

Aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelumenetelmät oikeuskäytännön valossa

Teemu Vesiluoma

Pro Gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Oikeustieteellinen tiedekunta

Finanssioikeus

Toukokuu 2018

TIIVISTELMÄ

TURUN YLIOPISTO
Oikeustieteellinen tiedekunta

VESILUOMA TEEMU: Aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelumenetelmät oikeuskäytännön valossa
OTM-tutkielma, 75 s.
Finanssioikeus
Toukokuu 2018
Turun yliopiston laaturjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä (ID 953485804).

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut tuoda esiin siirtohinnoittelua koskeva lainsäädäntö sekä vertailla siirtohinnoittelumenetelmien välisiä eroavaisuuksia, ottaen huomioon mahdolliset menetelmien käyttöerot tiettyjen maiden ja oikeusalueiden välillä, etenkin aineettoman omaisuuden osalta. Osana tutkimuksen tarkoitusta on siten ollut myöskin aineettoman omaisuuden yleis- ja erityispiirteiden esiin tuominen.

Luonteeltaan tutkimus on lainopillinen ja se jakautuu selkeisiin eri osiin, jotka koostuvat siirtohinnoittelun tämänhetkisestä lainsäädännön tilasta, aineettoman omaisuuden tarkastelusta, siirtohinnoittelumenetelmistä ja näiden vertailusta, sekä lopuksi siirtohinnoittelumenetelmien vertailusta eri maiden ja alueiden välillä mahdollisten käyttö- ja käytänneeroavaisuuksien selvittämiseksi omaan oikeuskäytäntöömme nähden.

Keskeisimpinä tulkinta- ja tutkimuslähteinä tutkimuksessa on käytetty OECD:n siirtohinnoitteluohjeita ja malliverosopimusta. Lisäksi lähteinä on käytetty aihealueeseen kuuluvaa oikeuskirjallisuutta, väitöskirjoja sekä verohallinnon ajankohtaista ohjeistusta ja muita viranomaisohjeita aihepiirin suhteen.

Aineettoman omaisuuden tarkan määrittelyn ja arvonmäärityksen tärkeys on entistä tärkeämpää kansainvälisen verotuksen kentässä tehtyjen edistysaskeleiden myötä. Tästä johtuen myöskin Suomen siirtohinnoittelua koskevaa lainsäädäntöä on jouduttu uudistamaan, etenkin dokumentointivaatimuksen osalta. Tämän lisäksi Suomessa käytettyjä siirtohinnoittelumenetelmiä vertailtaessa muilla alueilla käytettyihin menetelmiin voidaan todeta, että menetelmien käyttö on hyvin laajalti yhteneväistä oman käytäntöemme kanssa.

Asiasanat: finanssioikeus, siirtohinnoittelu, aineeton omaisuus, siirtohinnoittelumenetelmät, siirtohinnoitteluoikaisu, vertailu

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	II
Lähteet.....	V
Lyhenteet.....	VIII
1 Johdanto	1
1.1 Yleistä.....	1
1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen rajausta.....	3
1.3 Työn rakenne	3
2 Siirtohinnoittelua koskeva lainsäädäntö.....	5
2.1 Käsitteen avaus ja sääntelyn perusta	5
2.2 Markkinaehtoperiaate	7
2.3 Verotusmenettelylain siirtohinnoitteluosasto	10
2.4 Siirtohinnoitteludokumentointi	15
2.4.1 Dokumentoinnin sisältö	16
2.4.2 Maakohtainen raportointi	17
2.5 Verosopimukset.....	20
2.5.1 OECD Malliverosopimuksen 7 Artikla.....	20
2.5.2 OECD Malliverosopimuksen 9 Artikla.....	21
2.5.3 OECD Malliverosopimuksen 25 Artikla.....	23
2.6 OECD:n Siirtohinnoitteluohjeet	24
2.6.1 Ennakkosopimusmenettely eli APA	26
3 Aineeton omaisuus siirtohinnoittelussa	28
3.1 Aineettoman omaisuuden määrittely	28
3.2 Aineettoman omaisuuden arvomääritys	30
3.3 Aineettoman omaisuuden siirtotyypit	33
3.3.1 Aineettoman omaisuuden luovutus	35
3.3.2 Aineettoman omaisuuden lisensointi	36
3.4 Kustannustenjakojärjestelyt.....	38
4 Siirtohinnoittelumenetelmät.....	41
4.1 Markkinahintavertailu	42
4.2 Jälleenmyyntihintamenetelmä	45
4.3 Kustannusvoittolisämenetelmä.....	46
4.4 Liiketoimivoittomenetelmät	47
4.4.1 Voitonjakamismenetelmä.....	48

4.4.2	Liiketoiminettomarginaalimenetelmä	49
4.5	Menetelmien yhteenveto	51
5	Siirtohinnoittelumenetelmät oikeuskäytännössä.....	54
5.1	Kotimaisessa oikeuskäytännössä.....	54
5.2	Ulkomaisessa oikeuskäytännössä.....	60
5.2.1	Yhdysvallat	61
5.2.2	EU:n oikeuskäytännössä	65
5.3	Vertailua	69
6	Johtopäätökset.....	72

LÄHTEET

Kirjallisuus ja artikkelit

Collin, Suvi – Engblom, Ari – Holla, Jyrki – Järvinen, Jussi – Lamminsivu, Suvi – Laminen, Anne – Lepistö, Markku – Paronen, Vesa – Rautajuuri, Anna-Leena – Sandelin, Eric – Torkkel, Timo – Äimä, Kristina: Elinkeinoverotus. KPMG 2017. (Collin ym, 2017)

Helminen, Marjaana: Kansainvälinen verotus. Alma Talent 2016. (Helminen, 2016)

Helminen, Marjaana: Kansainvälinen Tuloverotus, Edita 2013. (Helminen, 2013)

Isomaa-Myllymäki, Anita: Konsernin sisäisen rahoituksen markkinaehtoisuus. Alma Talent 2016. (Isomaa-Myllymäki, 2016)

Immonen, Raimo – Ossa, Jaakko – Villa, Seppo: Osakeyhtiön pääoman hallinta. Talentum 2014. (Immonen – Ossa – Villa, 2014)

Jaakkola, Riika – Laaksonen, Sanna – Nikula, Timo – Palmu, Mikko – Paronen, Vesa – Sandelin, Eric – Vasenius, Suvi: Siirtohinnoittelu käytännössä. Edita 2012. (Jaakkola ym, 2012)

Karjalainen, Jukka – Raunio, Merja: Siirtohinnoittelu. Helsinki 2007. (Karjalainen – Raunio, 2007)

Knuutinen, Reijo: Verosuunnittelua vai veron kiertämistä: verosuunnittelun ja veronkierron välinen rajanveto tuloverotuksessa. Sanoma Pro 2012. (Knuutinen, 2012)

Kukkonen, Matti – Walden, Risto: Konsernin verosuunnittelu. WSOYpro 2010. (Kukkonen – Walden, 2010)

Laaksonen, Sami: Soveltuuko Suomen sisäisen lainsäädännön siirtohinnoittelusäännös aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelun oikaisuun, Juhlajulkaisu Seppo Penttilälle. Edita 2014. (Laaksonen, 2014)

Lehtonen, Asko: Siirtohinnoitteluoikaisun edellytykset ja OECD:n ohjeet, Juhlajulkaisu Seppo Penttilälle. Edita 2014. (Lehtonen, 2014)

*Linnanvirta, Reima – Rapo, Petteri: Aineettoman omaisuuden tunnistamisesta ja arvos-
tamisesta siirtohinnoittelussa. Verotus-lehti 2/2012. (Linnanvirta – Rapo, 2012)*

Malmgren, Marianne – Myrsky, Matti: Kansainvälinen henkilö- ja yritysverotus. Alma Talent 2017. (Malmgren – Myrsky, 2017)

Mattila, Pauli: Peiteltyyn osinkoon liittyviä kysymyksiä ja erityistilanteita. Verotus-lehti 2/2016. (Mattila, 2016)

OECD (2015): Model tax Convention on Income and on Capital 2014 (Full Version). OECD Publishing. (OECD malliverosopimus)

OECD (2017): OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations 2017. OECD Publishing, Paris. (OECD Siirtohinnoitteluohjeet)

Pankakoski, Katriina: Aineettomia koskevat OECD:n päivitetty siirtohinnoittelusuositukset. Verotus 2/2016. (Pankakoski, 2016)

Pankakoski, Katriina: Tavaramerkin siirtohinnoittelu: etuyhteysliiketoimen markkinaehtoisen hinnoittelun rajat. Acta Wasaensia 2018. (Pankakoski, 2018)

Penttilä, Seppo: Siirtohinnoittelua koskevat oikeuskäytännön linjaukset. Verotus 2/2015. (Penttilä, 2015)

Äimä Kristiina: Sisäiset korot lähiyhtiöiden kansainvälisessä verotuksessa. Sanoma Pro Oy 2009. (Äimä, 2009)

Internetlähteet

Code of Federal Regulations, Title 26, Chapter 1, Subchapter A, Part 1, Section 1.482-7. <https://www.law.cornell.edu/cfr/text/26/1.482-7> (Viitattu 7.1.2018)

OECD siirtohinnoitteluohjeiden päivitykset, <http://www.oecd.org/tax/oecd-releases-latest-updates-to-the-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations.htm> Viitattu (5.12.2017)

Verohallinnon ohjeet aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelusta https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/tietoa-yritysverotuksesta/siirtohinnoittelu/aineettoman_omaisuuden_siirtohinnoittelu/ (viitattu 10.11.2017)

Verohallinnon ohjeet ennakkosopimusmenettelystä, https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/tietoa-yritysverotuksesta/siirtohinnoittelu/menettelytavat_siirtohinnoitteluasioissa/siirtohinnoittelun_ennakkosopimus_ap/ (Viitattu 27.2.2018)

Verohallinnon ohjeet OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden päivityksistä tulkintalähteinä, https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48760/oecd_n_siirtohinnoitteluohjeiden_paivity/ (Viitattu 27.2.2018)

Verohallinnon ohjeet siirtohinnoittelua koskien, <https://www.vero.fi/yriytykset-ja-yhteisot/tietoa-yrittysverotuksesta/siirtohinnoittelu/> (Viitattu 1.12.2017)

Verohallinnon ohjeet siirtohinnoittelun dokumentaatiosta, <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47978/siirtohinnoittelun-dokumentointi/> (Viitattu 27.2.2018)

Verohallinnon ohjeet ulkomaisen yhteisön tuloverotuksesta Suomessa, https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47806/ulkomaisen_yhteison_tuloverotus_suomess3/ (Viitattu 31.3.2018)

Verohallinnon ohjeet voimassa olevista verosopimuksista, https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/49062/voimassa_olevat_verosopimukse/ (Viitattu 15.11.2017)

Virallislähteet

HE 142/2016, Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi verotusmenettelystä annetun lain sekä hallinnollisesta yhteistyöstä verotuksen alalla ja direktiivin 77/799/ETY kumoamisesta annetun neuvoston direktiivin lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja direktiivin soveltamisesta annetun lain muuttamisesta

HE 107/2006, Hallituksen esitys Eduskunnalle tuloverotuksen siirtohinnoittelua koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys -luonnos 22.12.2017, Korkvähennysrajoitus 2019

EU 2016/1164, Neuvoston direktiivi sisämarkkinoiden toimintaan suoraan vaikuttavien veron kiertämisen käytäntöjen torjuntaa koskevien sääntöjen vahvistamisesta

Muut lähteet

Oikeusneuvos Vesa-Pekka Nuotion luento KHO:n oikeuskäytännöstä Helsingissä 14.3.2018

Oikeuskäytäntö

KHO 2009:66

KHO 2009:70

KHO 2013:36

KHO 2017:119

KHO 2017:145

KHO 2017:146

Komission Päätös (EU) 2017/502

Komission Päätös (EU) 2017/1283

US Tax Court 2009, Docket No. 12075-06.

US Tax Court 2017, Docket No. 31197-12.

LYHENTEET

APA Advance Price Agreement

CUP Comparable Uncontrolled Price

CUT Comparable Uncontrolled Transaction

DCF Discounted Cash Flow

EU Euroopan Unioni

HE Hallituksen Esitys

IDC Intangible Development Costs

KHO Korkein hallinto-oikeus

KKO Korkein oikeus

OECD Organisation for Economic Co-operation and Development

OYL Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624

PL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
VML	Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558
VSVL	Varainsiirtoverolaki
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360
TVL	Tuloverolaki
BEPS	Base Erosion and Profit Shifting
IRC	Internal Revenue Code, U.S Code, Title 26

1 JOHDANTO

1.1 Yleistä

Siirtohinnoittelu on ollut yksi kansainvälisen verotuksen polttavimmista aiheista ja alueista jo pidemmän aikaa, ei pelkästään Suomessa vaan myös maailmanlaajuisesti yritysten jatkuvasta kansainvälistymisestä johtuen. Yleiskielessä siirtohinnoittelu on saanut joissain määrin negatiivisen sävyn esimerkiksi suurten kansainvälisten konsernien harastamasta verotuksella ”pelaamisesta” johtuen. Kyse on kuitenkin osittain pakonomaisesta verosuunnittelusta sekä tavanomaisesta kansainvälisten yritysten toiminnasta, kuten Penttiläkin siirtohinnoittelun oikeuskäytännön linjauksia koskevassa artikkelissaan toteaa.¹

Siirtohinnoittelulla tarkoitetaan etuyhteyssuhteessa toisiinsa olevien yritysten välisten liiketoimien eli transaktioiden hinnoittelua. Etuyhteyssuhteen vaatimus johtaa tällöin tyyppillisesti siihen, että liiketoimi tapahtuu samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen välillä ja siten hyvin usein myös siihen, että kyseeseen tulevat valtioiden rajat ylittävät liiketoimet.

Verotuksen kannalta siirtohinnoittelulla on erittäin olennainen merkitys transaktion osapuolten verotettavan tulon tai tappion määrän laskemisessa. Luonnollisessa markkinaympäristössä toisistaan riippumattomien osapuolten välisiin liiketoimiin ja näiden ehtoihin vaikuttavat osapuolten neuvotteluasema ja yleinen markkinatilanne, jonka johdosta liiketoimien hinnat pysyvät markkinaehtoisina ja verotettava tulo kohdentuu oikealle verovelvolliselle. Etuyhteyssuhteessa toisiinsa olevien yritysten välisiin liiketoimien ehtoihin ja hinnoitteluun yleinen markkinatilanne ei välttämättä vaikuta samoin, jolloin liiketoimen osapuolten väliset ehdot voivat poiketa siitä, miten liiketoimi riippumattomien osapuolten välillä olisi sovittu.² Näissä tilanteissa kysymykseen tulevat siirtohinnoittelusäännökset, joiden nojalla etuyhteyssuhteessa tehdyn liiketoimen tulot ja tappiot oikaistaan sellaisiksi,

¹ Penttilä, 2015, s.120.

² Jaakkola, 2012, s. 21.

kuin ne riippumattomassa liiketoimessa olisivat olleet. Siirtohinnoittelun pohjimmaisena periaatteena pidetään siis markkinaehtoperiaatetta (Arm's length -principle), jonka mukaisesti etuyhteyssuhteessa toimivien yhtiöiden tulisi käyttää keskinäisissä liiketoimissaan sellaisia hintoja ja ehtoja, joita myös toisistaan riippumattomat osapuolet käyttäisivät.

Aineettomalla omaisuudella tarkoitetaan immateriaalioikeuksia eli aineettomia oikeuksia, kuten muun muassa tavaramerkkejä ja patenteja, sekä sellaisia aineettomia eriä ja tietoja joita ei lähtökohtaisesti ole niin helppo suojata, kuten yrityssalaisuuksia ja asiakaslistoja sekä tietotaitoa. Erittäin usein konsernien välisissä liiketoimissa kysymykseen tulevatkin juuri aineettomat omaisuudet ja näiden markkinaehtoinen arvostaminen. Tämä puolestaan tuo esiin usein ongelmia ja haasteita, esimerkiksi ainutlaatuisen tavaramerkin markkinaehtoisen arvostamisen tapauksissa, kuten Pankakoski väitöskirjassaan toteaa.³ Aineettoman omaisuuden arvostuksessa ongelmia tuottavat erityisesti se, että omaisuutta voi olla hankala hahmottaa ja rajata tarkasti. Markkinaehtoisuuden määrittämisessä käytetään hyväksi erinäisiä siirtohinnoittelumenetelmiä, jotka ovat lueteltuna Organisation for Economic Co-operation and Developmentin (OECD) laatimissa siirtohinnoitteluohjeissa. Luettelo ei kuitenkaan ole tyhjentävä, sillä myös muutkin arvonmäärittäminen menetelmät ovat hyväksytyjä, jos ne johtavat markkinaehtoiseen lopputulemaan. Joidenkin siirtohinnoittelumenetelmien käyttöä aineettoman omaisuuden luovutustapauksissa hankaloittaa myöskin se, että vertailukelpoisia transaktioita voi olla erittäinkin hankala löytää, sillä hyvin usein on konsernin oman edun mukaista pitää aineetonta omaisuutta sisältävän liiketoimen tarkemmat tiedot sen omana tietonaan kilpailuedun säilyttämiseksi.

Aineettoman omaisuuden tarkempaa määritelmää ei siirtohinnoittelua koskevasta lainsäädännöstä vielä löydy, vaan tulkinta-apuna tulee käyttää OECD:n ja verohallinnon siirtohinnoitteluohjeita ja muualla lainsäädännössä, esimerkiksi kirjanpitolainsäädännöstä löytyviä määritelmiä. Esimerkiksi OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa aineeton omaisuus määritellään ei aineellisenä tai rahoitusomaisuutena luettavana omaisuutena, joka voidaan omistaa tai kontrolloida kaupallista tarkoitusta varten.⁴

³ Pankakoski, 2018, s. 3.

⁴ OECD Siirtohinnoitteluohjeet, kohta 6.6

1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen rajaus

Tämän tutkielman pääasiallisena tarkoituksena on oikeuskäytäntöä hyödyntämällä selvittää ja vertailla aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelumenetelmiä sekä sitä, eroaako siirtohinnoittelumenetelmien käyttö toisten valtioiden tai alueiden oikeuskäytännössä kansallisesta oikeuskäytännöstämme. Samalla tarkoitukseni on tutkielman ohessa tuoda ilmi siirtohinnoittelua koskeva kansainvälinen ja kansallinen lainsäädäntö sekä luonnollisesti avata mitä aineettomalla omaisuudella tarkoitetaan siirtohinnoittelussa tämänhetkisiä oikeuslähteitä hyväksi käyttäen.

Tutkimukseni vertailevassa osassa olen ottanut esiin eräitä suhteellisen tuoreita esimerkitapauksia. Tavoitteena ei ole ollut maantieteellinen kattavuus. Vertailu ei ole tyhjentävä vaan suuntaa antava, sillä jokainen aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelutapaus on lähtökohtaisesti uniikki, josta johtuen jokainen tapaus täytyy käsitellä omanaan. Pääperiaatteet ovat kuitenkin menetelmien käytöissä samat. Aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelun osalta rajaus on tehty vain kansainvälisten konsernisuhteiden sisäisiin transaktioihin.

Tutkimukseni on vero-oikeudellinen ja sen lähestymistapa on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen. Tutkimuksessa otetaan siis huomioon perinteinen positiivinen eli voimassa oleva oikeus sekä ”soft law”, joka ei puolestaan ole pakottavaa, vaan lähtökohtaisesti suuntaa ja tulkintaneuvoja antavaa. Kyse on siis tämänhetkisen oikeustilan oikeusjärjestykseen kuuluvien sääntöjen tutkimisesta olemassa olevia oikeuslähteitä hyväksi käyttäen.

1.3 Työn rakenne

Tutkielmani jakautuu kuuteen päälukuun. Ensimmäinen pääluku on johdantoluku, jossa esitellään kiteytettynä aihetta, määritellään tutkimuskysymykset ja rajaukset sekä tarkastellaan tutkielman rakennetta yleisesti. Tarkoituksena on siis luoda yleiskatsaus tutkielmani pääpiirteisiin.

Toinen pääluku käsittelee siirtohinnoittelua koskevaa käsitteistöä ja lainsäädäntöpohjaa. Luvussa käsitellään myös siirtohinnoittelua koskevaa dokumentointia, jota uudistettiin juuri verovuodelle 2017. Tarkasteltavaksi otetaan sekä kansallinen että kansainvälinen

lainsäädäntö, sekä ”soft law:ksi” lueteltava lähtökohtainen pohja kaikelle siirtohinnoittelua koskevalle maailmanlaajuiselle sääntelylle, OECD:n siirtohinnoitteluohteet. Kappaleen tarkoituksena on tuoda esiin siirtohinnoittelun lainsäädännöllinen tausta ja yleinen normisto, jonka varaan sekä kansallinen, että valtioiden rajat ylittävä siirtohinnoittelukäytäntö perustuu.

Kolmas pääluke puolestaan käsittelee aineetonta omaisuutta itsessään ja sitä, miten sitä kohdellaan ja käsitellään siirtohinnoittelutilanteissa. Luvussa avataan muun muassa aineettoman omaisuuden määritelmä, tarkastellaan sen arvonmäärittäystä sekä erilaisia siirtotyyppjä. Huomioon otetaan myös kustannustenjakojärjestelyt aineettoman omaisuuden osalta, jotka ovat erittäin yleisiä konsernisuhteissa järjestettävissä siirtohinnoittelutapauksissa. Kappaleen tarkoituksena on tuoda esiin aineettoman omaisuuden juridinen ja liiketaloudellinen luonne sekä aineettomalle omaisuudelle ominaiset transaktiotyypit, jotka useimmiten ovat tarkasteltavana siirtohinnoittelutapauksissa.

Neljännessä pääluvussa käsitellään OECD:n siirtohinnoitteluohteissa lueteltuja siirtohinnoittelumenetelmiä ja niiden käyttömenetelmiä esimerkein, sekä arvioidaan menetelmien soveltuvuutta aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelussa. Kappaleen tarkoituksena on antaa kokonaisvaltainen ja vertaileva kuva siirtohinnoittelumenetelmistä ja näiden soveltuvuudesta aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelussa.

Viidennessä pääluvussa käsittelen sekä kotimaisia, että ulkomaisia oikeustapauksia, joissa käsiteltävänä on aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelu, tai joissa tämä jotenkin liittyy tapaukseen itsessään esimerkiksi ennakkosopimusmenettelyn (APA) kautta. Lisäksi analysoin tapauksissa käytettyjä siirtohinnoittelumenetelmiä ja pyrin tekemään näistä johtopäätöksiä. Kappaleen tarkoituksena on tuoda esiin tämänhetkistä kansallista ja kansainvälistä oikeuskäytäntöä kirjoitelman aihepiirin saralta sekä antaa kuvaa siitä, miten siirtohinnoittelumenetelmien käyttö mahdollisesti eroaa alueittain.

Kuudes pääluke koostuu tutkielmani johtopäätöksistä ja yhteenvedosta. Luvussa aikaisempien päälukujen aiheet nivotaan yhteen ja todetaan saavutetut tutkimustulokset. Samalla esitän kehitysehdotuksia ja ajatuksiani tutkimuksen tuloksista ja kulusta.

2 SIIRTOHINNOITTELUA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ

2.1 Käsitteen avaus ja sääntelyn perusta

Suomen kansallisessa lainsäädännössä verotusta säädelään useissa eri laeissa, mutta perimmäisenä säädöspohjana toimii perustuslain (PL) 81 §:n 1 momentti, jonka mukaisesti verotuksesta lakeja säädettäessä vähimmäisvaatimuksena ovat säännökset verovelvollisuudesta, veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta. Kansallisesta verolaista tulee siis selkeästi säätää Eduskunnan säätämällä lailla.⁵ Tämä voidaan perustella myös PL 80.1 §:llä, jonka mukaisesti nimenomaan laissa on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Tämän lisäksi myös kuntien oman verotuksen perusta annetaan PL 121 §:ssä, jossa kunnille annetaan verotusoikeus. Näihin säädöksiin siten perustuvat muut kansalliset lainsäädökset, kuten tuloverolaki (TVL), laki elinkeinotulon verottamisesta (EVL), varainsiirtoverolaki (VSVL) ja laki verotusmenettelystä (VML), jotka ovat erittäin suuressa asemassa Suomen verotusta ajatellen.

Suomen kansallista verolainsäädäntöä ohjaa yllä mainituista lainkohdista johdettu vero-oikeudellinen legaliteettiperiaate, joka yksinkertaisuudessaan tarkoittaa sitä, että verolain soveltamisessa veron jokaiselle elementille on löydettävä välitön tuki verolain sanamuodosta. Esimerkiksi veronalaisuutta koskevan ongelman tai määrätyn veron määrän tulee perustua nimenomaiseen verolain säännökseen, joka asiaa säätelee.⁶ Suomessa siirtohinnoittelua koskeva lainsäädäntö puolestaan löytyy viimekädessä verotusmenettelystä annetun lain 14a-e ja 31 §:istä.

Verotusprosessi itsessään on Suomessa suhteellisen selkeä. Kiteytettynä verotuksella tarkoitetaan prosessia, jossa Suomen asukkailta ja Suomessa toimivilta yrityksiltä kerätään veroja näiden tuloihin, liiketoimintaan ja muihin kriteereihin, esimerkiksi lahjoitus- ja perintötilanteisiin liittyen. Verotuksen määrä on Suomessa suhteutettuna verovelvollisen oikeudelliseen asemaan, eli onko kyseessä luonnollinen vai oikeudellinen henkilö. Tämän lisäksi verotettavan tulon luonne vaikuttaa myös veron määrään, eli onko verotettava tulo

⁵ Lehtonen, 2014, s.184.

⁶ Lehtonen, 2014, s.185.

syntynyt esimerkiksi elinkeinotoiminnan (EVL) tai osakeomistuksen (TVL) kautta. Luonnollisilla henkilöillä myös verovuonna saadun tulon määrä vaikuttaa heidän maksettaviin veroihinsa Suomen progressiivisesta ansiotuloverotuksesta johtuen. Yrityksien ja etenkin konsernien verotuksessa pääperiaatteena pidetään erillisyyden periaatetta, eli jokainen konsernin yritys toimii erillisenä verovelvollisena ja oikeushenkilönä. Verotuksen kautta kerätyillä varoilla ylläpidetään ja rahoitetaan Suomen valtion, kuntien, kirkkojen ja muiden valtion toimijoiden ylläpitämiä palveluita, kuten kansaneläkelaitosta ja kunnallisia terveystalouksia. Verotus tapahtuu Suomessa aina vuosittain, joten verotus tehdään aina kyseisen verovuoden loputtua. Veroja maksetaan kuitenkin ennakoperintänä jo vuoden kuluessa sen mukaan, paljonko verovelvollinen uskoo tuloja itselleen kertyvän. Vuoden kuluttua verovelvollisille lähetetään veroilmoitus, joka sisältää verohallinnon keräämät tiedot verovelvollisen vuoden aikaisista tuloista. Kyseiseen ilmoitukseen voidaan tehdä korjauksia ja vähennyksiä, kuten tulonhankkimis- ja matkakustannuksia.

Siirtohinnoittelulla tarkoitetaan lähtökohtaisesti hinnoittelua samaan konserniin kuuluvien eli etuyhteydessä toisiinsa olevien yhtiöiden välisissä liiketoimissa.⁷ Siirtohinnoittelussa verotuksellisen arvioinnin kohteena ovat lähtökohtaisesti kaikki konserniyhtiöiden väliset liiketoimet, esimerkiksi tavaroiden ja palveluiden kauppa, korvaus aineettoman omaisuuden hyödyntämisestä sekä rahoitus.⁸ Aineettomien oikeuksien siirtäminen konsernin sisällä putoaa myös siirtohinnoittelun kategoriaan. Konserniyhteyden vaatimus siis rajaa sääntelyn ulkopuolelle hyvinkin suuren osan pienemmistä yrityksistä. Siirtohinnoittelun sääntelyn voidaankin siis päätellä koskevan suurimmaksi osaksi jo kansainvälisesti toimivia konserniin kuuluvia yrityksiä tai juuri kansainvälistyville markkinoille liittyviä yrityksiä. Siirtohinnoittelukysymykset ovat kuitenkin aina vahvasti sidoksissa itse yrityksen liiketoimintaan sekä tapauskohtaisiin olosuhteisiin, joten jokaista tapausta täytyy aina tutkia ja selvittää erikseen omana tapauksenaan. Tapauskohtaista analysointia helpottavat konserniyrityksiltä vaaditut laajat vaatimukset siirtohinnoitteludokumentoinnille, joiden avulla asiaa pystytään helpommin tarkastelemaan.⁹ Dokumentointivaatimusten skaalaa on myös OECD:n BEPS projektin myötä laajennettu vuonna 2017, josta lisää jäljempänä.

⁷ HE 107/2006, yleisperustelut, Johdanto.

⁸ Verohallinnon ohjeet siirtohinnoittelua koskien.

⁹ Verohallinnon syventävät ohjeet siirtohinnoitteludokumentaatiosta, dnro A129/200/2017.

Siirtohinnoittelusäätely on saanut alkunsa eri verovaltioiden selkeästä yhteisestä tahdosta pitää monikansallisten konsernien sisäisten alihintaisten tai erilaisia etuuksia mahdollistavien transaktioiden tuomat liialliset veroedut hallinnassa. Tästä syystä useat valtiot ovatkin tehneet yhteisiä verosopimuksia juurikin tämän tilanteen varalta, perustuen OECD:n malliverosopimukseen (etenkin 7, 9 ja 25 artikloihin) ja siirtohinnoitteluohjeisiin (Transfer pricing guidelines). Kyseisten säännösten puuttuminen johtaisi kansallisessa verotuksessa erittäin todennäköisesti siihen, että useat yritykset siirtäisivät voittonsa niin sanottuun ”veroparatiisiin”, jossa voittoja ei lainkaan verotettaisi. Yritykset saisivat tällöin itselleen huomattavan veroedun jokaisessa toimintamaassaan. Säätelyllä ja eri valtioiden välisillä verosopimuksilla on pyritty lisäksi estämään kahdenkertaista verotusta sopimusmaissa. Verosopimukset ovat kansallisen lainsäädännön suhteen mielenkiintoisia siinä, että ne saavat ensisijan eli menevät aina kansallisen lainsäädännön edelle. Selvyyttä on pyritty luomaan siihen, mikä konserniyhtiön tulo verotetaan missäkin maassa. Tavallaan verosopimuksilla siis rajataan valtioiden verotusvaltaa ja -suvereniteettia, mutta tämä tapahtuu yhteisesti sovituin ehdoin.

2.2 Markkinaehtoperiaate

Kansainväliseen konserniin kuuluvia yhtiöitä tarkastellaan verotuksessa aina erillisinä yhtiöinä koko konsernina tarkastelemisen sijaan.¹⁰ Siirtohinnoittelun kansainvälisenä ja keskeisimpänä peruseriaatteena voidaan pitää markkinaehtoperiaatetta (Arm’s length principle). Kyseisen periaatteen mukaisesti etuyhteystilanteissa tehdyissä liiketoimissa on noudatettava sellaisia ehtoja, joista olisi sovittu toisistaan riippumattomien yritysten välillä.¹¹ Periaate on saanut nykyisen sisältönsä erityisesti OECD:n malliverosopimuksen 9. artiklan (taxation of associated enterprises) perusteella, joka koskee etuyhteydessä toisiinsa olevien yritysten tuloja ja tämän tulon mahdollista oikaisua.¹² Markkinaehtoperiaate onkin laajalti hyväksytty siirtohinnoittelun kansainväliseksi peruseriaatteenksi ja on siten sisällytetty miltei kaikkiin sekä kansallisiin että muiden valtioiden kanssa solmittuihin verosopimuksiin.¹³ Kyseinen periaate löytyy myöskin verotusmenettelystä annetun

¹⁰ Helminen, 2016 s. 254.

¹¹ HE 107/2006 vp, s. 3.

¹² OECD Malliverosopimus 2014.

¹³ Äimä, 2009, s 439.

lain 31 §:stä joka koskee siirtohinnoitteluoikaisua, johon palaan tarkemmin myöhempanä. Mainitulla etuyhteystilanteella tarkoitetaan tilannetta, jossa liiketoimen osapuolella on toisessa osapuolella määräysvalta tai kolmannella osapuolella on yksin tai yhdessä lähipiirinsä kanssa määräysvalta liiketoimen molemmissa osapuolissa. Verotusmenettelylain mukaisesti osapuolella on määräysvalta toisessa osapuolella silloin, kun:

1. Osapuoli välittömästi tai välillisesti omistaa yli puolet toisen osapuolen pääomasta;
2. Osapuolella on välittömästi tai välillisesti yli puolet toisen osapuolen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä;
3. Osapuolella on välittömästi tai välillisesti oikeus nimittää yli puolet jäsenistä toisen yhtiön hallitukseen tai siihen verrattavaan toimielimeen tai toimielimeen, jolla tämä oikeus on;
4. Osapuolta johdetaan yhteisesti toisen osapuolen kanssa tai se muutoin voi tosiasiallisesti käyttää määräysvaltaa toisessa osapuolella.

Etuyhteys perustuu yllämainitun perusteella siis määräysvaltaan yrityksissä, joka puolestaan pohjautuu joko osakeomistukseen, äänivaltaan tai nimitysoikeuteen. Tyypitapauksena voidaan pitää konsernin sisäisiä liiketoimia ja siten konserniyhteyttä etuyhteyden saralta. Määräysvaltaa voi kuitenkin käyttää myös luonnollinen henkilö oikeushenkilön sijaan.¹⁴

Sisämarkkinoiden toimintaan suoraan vaikuttavien veron kiertämisen käytäntöjen torjuntaa koskevien sääntöjen vahvistamisesta vuonna 2016 annetussa direktiivissä, eli niin sanotussa EU:n veronkiertodirektiivissä, on etuyhteyssuhteen rajasta poikettu omaa lainsäädäntöämme tiukempaan suuntaan. Veronkiertodirektiivin mukaan etuyhteydessä olevana yrityksenä pidetään yritystä, yksikköä tai tämän yrityksen omistavaa luonnollista henkilöä, jolla on suoraan tai välillisesti 25 prosentin osuus tarkasteltavana olevan yrityksen äänioikeudesta tai pääomasta taikka oikeus saada vähintään 25 prosenttia verovelvollisen voitoista.¹⁵ Määrittely on pienemmän prosenttivaatimuksensa ja luonnollisiin henkilöihin ulottuvan rajaamisen johdosta huomattavasti kireämpi kuin nykyinen kansallinen lainsäädäntömme etuyhteyssuhteesta. Kyseistä direktiiviä on sittemmin ollut tarkoitus

¹⁴ *Isomaa-Myllymäki*, 2016, s.191.

¹⁵ Neuvoston direktiivi (EU) 206/1164.

implementoida omaan lainsäädäntöömme. Tästä johtuen hallituksen esityksen luonnoksessa korkovähennysrajoituksia koskien ehdotetaankin, että direktiivin määritelmä otettaisiin osaksi kansallisen lainsäädännön etuyhteyden määritelmää.¹⁶ Kyseinen muutos aiheuttaisi etenkin siirtohinnoittelun suhteen hyvinkin mielenkiintoisia etuyhteyssuhteen rajanvetoon liittyviä kysymyksiä. Säädökset tulisivat läpi mennessään voimaan vuonna 2019, mutta kyseisen esitysluonnoksen poliittisesta mielenkiinnosta johtuen asia saattaa pitkittyä.

Markkinaehtoisuuden vaatimus tulee noudatettavaksi myös erilaisten konserninsisäisten rahoitustoimenpiteiden ja aineettoman omaisuuden myynnin, kehityksen ja lisensoinnin tapauksissa. Muutoin tilanne johtaisi selkeään veroetuun konserniyhtiön hyväksi ja valtion menettämiin verotuloihin. Markkinaehtoisuuden tarkka määrittäminen on kuitenkin erittäin haasteellista etenkin aineettoman omaisuuden myynnin, lisensoinnin, rojaltien ja vastaavien tapauksissa. Tämä johtuu yksinomaan siitä, että on erittäin haasteellista saada tarkkaa arvoa kyseiselle omaisuudelle. Tavanomainen soveltamismenettely markkinaehtoperiaatteelle ja markkinaehtoisuuden arvioinnille jossain konserniyhtiöiden välisessä transaktiossa on se, että kyseistä transaktiota, sen ehtoja tai sen tuloksia verrataan siihen, miten vastaavat toisistaan riippumattomat osapuolet olisivat menettelleet kyseisessä transaktiossa.¹⁷ Huomionarvoista markkinaehtoisuutta arvioitaessa on kuitenkin se, että kyseisestä periaatteesta saatetaan poiketa joko tarkoituksellisesti vilpillisessä mielessä tai tahattomasti. VML 31 §:n soveltaminen ei kuitenkaan edellytä verovelvolliselta minkäänlaista erityistä tarkoitusta pienentää verotettavaa tuloa tai suurentaa yritystoiminnan vähennettäviä tappioita.¹⁸ Lähtökohtaisesti VML 31 §:llä voidaan ainoastaan vaikuttaa poikkeavista ehdoista johtuvaan hinnoittelutasoon korjaamalla tätä oikeaan suuntaan. Oikeustoimen uudelleenluokittelua pykälän nojalla ei sen sijaan voida tehdä. Tämä on mahdollista vain, jos kyse on VML 28 §:n mukaisesta veronkiertotilanteesta.¹⁹

¹⁶ HE-luonnos 22.12.2017, Korkovähennysrajoitus 2019.

¹⁷ *Karjalainen – Raunio*, 2007: 47.

¹⁸ *Helminen*, 2013, s. 223.

¹⁹ *Helminen*, 2016, s. 259.

2.3 Verotusmenettelylain siirtohinnoitteluoikaisu

Verotuksessa lähtökohtana on aina se, että verotus toteutetaan alustavasti verovelvollisen itse antamien tietojen mukaisesti, ellei näiden tietojen totuudenmukaisuutta ole syytä epäillä. Epäilytilanteissa verohallinto voi pyytää verovelvolliselta selvitystä asiaan ja jos verovelvollisen voidaan katsoa poikenneen verotuksellisista edellytyksistä, voidaan hänen verotustaan oikaista. Kaikessa verotukseen liittyvässä verottajan täytyy kuitenkin noudattaa yleisiä verotuksen periaatteita, jotka löytyvät VML 26 §:stä.

Verotusmenettelystä annetun lain 31 §:ssä avataan Suomen kansallisessa lainsäädännössä tapahtuvaa siirtohinnoitteluoikaisua. Kyseisellä pykälällä oikaistaan etuyhteydessä toisiinsa olevien yritysten välisissä liiketoimissa tapahtuneita markkinaehtoisuudesta poikkeamisia.

VML 31 § - Siirtohinnoitteluoikaisu

Jos verovelvollisen ja häneen etuyhteydessä olevan osapuolen välisessä liiketoimessa on sovittu ehdoista tai määrätty ehtoja, jotka poikkeavat siitä, mitä toisistaan riippumattomien osapuolten välillä olisi sovittu, ja verovelvollisen elinkeinotoiminnan tai muun toiminnan verotettava tulo on tämän johdosta jäänyt pienemmäksi tai tappio on muodostunut suuremmaksi kuin se muutoin olisi ollut, lisätään tuloon määrä, joka olisi kertynyt ehtojen vastatessa sitä, mitä toisistaan riippumattomien osapuolten välillä olisi sovittu.

Liiketoimen osapuolet ovat etuyhteydessä toisiinsa, jos liiketoimen osapuolella on toisessa osapuolella määräysvalta tai kolmannella osapuolella on yksin tai yhdessä lähipiirinsä kanssa määräysvalta liiketoimen molemmissa osapuolissa. Osapuolella on määräysvalta toisessa osapuolella silloin, kun:

- 1) se välittömästi tai välillisesti omistaa yli puolet toisen osapuolen pääomasta;*
- 2) sillä välittömästi tai välillisesti on yli puolet toisen osapuolen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä;*

3) sillä välittömästi tai välillisesti on oikeus nimittää yli puolet jäsenistä toisen yhteisön hallitukseen tai siihen verrattavaan toimielimeen tai toimielimeen, jolla on tämä oikeus; tai

4) sitä johdetaan yhteisesti toisen osapuolen kanssa tai se muutoin voi tosiasiallisesti käyttää määräysvaltaa toisessa osapuolella.

Mitä 1 momentissa säädetään, noudatetaan myös yrityksen ja sen kiinteän toimipaikan välisissä toimissa.

Pykälässä mainittu yritysten etuyhteyssuhde on jo markkinaehtoperiaatteen yhteydessä määritelty. Pykälästä voidaan huomata se, että siirtohinnoitteluoikaisun tekeminen edellyttää kolmen eri tosiseikan toteutumista. Nämä ovat:

- 1) liiketoimen tekeminen etuyhteysosapuolten välillä,
- 2) liiketoimessa on sovittu markkinaehtoperiaatteesta poikkeavista ehdoista tai soveltaminen johtaisi tällaisiin tuloksiin,
- 3) liiketoimen johdosta verovelvollisen verotettava tulo on jäänyt pienemmäksi tai tappio muodostunut suuremmaksi kuin se olisi ollut, jos liiketoiminnassa olisi noudatettu markkinaehtoperiaatetta.

Pykälän soveltamisen kautta konserniyhtiöiden verotus siis toteutetaan siten, kuin jos liiketoimi olisi toteutettu markkinaehtoperiaatetta noudattaen toisistaan riippumattomien yritysten välillä. Verotettavaan tuloon lisätään se määrä, johon tulon voitaisiin katsoa nousseen, jollei markkinaehtoisuudesta olisi poikettu.²⁰ Lain esitöiden mukaan liiketoimella pykälässä tarkoitetaan kaikkia elinkeinotoiminnassa tai muussa taloudellisessa toiminnassa suoritettuja liiketaloudellisella pohjalla tehtyjä toimenpiteitä. Esitöissä mainitaan esimerkkeinä, että liiketoimiksi katsottaisiin tyypillisten kaupallisten osto- ja myyntitoimien lisäksi myös kaikki rahoitustoimet, aineettoman omaisuuden luovutukset sekä muut vastikkeelliset tai vastikkeettomat tehdyt järjestelyt. Yksi tällainen järjestely voisi

²⁰ Helminen, 2013, s. 220.

olla konserniyhtiön vastikkeettomasti muiden konserniyhtiöiden puolesta suorittamat palvelut.²¹ Samoin kaikki aineettoman omaisuuden myynnit tai lisensoinnit kuuluvat liiketoimien määrittelyn piiriin.

Liiketoimen ehtojen sisältöä ja käsitteen tosiasiallista laajuutta ei hallituksen esityksessä käsitelty juurikaan, vaan tämän sisältö on jäänyt oikeuskäytännön varaan. KHO 2014:119 tapauksessa korkein hallinto-oikeus oli todennut, että sovitun ja toteutetun liiketoimen ehtojen markkinaehtoisuuden tarkastelu merkitsee sen arviointia, onko verovelvollinen lisännyt tuloonsa riittävän määrän tai käsitellyt vähennyskelpoisena menona vain markkinaehtoperiaatteella hyväksyttävän määrän. Tosiasiallisesti ehtojen markkinaehtoisuuden käsite on huomattavasti laajempi, eikä siten koske pelkkää liiketoimen hinnoittelua. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet ja oma kansallinen lainsäädäntömme mahdollistavat siten myös liiketoimen muiden ehtojen kuin hinnan markkinaehtoisuuden arvioinnin. Näin myös muita transaktioin ehtoja kuin liiketoimen hinnoittelua voidaan oikaista VML 31 §:n avulla.²²

Verohallinto voi myös siirtohinnoitteluoikaisun yhteydessä määrätä verovelvolliselle verotusmenettelystä annetun lain 32 §:n mukaisesti rangaistusluontoisesti veronkorotuksen. Lisäksi on mahdollista, että siirtohinnoitteluoikaisun yhteydessä todetaan VML 28 § tai 29 §:n edellytysten täyttyneen, jolloin pohdittavaksi tulee myös veron kiertäminen tai peitelty osingonjako. Niissä tilanteissa joissa sekä siirtohinnoitteluoikaisua koskeva 31 § ja veron kiertämistä koskeva 28 § soveltuvat, annetaan 31 §:lle etusija *lex specialis* -periaatteen nojalla, sillä VML 31 §:n voidaan katsoa olevan erityissäännös, joka menee VML 28 §:n yleissäännöksen edelle.²³ Suurin ero näiden kahden lainkohdan välillä voidaan katsoa olevan VML 28 §:n soveltamisedellytyksistä löytyvä veron välttämisen tarkoitus, jota VML 31 §:ssä ei ole vaadittu. VML 28 § siis edellyttää subjektiivista veron välttämisen tarkoitusta. VML 31 § puolestaan pohjautuu objektiivisten kriteerien ja objektiivisen näkökulman varaan.²⁴

Samoin kuin yllä mainituissa VML 28 §:n soveltamistapauksissa, lähtökohtaisesti niissä tapauksissa joissa olisi mahdollista soveltaa VML 29 §:n säännöksiä peitelystä osingosta

²¹ HE 107/2006, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 1.1.

²² *Isomaa-Myllymäki* 2016, s.190-191.

²³ *Isomaa-Myllymäki*, 2016, s. 209.

²⁴ *Knuutinen*, 2012, s. 272.

sekä VML 31 §:n säännöksiä, on todennäköistä, että VML 31 § ohittaa säädöksen erityissäännöksen asemassaan. KHO on kuitenkin ratkaisussaan 2009:70 todennut, että VML 31 §:n säännöksen ei voida katsoa olevan esteenä VML 29 §:n soveltamiselle, jos tämän säännöksen soveltamisedellytykset täyttyvät.²⁵ Erona lainkohdilla voidaan mainita esimerkiksi se, että VML 29 §:ssä edunsaajana on yhtiön osakkeenomistaja rahanarvoisella etuudella, kun taas VML 31 §:n soveltamistilanteissa etua on pyritty saamaan markkinaehtoisesta hinnoittelusta luopuneelle yritykselle tämän verotuksessa konsernin kumpaan suuntaan tahansa (emoyhtiö – tytäryhtiö).²⁶ Samoin VML 31 §:n soveltamisala on huomattavasti laajempi kuin peiteltyä osinkoa koskevalla säädöksellä on. Eräs suuri merkitysero VML 28 ja 31 pykälien välillä on se, että pykälissä käytetyt käsitteet hinnasta eroavat suuresti toisistaan. VML 29 §:n käyvän hinnan käsite ei nimittäin vastaa 31 §:ssä tarkoitettua markkinaehtoista hintaa, sillä käypää arvoa määritettäessä pyritään löytämään objektiivinen, omistajasta riippumaton arvo omaisuudelle, kun taas markkinaehtoisessa hinnassa haetaan kahden riippumattoman osapuolen välillä käytettävää hintaa.²⁷

Siirtohinnoitteluvoimakkautensa edellytyksenä ei myöskään ole se, että molemmat liiketoimen osapuolista ovat osakeyhtiöitä, vaan toinen osapuoli voi olla esimerkiksi elinkeinotoimintaa tai muuta tulonhankkimistoimintaa harjoittava luonnollinen henkilö.²⁸ VML 31 §:llä voidaan siis puuttua miltei missä tahansa muodossa tapahtuvaan liiketoiminnasta saatavaan tuloon, oli se sitten elinkeinoverolain tai tuloverolain alasta, kunhan pykälän edellytykset muutoin täyttyvät. Saman konsernin sisäiset transaktiot ja eri yksiköiden väliset toimenpiteet kuuluvat myös sääntelyn piiriin. Esimerkiksi samaan konserniin kuuluvien yritysten väliset kehitysohjelmistojen palvelumaksut, kuten jäljempänä käsiteltävässä KHO 2017:145 tapauksessa, kuuluvat säännöksen toimialaan. Myös suomalaisen yhtiön ja ulkomaisen yhtiön Suomen kiinteän toimipaikan väliset toimet kuuluvat sovellusalan piiriin.²⁹ Pykälän nojalla voidaan siis oikaista konserniyhtiön menoja, tuloja ja verotusta vastaamaan niitä tuloja ja menoja, jotka se olisi saanut ja jotka sille olisivat syntyneet markkinaehtoperiaatteen noudattamisen myötä omissa liiketoimissaan. Säännökset siis

²⁵ *Immonen – Ossa – Villa*, 2014, s. 312.

²⁶ *Mattila*, 2016, s. 122.

²⁷ *Isomaa-Myllymäki*, 2016, s. 242.

²⁸ *Knuutinen*, 2012, s. 275-275.

²⁹ *Helminen*, 2013 s. 220.

mahdollistavat ns. fiktiivisen tulon verottamisen, eli sellaisen tulon verottamisen, jota yhtiö ei todellisuudessa ole saanut, mutta jonka se olisi voinut saada. Samoin säännökset mahdollistavat verotuksessa sellaisen menon vähennyskelpoisuuden epäämisen, jota konserniyhtiölle ei olisi syntynyt, jos liiketoimet olisivat olleet markkinaehtoisia.³⁰ Säännökset soveltuvat kuitenkin ainoastaan silloin, kun verotettava tulo kasvaa. VML 31.1 § koskee siis nimenomaisesti edun antajan verotusta. Edun saajan verotusta puolestaan voidaan Suomessa ja kotimaisissa tilanteissa korjata seurannaismuutosta koskevan VML 75 §:n avulla.³¹

VML 31 § soveltamista rajaa kuitenkin esimerkiksi KHO:n ratkaisu 2009:70 Kyseisen ratkaisun mukaisesti VML 31 § ei sovellu tilanteissa, joissa kyseessä on avoin ja verovapaa siirto konserniyhtiön sisällä. Tämä realisoituu esimerkiksi tilanteissa joissa konsernin sisällä olisi mahdollista myydä osakkeet verovapaasti tai muutoin jakaa osinkoa verovapaasti. Sovellusedellytyksenä pykälän soveltamiselle on siis se, että markkinaehtoperiaatteesta poikkeavan etuyhteisyriyten liiketoimen johdosta toisen yhtiön tappion on tullut muodostua suuremmaksi tai tulon pienemmäksi kuin se markkinaehtoperiaatetta noudatettaessa olisi muodostunut. Kyseisessä tapauksessa A Oyj:n suomalainen tytäryhtiö oli luovuttanut alihintaan samaan konserniin kuuluvan ulkomaisen yhtiön osakkeet toiselle samaan konserniin kuuluvalla yhtiöllä. Osakkeita pidettiin kuitenkin EVL 6 b §:n mukaisina ja siten verovapaasti luovutettavina, eikä luovuttavan yhtiön verotettava tulo tällöin jäänyt pienemmäksi tai tappio suuremmaksi kuin se olisi muodostunut käypää hintaa käytettäessä. Tällöin VML 31 § ei soveltunut. Tytäryhtiön tuloon ei myöskään tehty lisäyksiä VML 29 §:n nojalla peiteltyinä osinkona, sillä järjestelyä ei voitu katsoa olleen tehdyn osingosta menevän veron välttämiseksi.³² Tämän lisäksi siirtohinnoitteluoikaisu ei sovellu osakeyhtiön ja sen henkilöosakkaan välisiin luovutuksiin, joissa osakkaan verotuksessa sovelletaan tuloverolakia.³³

Myöskin naapurimaamme Ruotsin verolainsäädännössä löytyy vastaava säännös siirtohinnoitteluoikaisusta. Inkomskatteleg (1999/1229) 14 luku 19 §, korrigeringsregeln. Ky-

³⁰ Helminen, 2016 s. 254.

³¹ Isomaa-Myllymäki, 2016 s. 191, Knuutinen, 2012, s. 275-275.

³² KHO 2009:70.

³³ KHO 2009:66.

seinen pykälä on sanamuodoltaan miltei identtinen Suomen lainsäädännön kanssa. Lähtökohtaisesti siirtohinnoittelusäätely onkin erittäin samankaltaista jokaisessa pohjoismaassa, pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta.

2.4 Siirtohinnoitteludokumentointi

Siirtohinnoitteludokumentointi on saanut jatkuvasti suurempaa merkitystä sekä kansallisessa että kansainvälisessä ympäristössä. Valtioiden rajat ylittävää liiketoimintaa harjoittavat yritykset ovat dokumentointivelvollisuuden kiristymisen myötä joutuneet panostamaan jatkuvasti suurempia resursseja velvoitteiden ylläpitämiseen, ja siten dokumentointivelvollisuuden noudattamiseen. Säännösten noudattamisesta myös luonnollisesti aiheutuu yrityksille kustannuksia (compliance costs).³⁴ Tätä voidaan pitää kuitenkin suhteellisen pienenä pahana siitä, että markkinoiden tasapuolisuus ja valtioiden veropohjat pysyvät toimivina.

Kansallisessa lainsäädännössämme on omat säädöksensä siirtohinnoitteluun liittyvästä dokumentaatiovelvollisuudesta, jotka löytyvät verotusmenettelystä annetun lain 14 a - e §:istä. Näistä 14 d-e §:t koskevat verovelvollisen maakohtaista raporttia, ja a-c §:t dokumentaatiovelvollisuutta yleisesti. Lähtökohtaisesti suomalaisilla yhteisöillä on velvollisuus dokumentoida etuyhteyssuhteissaan tekemänsä liiketoimet, silloin kun liiketoimen toisena osapuolena on ulkomainen yhteisö. Verotusmenettelystä annetun lain 14 a §:n mukaisesti verovelvollisen on laadittava kirjallinen selvitys verovuoden aikana etuyhteydessä tekemistään liiketoimista, joissa liiketoimen toinen osapuoli on ulkomaalainen, sekä ulkomaalaisen yrityksen ja sen Suomessa sijaitsevan kiinteän toimipaikan välisistä toimista. Siirtohinnoitteludokumentointivelvollisuutta ei kuitenkaan ole pienillä tai keskisuurilla yrityksillä. Tästä johtuen suurin osa Suomessa toimivista yrityksistä välttää siirtohinnoitteludokumentointivelvollisuuden. Esimerkiksi vuonna 2014 Suomessa oli noin 2100 verovelvollista, jotka olivat oman ilmoituksensa nojalla velvollisia laatimaan ja ylläpitämään siirtohinnoitteludokumentaatiota.³⁵ Pienellä ja keskisuurella yrityksellä tarkoitetaan yritystä, jonka palveluksessa on vähemmän kuin 250 henkilöä, jonka liikevaihto

³⁴ Penttilä, 2015, s. 121.

³⁵ HE 142/2016 vp s. 2.

on enintään 50 miljoonaa euroa, tai taseen loppusumma on enintään 43 miljoonaa euroa. Lisäksi pieneksi tai keskisuureksi yritykseksi lukemiseksi edellytetään mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten määritelmästä annetussa komission suosituksessa 2003/361/EY olevien tunnusmerkkien täyttymistä.

2.4.1 Dokumentoinnin sisältö

Dokumentointivelvollisuuden sisällöstä itsessään säädetään VML 14 b §:ssä. Kyseisen pykälän tämänhetkinen muoto on tullut voimaan ja käyttöön 1.1.2017, korvaten aikaisemman pykälän sanamuodon. Pykälän säännöksiä siis sovellettiin ensimmäistä kertaa verovuodelta 2017 toimitettavassa verotuksessa. VML 14 b §:n mukaan siirtohinnoitteludokumentointiin on sisällytettävä selkeästi informoiden konsernin organisaatorakenne sekä kuvaukset sen liiketoiminnasta, aineettomaan omaisuuteen liittyvästä toiminnasta ja rahoitustoiminnasta. Lisäksi dokumentaatioon on sisällytettävä tilinpäätös tai sen puuttuessa vastaavat olemassa olevat tiedot. Sisällytettävä on myös tiedot rajat ylittävää tulon allokointia koskevista verotuksen ennakkolisista kannanotoista ja sopimuksista. Verovelvollisesta on dokumentaatioon sisällytettävä tiedot organisaatio- ja hallintorakenteesta, tiedot verovelvollisen liiketoiminnasta, kuvaus etuyhteysuhteista, tiedot etuyhteysuhteissa tehdyistä liiketoimista sekä yrityksen ja sen kiinteän toimipaikan välillä tehdyistä liiketoimista. Etuyhteysuhteissa tehdyistä liiketoimista sekä yrityksen ja sen kiinteän toimipaikan välillä tehdyistä liiketoimista vaaditaan myös toimintoarviointi. Verovelvollista koskevaan dokumentaatioon on myös sisällytettävä vertailuarviointi ja käytettävissä oleva tieto vertailukohteista, kuvaus siirtohinnoittelumenetelmästä ja sen soveltamisesta, tilinpäätös tai sen puuttuessa sitä vastaavat tiedot sekä sellaiset verovelvollisen etuyhteysuhteissa tekemiä liiketoimia koskevat verotuksen ennakkolliset kannanotot tai sopimukset, joita Suomi ei ole antanut tai joissa Suomi ei ole sopimusosapuolena. Etenkin siirtohinnoittelumenetelmää koskien tulee myös selvittää, miksi juuri kyseinen menetelmä on tapauksen olosuhteisiin nähden tarkoituksenmukaisin.³⁶

Kyseisiä dokumentointivelvoitteita sovelletaan myös sellaiseen konserniin kuulumattomaan ulkomaiseen yritykseen, jolla on kiinteä toimipaikka Suomessa. Lähtökohtaisesti

³⁶ Collin ym, 2017, s.638.

yllämainitut tiedot voidaan esittää vain sen itsenäisesti toimivan ja eroteltavissa olevan liiketoiminta-alueen osalta, johon verovelvollinen kuuluu. Verohallinnon kehotuksesta verovelvollisen on kuitenkin esitettävä kyseiset tiedot myös muiden liiketoiminta-alueiden osalta. Koko konsernin keskitetyt toiminnot ja liiketoimet on kuitenkin aina sisällytettävä konsernia koskeviin dokumentaatioihin. Dokumentointivelvollisuutta tarkasteltaessa on kuitenkin otettava huomioon se, että mitään pelkästään koskevia tietoja ei edellytetä, jos verovelvollisen ja jokaisen liiketoimen toisen osapuolen välillä tehtyjen liiketoimien yhteismäärä on verovuonna enintään 500 000 euroa. Sama koskee verovelvollista toimintoarviointia, vertailuarviointia ja siirtohinnoittelumenetelmän kuvauksen suhteen, mikäli liiketoimien yhteismäärä verovelvollisen ja liiketoimen toisen osapuolen välillä jää alle saman 500 000 euron. Yllä esitetyn perusteella voidaan siis nähdä selkeänä se, että VML 14 b § vaatii dokumentoinnilta koko konsernia koskevan osan (master file) sekä tietyssä maassa sijaitsevaa yksittäistä verovelvollista koskevan osan (local file). Kyseiset termit ja pykälä ovat suoraan yhteneväisiä OECD:n siirtohinnoitteluohjeistuksen kanssa, kuten hallituksen esityksessä (142/2016) onkin sanottu.

VML 14 c §:ssä säädetään siirtohinnoitteludokumentoinnin esittämisestä ja täydentämisestä. Verovelvollisen täytyy esittää totuudenmukainen dokumentointinsa 60 päivän kuluessa veroviranomaisen kehotuksesta. Koko verovuoden siirtohinnoitteludokumentointi on kuitenkin esitettävä aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua tilikauden päättymisen lopusta. Mahdolliset täydennykset ja lisäselvitykset dokumentaatioon, kuten tieto vertailukohteista, on esitettävä 90 päivän kuluessa veroviranomaisen kehotuksesta. Huomionarvoista verovelvolliselle on se, että kyseisiä määräaikoja on mahdollista pidentää pyytämällä sitä veroviranomaiselta.

2.4.2 Maakohtainen raportointi

Verotusmenettelystä annetun lain 14 d §, joka tuli voimaan 1.1.2017, säätää puolestaan verotuksen maakohtaisesta raportoinnista, jota OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa kuvataan termillä *Country per country -report*. Maakohtaisessa raportoinnissa on kyse paikalliselle verohallinnolle raportoinnista siirtohinnoitteluun liittyvistä tiedoista, jotka tulee antaa vuoden kuluessa tilikauden päättymisestä. Ilmoituksessa selvitysvelvollisesta täytyy antaa tiedot siitä, mikä konserniyritys maakohtaisen raportin antaa ja minkä maan

veroviranomaiselle kyseinen raportti annetaan.³⁷ Kyseisen pykälän mukaan yleisesti verovelvollisen, joka on konsernin ylin emoyritys, eli selvitysvelvollinen, on annettava Verohallinnolle tilikausittain laadittava maakohtainen raportti, jos konserniin kuuluu selvitysvelvollisen lisäksi vähintään yksi ulkomainen osapuoli ja konsernituloslaskelman liikevaihto on vähintään 750 miljoonaa euroa selvitetävää tilikautta edeltävällä tilikaudella. Kyseisen lain toisen momentin mukaan konsernin ylimmällä emoyrityksellä tarkoitetaan yritystä, joka kirjanpitolain tai muiden vastaavien ulkomaisten säännösten nojalla on velvollinen laatimaan konsernitilinpäätöksen tai sen olisi näin tehtävä, jos sen oman pääoman ehtoisilla osuuksilla käytäisiin kauppaa verotuksellisen kotipaikan mukaisen lainkäyttöalueen arvopaperipörssissä. Edellytyksenä on myös se, ettei yritys ole sellaisen osapuolen välillisessä tai välittömässä määräysvallassa, jolla olisi velvollisuus laatia konsernitilinpäätös. Kappaleessa mainitun maakohtaisen raportin on myös velvollinen antamaan myös konserniin kuulumaton yleisesti verovelvollinen, jolla on ulkomailla sijaitseva kiinteä toimipaikka, jonka liikevaihto on selvitetävää tilikautta edeltäneellä tilikaudella ollut vähintään 750 miljoonaa euroa.³⁸

Yleisesti verovelvollisen, joka ei kuitenkaan ole konsernin ylin emoyritys, ja konserniin kuuluvan kiinteän toimipaikan on annettava verohallinnolle tilikausittain maakohtainen raportti siinä tapauksessa, jos konsernituloslaskelman liikevaihto selvityskautta edeltäneenä tilikautena on ollut vähintään 750 miljoonaa euroa. Kyseessä olevia maakohtaisen raportointivelvollisuuden omaavia kutsutaan toissijaisiksi selvitysvelvollisiksi. Tämän lisäksi vaaditaan, että ulkomainen konsernin ylin yritys ei ole velvoitettu laatimaan maakohtaista raporttia, ja kyseinen emoyritys asuu verotuksellisesti sellaisella EU:n ulkopuolella sijaitsevalla lainkäyttöalueella, jonka kanssa Suomella ei ole tietojenvaihtosopimusta verotuksen maakohtaisesta raportista kyseisen raportin määräaikaan mennessä. Velvollisuus maakohtaisen raportin antamiselle on myös silloin, jos konsernin ulkomainen emoyhtiö sijaitsee sellaisella lainkäyttöalueella, joka on syylistynyt pakollisesta automaattisesta tietojenvaihdosta verotuksen alalla annetun neuvoston direktiivin (EU)

³⁷ *Malmgren – Myrsky*, 2017, s 427-428.

³⁸ Kyseessä on hallinnollisesta yhteistyöstä verotuksen alalla ja direktiivin 77/799/ETY kumoamisesta annetun neuvoston direktiivin 2011/16/EU, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna direktiivin 2011/16/EU muuttamisesta siltä osin kuin on kyse pakollisesta automaattisesta tietojenvaihdosta verotuksen alalla annetulla neuvoston direktiivillä (EU) 2016/881, liitteessä III tarkoitettu kiinteä toimipaikka.

2016/881, liitteen III kohdan 14 mukaiseen järjestelmälliseen laiminlyöntiin, ja Verohallinto on antanut tästä tiedon. Kyseessä oleva direktiivin liite III koskee monikansallisten yritysryhmien raportointisääntöjä ja kyseessä olevan 14 kohdan laiminlyönnillä tarkoitetaan lainkäyttöalueen osalta joko sitä, että lainkäyttöalueella on jäsenvaltion kanssa tehty voimassaoleva ehdot täyttävä toimivaltaisten viranomaisten sopimus, mutta se on keskeyttänyt automaattisen tietojenvaihdon, tai sitä, että lainkäyttöalue muutoin jättää toistuvasti antamatta jäsenvaltiolle hallussaan olevia sellaisten monikansallisten yritysryhmien maakohtaisia raportteja, joilla on osayksikköjä kyseisessä jäsenvaltiossa.³⁹

Toissijainen verovelvollinen on kuitenkin ainoastaan velvollinen antamaan hallussaan olevat tiedot, jos ulkomainen konsernin ylin emoyritys on kieltäytynyt kyseisiä tietoja antamasta ja kieltäytymisestä on annettu ilmoitus. Velvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos konsernin ylin emoyritys on nimennyt toisen konserniin kuuluvan osapuolen toimittamaan maakohtaisen raportin EU:n ulkopuoliselle verotuksellisen kotipaikan veroviranomaiselle. Kyseessä on tällöin nimetty selvitysvelvollinen. Velvollisuutta ei myöskään ole silloin, kun konsernin ylin emoyhtiö on osoittanut EU:ssa verotuksellisen kotipaikan omaavan yhtiön antamaan kyseisen raportin. Tällaista yhtiötä kutsutaan osoitetuksi selvitysvelvolliseksi.⁴⁰

Maakohtaisessa raportissa on sisällytettävä VML 14 e §:n mukaisesti seuraavat maakohtaiset tiedot konserniin tai yritykseen kuuluvista osapuolista: tulot, voitto tai tappio ennen veroja, maksetut ja kertyneet tuloverot sekä lähdeverot, oman pääoman kirjanpidollinen arvo, kertyneet voittovarot, työntekijöiden lukumäärä sekä muu aineellinen omaisuus kuin käteinen tai muut rahavarat. Raporttiin on myös sisällytettävä tiedot konserniin tai yritykseen kuuluvista osapuolista, niiden toiminnan luonteesta, käytetyistä tietolähteistä ja valuutasta. Kyseistä lain säädöstä ruvettiin soveltamaan 1.1.2017 lähtien, eli ensimmäistä kertaa 2017 vuodelta tarkastettavassa verotuksessa.

Tilanteissa joissa ilmoitusta selvitysvelvollisesta tai itse verotuksen maakohtaista raporttia ei ole annettu tai se on annettu olennaisesti virheellisenä, voidaan raportin antamisvelvolliselle määrätä VML 32 §:n nojalla enintään 25 000 euron veronkorotus. Sama koskee

³⁹ Neuvoston direktiivi 2016/881, Liite III, kohta 14.

⁴⁰ *Malmgren – Myrsky*, 2017, s. 429.

koko siirtohinnoitteludokumentoinnin esittämistä virheellisenä tai kokonaan esittämättä jättämistä.

2.5 Verosopimukset

Kuten aikaisemmin mainitsin, verosopimukset ovat normihierarkialtaan lakiin verrattavissa olevia säädöksiä, joiden voimaan saattaminen tapahtuu asetuksilla. Suomi on solminut verosopimuksia usean eri maan kanssa. Tämänhetkisiä voimassaolevia verosopimuksia on noin 70.⁴¹ Verosopimuksia on olemassa erikseen myös koskien perintö- ja lahjaverotusta esimerkiksi Ruotsin ja Norjan kanssa. Kyseiset verosopimukset pohjautuvat lähtökohtaisesti OECD:n malliverosopimukseen, jonka olennaisimpia siirtohinnoittelua koskevia artikloita käsittelen seuraavaksi. Vero- ja oikeuskäytännössä onkin katsottu, että kyseisiä sopimuksia ja verosopimuksia yleisestikin tulkittaessa voidaan OECD:n malliverosopimuksen kommentaaria käyttää ohjenuorana ja tulkinta-apuna. Esimerkiksi verohallinto käyttää edellä mainittua kommentaaria tulkintalähteenä tapauksissa, joissa sovellettava verosopimus sen sallii.⁴²

2.5.1 OECD Malliverosopimuksen 7 Artikla

OECD:n malliverosopimuksen 7 artiklassa säädetään verosopimusten mukaisesta liike-tulosta, eli siitä milloin jonkin yrityksen liike-tuloa (business profits) voidaan verottaa muussa valtiossa kuin tulonsaajan kotivaltiossa. Artiklassa säädetään samalla myös siitä, miten tulonsaajan liike-tulot kohdistetaan sopimusvaltioon, mikäli tällä on sopimusvalti-ossa kiinteä toimipaikka. Kuten artiklasta voi lukea, saadakseen oikeuden verottaa tulon-saajaa muussa kuin tämän asuinvaltiossa, täytyy sopimusvaltiossa sijaita tulonsaajan kiin-teä toimipaikka. Artiklalla on myös pyritty estämään kaksinkertaista verotusta juurikin kiinteän toimipaikan sääntelyn kautta. Perimmäisimpänä periaatteena, johon 7 artiklakin perustuu, on erillisten yritysten periaate, jonka mukaisesti kaikkia konsernin yrityksiä ja

⁴¹ Verohallinnon syventävät vero-ohjeet, Voimassa olevat verosopimukset.

⁴² Verohallinnon syventävät vero-ohjeet, OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden päivityksistä tulkintalähteinä.

siten myös kiinteitä toimipaikkoja pidetään omina erillisinä yrityksinään. Esimerkiksi Verohallinto on lausunut, että Suomessa sijaitsevan kiinteän toimipaikan tulo määritellään markkinaehtoperiaatteen mukaisesti, samalla kohdistuen toimipaikkaan se osuus yhteisön tuotoista ja kuluista, jonka itsenäinen ja erillinen yhteisö tuottaisi harjoittamalla vastaavaa toimintaa samoissa olosuhteissa. Huomioon tulee kuitenkin ottaa myös kiinteiden toimipaikkojen erityispiirteet.⁴³

Suomen lainsäädännössä liiketulolla tarkoitetaan lähtökohtaisesti yrityksen omasta liiketoiminnasta saamaa tuloa. Perinteisesti tällä on tarkoitettu laista elinkeinotulon verottamisesta (24.6.1968/360) (EVL) tarkoitettua elinkeinotoiminnasta saatua tuloa. Artiklan 7 nojalla Suomella voi joissain tapauksissa olla myös oikeus yrityksen tuloverolain (TVL) henkilökohtaisen tulolähteen verotettavaan tuloon.⁴⁴

2.5.2 OECD Malliverosopimuksen 9 Artikla

OECD:n malliverosopimuksen 9 artiklassa säädetään puolestaan siirtohinnoittelun markkinaehtoperiaatteesta etuyhteydessä keskenään olevien yritysten välillä (associated enterprises). Kyseinen 9 artiklasta löytyvä markkinaehtoperiaate on sisällytetty myös lähtökohtaisesti kaikkiin Suomen laatimiin verosopimuksiin ja myös lähes kaikkien muidenkin sopimusvaltioiden omaan kansalliseen lainsäädäntöön.⁴⁵

Artiklan päällimmäisenä soveltamisedellytyksenä on luonnollisesti se, että onko kyseessä olevassa liiketoimessa kyse etuyhteydessä toistensa kanssa olleiden yritysten tekemästä liiketoimesta vai ei. Kysymyksenä on siis yritysten mahdollinen etuyhteyssuhde. Artikla on ollut pohjana oman lainsäädäntömme säädöksille etuyhteyssuhteesta.

9. Artikla, Etuyhteydessä keskenään olevat yritykset

1. Milloin

sopimusvaltion yritys välittömästi tai välillisesti osallistuu toisen sopimusvaltion yrityksen johtoon tai valvontaan tahi omistaa osan sen pääomasta,

⁴³ Verohallinto 2017, Ulkomaisen yhteisön tuloverotus Suomessa, kohta 5.2.

⁴⁴ Jaakkola, 2012, s. 25.

⁴⁵ HE 107/2006.

taikka samat henkilöt välittömästi tai välillisesti osallistuvat sekä sopimusvaltion yrityksen, että toisen sopimusvaltion yrityksen johtoon tai valvontaan tahi omistavat osan niiden pääomasta,

ja jos jommassakummassa tapauksessa yritysten välillä kauppa- tahi rahoitussuhteissa sovitaan ehdoista tai määrätään ehtoja, jotka poikkeavat siitä, mistä riippumattomien yritysten välillä olisi sovittu, voidaan kaikki tulo, joka ilman näitä ehtoja, mutta näiden ehtojen vuoksi ei ole sille kertynyt, lukea tämän yrityksen tuloon ja verottaa siitä tämän mukaisesti.

*2. Milloin sopimusvaltio lukee tämän valtion yrityksen tuloon – ja tämän mukaisesti verottaa – tuloa, josta toisen sopimusvaltion yritystä on verotettu tässä toisessa valtiossa, ja näin mukaan luettu tulo on tuloa, joka olisi kertynyt ensiksi mainitun valtion yritykselle, jos yritysten välillä sovitut ehdot olisivat olleet sellaisia, joista riippumattomien yritysten välillä olisi sovittu, tämän toisen valtion on asianmukaisesti oikaistava tästä tulosta siellä määrätyn veron määrä. Tällaista oikaisua tehtäessä on otettava huomioon tämän sopimuksen muut määräykset, ja sopimusvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten on tarvittaessa neuvoteltava keskenään.*⁴⁶

Artiklan soveltamiseksi siis vaaditaan, että yllä luetellut edellytykset liiketoimelle täyttyvät. Nämä edellytykset ovat yritysten sekä eri valtioiden välisillä tahoilla realisoituvaa etuyhteys ja markkinaehtoperiaatteen vastainen hinnoittelu liiketoimintaa tehtäessä tai sen johdosta.⁴⁷ Voidaankin siis katsoa, että 9. artikla tulee sovellettavaksi ainoastaan tilanteissa, joissa etuyhteydessä toisiinsa olevien yritysten välisissä liiketoimissa on poikettu markkinaehtoperiaatteen mukaisesti hinnoittelusta.⁴⁸ Ilman etuyhteyssuhdetta toimivia yrityksiä sääntely ei siis koske, jolloin nämä yritykset saavat poiketa markkinaehtoisuudesta siten kuin tahtovat ja neuvotella sopimusehdot haluamallaan tavalla. Oletettavasti tällaiset yritykset kuitenkin noudattavat silti toimissaan käyvän hinnan periaatetta, sillä tappiota tuottavat liiketoimet ovat harvemmin molempien yritysten parhaassa intressissä pitkällä aikavälillä.

⁴⁶ OECD (2015), Model Tax Convention on Income and Capital 2014, Jaakkola ym, 2012, s. 27.

⁴⁷ Kukkonen – Walden, 2010, s. 169.

⁴⁸ Karjalainen – Raunio, 2007, s. 19.

2.5.3 OECD Malliverosopimuksen 25 Artikla

OECD:n malliverosopimuksen 25 artiklassa säädetään keskinäisestä sopimusmenettelystä. Kyseisen kohdan mukaisesti:

1. Jos henkilö katsoo, että sopimusvaltion tai molempien sopimusvaltioiden toimenpiteet johtavat tai tulevat johtamaan hänen osaltaan verotukseen, joka on tämän sopimuksen määräysten vastainen, hän voi näiden valtioiden sisäisessä lainsäädännössä olevista oikeusturvakeinoista riippumatta, saattaa asiansa sen sopimusvaltion toimivaltaisen viranomaisen käsiteltäväksi, jossa hän asuu tai asui tai, jos on kyseessä 24 artiklan 1 kappaleen soveltaminen, jonka kansalainen hän on. Asia on saatettava käsiteltäväksi kolmen vuoden kuluessa ensimmäisestä sitä toimenpidettä koskevasta ilmoituksesta, joka aiheuttaa sopimuksen määräysten vastaisen verotuksen.

2. Jos toimivaltainen viranomaisen havaitsee huomautuksen perustelluksi, mutta ei voi saada aikaan tyydyttävää ratkaisua, viranomaisen on pyrittävä toisen sopimusvaltion toimivaltaisen viranomaisen kanssa keskinäisin sopimuksin ratkaisemaan asia sopimuksenvastaisen verotuksen välttämiseksi. Tehty sopimus pannaan täytäntöön sopimusvaltioiden sisäisessä lainsäädännössä olevista aikarajoista riippumatta

3. Sopimusvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten on pyrittävä keskinäisin sopimuksin ratkaisemaan sopimuksen tulkinnassa tai soveltamisessa syntyvät vaikeudet tai epätietoisuutta aiheuttavat kysymykset. Ne voivat myös neuvotella keskenään kaksinkertaisen verotuksen poistamiseksi sellaisissa tapauksissa, joita ei säännellä sopimuksissa.

4. Sopimusvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset voivat olla suoraan yhteydessä toisiinsa myös sellaisessa yhteisessä toimikunnassa, johon ne itse kuuluvat tai johon kuuluu niiden edustajia, päästäkseen sopimukseen edellä olevissa kappaleissa tarkoitettussa merkityksessä.⁴⁹

⁴⁹ OECD Malliverosopimus, 25 artikla, Karjalainen – Raunio, 2007, s. 22.

Kyseinen artikla antaa sopimusta noudattaville jäsenvaltioille mahdollisuuden niin sanottuun keskinäiseen sopimusmenettelyyn (mutual agreement procedure, MAP), eli kahden tai useamman verosopimusvaltion toimivaltaisten viranomaisten väliseen neuvottelumenettelyyn. MAP-menettely on mahdollista niissä tilanteissa, joissa kaksinkertaisen verotuksen vaara realisoituu tai on jo realisoitunut. Esimerkkitalanteita MAP-menettelyn käytöstä ovat verosopimusten tulkintaristiriidat, kiinteän toimipaikan tulon allokointia koskevat riidat, sekä markkinaehtoperiaatteen noudattaminen.⁵⁰

2.6 OECD:n Siirtohinnoitteluohjeet

OECD:n tavoitteena on verotuksen alalla edistää työllisyyttä ja yritystoimintaa mahdollistavan ja helpottavan verotuksellisen ympäristön muodostumista samalla turvaten julkisten palveluiden tuottamiseen ja ylläpitämiseen vaadittavat verotulot. Tämän tavoitteen edistämiseksi OECD on muun muassa julkaissut kattavan ohjeistuksen siirtohinnoittelua koskien (OECD Transfer pricing guidelines for Multinational Enterprises and Tax administrations). Ohjeistusta on päivitetty juuri vuonna 2017, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting (BEPS) projektin johdosta, joka koski muun muassa markkinaehtoisuuden vastaisia voitonsiirtoja ja verotuspohjan eroosiota. Muutoksia tehtiin muun muassa ohjeiden kappaleisiin I, II, V, VI ja VIII, sekä safe harbour -menettelyä koskevaan osioon.⁵¹ Tämän kirjoitelman kannalta olennaisimmat muutokset tapahtuivat I ja VI -kappaleita koskien, jotka käsittelevät markkinaehtoisuuden arviointia sekä aineettomia oikeuksia. BEPS-projektin johdosta OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden VI-kappaleiden merkittävimmät muutokset liittyivät siihen, että miten pystytään tunnistamaan liiketoimiin sisältyvä aineeton omaisuus, etuyhteysosapuolten suorittamat toiminnot, näiden kantamat riskit sekä liiketoimeen sisältyvä muu varallisuus tai palvelu ja investointia koskevan rahoituksen painoarvo liiketoimessa. Aineettoman omaisuuden taloudellisen ja juridisen omistajuuden käsitteen identifioinnille annettiin myös laajempaa painoarvoa. Merkittäviä parannuksia tehtiin myös aineettoman omaisuuden arvonmäärittämisestä sekä -muodostumista koskeviin suosituksiin ja ohjeistuksiin etenkin hard-to-value intangibles -tilanteita koskien.

⁵⁰ Jaakkola ym, 2012 s.29.

⁵¹ OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden päivitys, <http://www.oecd.org/tax/oecd-releases-latest-updates-to-the-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations.htm> (Viitattu 5.12.2017)

Esille tuodaan myös korostetusti se, että aineettomia oikeuksia tai omaisuuksia sisältävä liiketoimi on pyrittävä identifioimaan mahdollisimman tarkasti transaktion toteuttamishetkellä, jättäen kuitenkin transaktion luonnehdinnan verovelvollisen laadittavaksi.⁵²

Kyseiset siirtohinnoitteluohjeet ovat käytössä kansallisessa verotus- ja oikeuskäytännössämme tulkinta-apuna, joiden voidaan katsoa omaavan ”soft law:n” aseman. Sitovia oikeuslähteitä ohjeet eivät siis verotuksessamme ole, joten niistä voidaan poiketa kansallisen lain toisin määrätessä.⁵³ OECD:n siirtohinnoitteluohjeet ovatkin yleisesti käytössä usean eri maan siirtohinnoittelua koskevissa käytännöissä, joissain maissa jopa lain tasoisina säädöksinä. Kansainvälinen vero-oikeus onkin käytännössä hyväksynyt kyseiset OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden periaatteet hyväksyttävän siirtohinnoittelun perustaksi.⁵⁴ Etenkin tulkinnanvaraisissa siirtohinnoittelukysymyksissä ohjeistusta käytetään laajana ohjenuorana, sillä ohjeiden voidaan katsoa omaavan suositus -elementin, jonka nojalla kansallisten veroviranomaisten ja kansainvälisesti toimivien verokonsernien tulisi toimia.⁵⁵ Ohjeiden noudattamisen kautta saadaan yhdenmukaistettua siirtohinnoittelua koskevaa kansainvälistä toimintapohjaa.

OECD:n siirtohinnoitteluohjeet koostuvat kaiken kaikkiaan yhdeksästä eri luvusta. Luvussa I käsitellään siirtohinnoittelulle ehkä näkyvintä osa-aluetta, eli markkinaehtoperiaatetta ja sen soveltamista. Luvuissa II ja III käsitellään puolestaan perinteisiä liiketoimimenetelmiä (traditional transactional methods) ja muita menetelmiä (transactional profit methods), eli kiteytetyksi erilaisia siirtohinnoittelumenetelmiä. Luvuissa IV – VIII käsitellään muun muassa siirtohinnoittelukiistojen välttämiseksi ja ratkaisemiseksi erilaisia hallinnollisia menettelytapoja kuten ennakkosopimusmenettelyä, dokumentointia, aineettomia oikeuksia ja omaisuutta koskevia näkökohtia, konserninsisäisiä palveluja koskevia näkökohtia ja kustannustenjakojärjestelyitä. Ohjeiden viimeisessä eli IX luvussa käsitellään erilaisia siirtohinnoittelun aspekteja yritysjärjestelyiden, esimerkiksi konsernin uudelleenjärjestelyn, saralla.

⁵² Pankkoski, 2016, s. 188-189.

⁵³ Jaakkola ym, 2012, s. 47.

⁵⁴ Collin ym, 2017, s. 645.

⁵⁵ Helminen, 2013, s. 225-226.

2.6.1 Ennakkosopimusmenettely eli APA

Ennakkosopimusmenettelyä on avattu OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden IV luvussa. Siirtohinnoittelun ennakkosopimuksella, Advance Pricing Agreement (APA), tarkoitetaan vähintään kahden verosopimusvaltion solmimaa määräaikaista ennakkollista sopimusta, jolla ratkaistaan tulkinnanvaraisia ja merkittäviä siirtohinnoittelutilanteita kyseisten maiden välillä. Sopimuksessa määritellään ja sovitaan tiettyjen liiketoimien siirtohinnoittelumenetelmistä, vertailuhinnoista ja mahdollisista näihin tehtävistä korjauksista.⁵⁶ Sopimus on myös mahdollista tehdä tiettyjä konserniyhtiöitä erityisesti koskien. Konserniyhtiöiden omassa intressissä on sopia mahdollisista ennakkosopimuksista verovaltioidensa kanssa sisäisten liiketoimiensa markkinaehtoisuuden turvaamiseksi. Menettelyllä ei ole tarkoitus sopia etukäteisesti verotettavan tulon määrästä, vaan tapaukseen soveltuvan siirtohinnoittelumenetelmän valinnasta ja siten verotettavan tulon alustavasta ennakkoinnista, jotta ikäviltä yllätyksiltä voitaisiin välttyä. Ennakkohinnoittelusopimuksesta sopiminen alkaa aina verovelvollisen aloitteesta toimivaltaiselle veroviranomaiselle. Verovelvollinen määrittelee sen, mitä APA-menettelyn tulisi koskea, jonka ehdotuksen veroviranomainen joko hyväksyy tai hylkää neuvottelujen jälkeen. Verovelvollinen voi siten rajata menettelyn koskemaan koko konsernia tai ainoastaan tiettyä tytäryhtiötä. Hakemus tulee myös tehdä erikseen jokaiselle verosopimusvaltiolle, jota menettelyn kohteena olevat liiketoimet koskevat. Käytännössä verovelvollisen täytyy siis lähettää hakemus mahdollisesti hyvinkin usealle toimivaltaiselle veroviranomaiselle.

Ennakkohinnoittelusopimukset voidaan lajitella käytännössä kahteen eri tyyppiseen APA-sopimustyyppiin. Yksipuolisella ennakkohinnoittelusopimuksella tarkoitetaan verovelvollisen ja yhden veroviranomaisen kanssa solmimaa ennakkosopimusta, kun taas kahden- tai monen välisellä ennakkohinnoittelusopimuksella tarkoitetaan sopimusta, joka on tehty verovelvollisen ja vähintään kahden toimivaltaisen valtion veroviranomaisten välillä.⁵⁷ OECD:n ohjeissa todetaankin, että lähtökohtaisesti olisi suotavaa ja markkinaehtoisuuden kannalta helpompaa, että ennakkohinnoittelusopimus tehtäisiin

⁵⁶ *Malmgren – Myrsky*, 2017, s. 397-398.

⁵⁷ *Jaakkola ym.*, 2012, s.334.

mahdollisimman laajasti usean verovaltion kanssa kaksinkertaisen verotuksen poistamiseksi ja verovaltioiden tasa-arvon takaamiseksi.⁵⁸ Hyväksytty APA sitoo sen hyväksyneitä veroviranomaisia. Siten jos APA-sopimuksen verovelvollinen noudattaa sopimuksen ehtoja, tulee veroviranomaistenkin verottaa sopimuksen mukaisia liiketoimia ehtojen mukaisesti.⁵⁹ Mikäli veroviranomainen kuitenkin todistetusti huomaa, ettei verovelvollisen antamat APA-menettelyn tiedot pidäkään paikkaansa, voi tämä lopettaa sopimuksen noudattamisen takautuvin vaikutuksin.

Suomen lainsäädännössä ei ole erillistä säädöstä APA-menettelystä. Ennakkohinnoittelusopimus voidaan tehdä kaikkien niiden valtioiden kanssa, joiden kanssa Suomella on voimassa oleva tulon ja varallisuuden kaksinkertaisen verotuksen välttämistä koskeva sopimus. Sopimuksen tekeminen tällaisten valtioiden kanssa perustuu siihen, että Suomen tekemiin verosopimukseen on kirjoitettu määräys keskinäisestä sopimusmenettelystä, jonka avulla estetään tai poistetaan kaksinkertainen verotus.⁶⁰ Kyseinen menettely perustuu OECD:n malliverosopimuksen 25 artiklaan.

⁵⁸ OECD Siirtohinnoitteluohjeet, kohta 4.141.

⁵⁹ Jaakkola ym, 2012, s. 335.

⁶⁰ Verohallinnon ohjeet Siirtohinnoittelun ennakkosopimuksesta.

3 AINEETON OMAISUUS SIIRTOHINNOITTELUSSA

3.1 Aineettoman omaisuuden määritelmä

Aineeton omaisuus voidaan luokitella erittäin suureksi ja keskeiseksi tekijäksi monikan-
sallisten yritysten tulojen muodostumisessa. Aineettomalla omaisuudella on mahdolli-
suus tuottaa sen omistavalle yritykselle hyvinkin suurta lisäarvoa verrattuna yritykseen,
jolla vastaavanlaista mahdollisuutta ja tuotannontekijää ei ole. Etenkin teknologiayritys-
ten tulojenmuodostus koostuu hyvinkin laajalti aineettoman omaisuuden kautta saaduista
tuloista esimerkiksi lisensoinnin ja rojaltien muodossa. Näiden tuloksenteko siis perustuu
yleensä kykyyn kehittää arvokasta ja ainutlaatuista aineetonta omaisuutta, jota yritys voi
sittenkin käyttämään hyväkseen yritystoiminnassaan.⁶¹

Aineettoman omaisuuden käsite on avattu hyvin OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa ja esi-
merkiksi Verohallinnon ohjeissa asiaa koskien. Aineeton omaisuus, eli ”*intangible pro-
perty*”, kuten OECD siirtohinnoitteluohjeiden VI-luvussa kerrotaan, tarkoittaa laajasti
kaikkea liiketoiminnassa kontrolloitavissa tai omistettavissa olevaa arvoa tuottavaa omai-
suutta, joka ei ole fyysistä tai rahoitukseen liittyvää omaisuutta. BEPS-hankkeen myötä
tehdyissä VI-kappaletta koskevissa päivityksissä korostettiin aineettoman omaisuuden
tarkan tunnistamisen ja tarkan määrittämisen merkitystä.⁶² OECD:n siirtohinnoitteluoh-
jeissa myös jaotellaan aineeton omaisuus erikseen vielä kaupallisiin eli kaupallisessa lii-
ketoiminnassa käytettäviin (*trade intangibles*) ja markkinointiin (*marketing intangibles*)
liittyviin aineettomiin omaisuuksiin.⁶³

Markkinointiin liittyvään aineettomaan omaisuuteen lasketaan kuuluvaksi kaikki mark-
kinointiin liittyvät aineettomat omaisuudet, kuten tavaramerkit ja kauppanimet joista on
hyötyä tuotteiden kaupallisessa hyödyntämisessä sekä asiakaslistat ja asiakasdata, joita
käytetään yrityksen myynnin ja markkinoinnin edistämiseksi. Kaupalliseksi aineetto-
maksi omaisuudeksi luokitellaan kaikki tämän kategorian ulkopuolella olevat aineettomat
omaisuuserät, eli esimerkiksi patentit, liikearvo, tietotaito (know-how), liikesalaisuudet

⁶¹ Laaksonen, 2014, s. 163.

⁶² Collin ym, 2017 s. 674.

⁶³ Linnanvirta – Repo, 2012 s. 297.

sekä piirroksiset ja erilaiset mallit, joita tavaran tuottamisessa käytetään.⁶⁴ Myös liiketoiminnassa käytettävät tietokoneohjelmat ja näiden oikeudet kuuluvat kaupallisiin aineettomiin omaisuuseriin. Kaupallisten aineettomien omaisuuksien arvo ei kuitenkaan ole aina välttämättä kovin pitkäikäistä. Esimerkiksi patenttien suoja-aika on rajallinen, jolloin keksinnön arvo, ja siten aineettoman omaisuuden arvo saattaa romahtaa ajan päätyessä. Samoin on tietokoneohjelmien kanssa, sillä tietotekniikan maailmassa on jatkuvasti kehitteillä toinen toistaan tehokkaampia tietokoneohjelmia, jotka tekevät saman kuin vanhat ohjelmat paremmin, tehokkaammin ja nopeammin. Vanhojen ohjelmistojen arvot tippuvat aina uudempaa versiota julkistettaessa. OECD:n siirtohinnoitteluohjeet pohjautuvat erityisesti kaupallisiin aineettomiin omaisuuseriin. Kansallisessa lainsäädännössämme ei erikseen ole otettu kantaa aineettoman omaisuuden määritelmän laajuuteen siirtohinnoittelutilanteissa, joten kansainvälisten siirtohinnoitteluohjeiden merkitys on tässä suhteessa hyvin korkea.

Aineettomaksi omaisuudeksi voidaan esimerkiksi luokitella kirjaimellisina esimerkkeinä tutkimus- tai tuotekehitystoiminnassa, valmistustoiminnassa sekä myynti- ja markkinointitoiminnassa syntyvät hyödyt ja etua muihin yrityksiin nähden tuovat innovaatiot. Aineettoman omaisuuden tyypillisimmät muodot ovat muun muassa patentit, tavaramerkit, tekijänoikeudet, liikenimet, mallioikeudet, tietotaito (know-how) ja liikesalaisuudet. Näiden lisäksi hallituksen esityksessä siirtohinnoittelusäätelyä koskevasta lainsäädännöstä mainitaan aineettomaksi omaisuudeksi asiakasluettelot ja jakelukanavat.⁶⁵ Aineetonta omaisuutta onkin siis käytännössä kaikki aineellisen omaisuuden lisäksi yritykselle liike-tuloa tuottava omaisuus, josta riippumattomat osapuolet olisivat valmiita maksamaan korvausta. Näistä myös suurin osa on rekisteröitävissä näille asetettujen edellytysten täyttyessä, kuten esimerkiksi patentit, tekijänoikeudet ja mallioikeudet. Täysin kaikkea ei kuitenkaan siis voida rekisteröidä, eikä kaikkea aineetonta omaisuutta myöskään voida kirjata yrityksen taseeseen.⁶⁶

BEPS-hankkeen myötä tehtyjen VI-kappaleen päivityksissä myös annetaan esimerkkejä asioista, joita ei siirtohinnoittelun näkökulmasta pidetä aineettomana omaisuutena. Näitä ovat esimerkiksi konsernisynergiat, erityiset markkinaolosuhteet, suotuisa ilmasto tai

⁶⁴ OECD siirtohinnoitteluohjeet, s. 27, 30.

⁶⁵ HE 107/2006 (S.16).

⁶⁶ Verohallinto – Ohjeet aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelusta (Viitattu 1.11.2017).

vaikkapa osaavan henkilökunnan saatavuus. Kyseisillä tekijöillä on mahdollisesti vaikutusta siirtohintoihin, mutta ovat lähtökohtaisesti kontrolloimattomissa, eivätkä siten sisälly aineettoman omaisuuden käsitteen alle OECD:n siirtohinnoitteluohteiden mukaan.⁶⁷

Aineettoman omaisuuden reaalisen laajan skaalan vuoksi jo siirtohinnoittelusääntelyä koskevassa hallituksen esityksessä otettiin esille toimintoanalyysi, jonka toimii keskeisenä osana aineettoman omaisuuden ja siihen liittyvien oikeuksien tunnistamisessa. Analyysin tavoitteena on transaktion osapuolten liittyvien toimintojen, riskien ja siihen sitoutuneiden varojen selvittäminen sekä osapuolten luonteen ja keskinäisen suhteen määrittely.⁶⁸ Toimintoanalyysin yhtenä tärkeimpänä tarkoituksena on selvittää liiketoiminnassa käytettävät arvokkaat omaisuuserät, etenkin aineeton omaisuus.⁶⁹ Menettely on käytössä maailmanlaajuisesti. Huolellisesti laaditun toimintoanalyysin tulee aina olla yhtenä perusteena siirtohinnoittelumenetelmän valinnalle.⁷⁰

3.2 Aineettoman omaisuuden arvonmääritys

Aineettoman omaisuuden arvonmääritys on aina ollut hyvin haasteellista sen ainutlaatuisesta luonteesta johtuen. Tämä myös vaikeuttaa siihen liittyvien liiketoimien ja transaktioiden oikeudellista ja verotuksellista arviointia. Esimerkiksi tavaramerkkien osalta tilanne voi olla hyvinkin polarisoitunut, sillä tavaramerkin luominen on suhteellisen helppoa ja edullista, mutta tavaramerkin tekeminen tunnetuksi ja arvokkaaksi ja etenkin tämän saavutetun arvon säilyttäminen voi olla hyvinkin haasteellista. Tästä syystä jokaisella tavaramerkillä voi olla huomattaviakin eroavaisuuksia arvostuksensa ja todellisen taloudellisen arvonsa suhteen. Pääasiallisesti aineettoman omaisuuden arvo pyritään siirtohinnoittelutilanteissa määrittelemään jo aiemmin avaamani markkinaehtoperiaatteen mukaisesti määrittämällä omaisuudelle tapauskohtainen markkinaehtoinen hinta. Aineettoman omaisuuden hinnan siis tulee olla sellainen, josta toisistaan riippumattomat yritykset oli-

⁶⁷ Collin ym, 2017, s. 674.

⁶⁸ Linnavirta – Repo, 2012, s. 298.

⁶⁹ Collin ym, 2017 s. 637.

⁷⁰ Jaakkola, 2012, s.85.

sivat toistensa kanssa sopineet ottaen huomioon tapauskohtaisen aineettoman omaisuuden erityispiirteet. Markkinaehtoisuuden määrittelyn ja tarkastelun perustuksina toimivat OECD:n siirtohintamenetelmät, joita käsittelen myöhempanä laajemmin.

Aineettoman omaisuuden markkinaehtoisessa arvonmäärityksessä on otettava huomioon hyvinkin useita eri osa-alueita. Huomioon on otettava esimerkiksi se, että aineettoman omaisuuden tuottama tulo kuuluu lähtökohtaisesti aineettoman omaisuuden omistajalle, jos muuta ei ole sovittu tai katsottu sovitun. Omaisuuden kehittämiseen, etenkin ohjelmisto- ja teknologiayrityksissä, on kuitenkin saattanut osallistua myös muita samaan konserniin kuuluvia yrityksiä kuin aineettoman omaisuuden omistaja itse. Tämä johtaa siihen, että on elintärkeää tietää kaikki aineettoman omaisuuden kehityksessä mukana konsernisuhteen kautta olleet tahot ja tekijät. Etenkin tutkimus- ja kehitystoiminnan kustannuksiin ja riskeihin on saattanut osallistua huomattavan moni eri samaiseen konserniin kuuluva yritystaho, vaikka itse tutkimus- ja kehitystoiminnan myötä luotu aineeton omaisuus on rekisteröity vain yhdelle yritykselle. Tämänkaltaisissa tapauksissa on siis varmistettava, että kaikki kehitystoiminnan osapuolet saavat markkinaehtoperiaatteen mukaisen korvauksen panostuksistaan ja riskinotostaan aineettoman omaisuuden kehitykseen osallistumisestaan.⁷¹

Korkein hallinto-oikeus (KHO) julkaisi juuri vuoden 2017 loppupuolella ratkaisunsa hyvinkin vastaavanlaisesta tapauksesta. Ratkaisussa KHO:2017:145 kyse oli vuonna 2004 alkaneesta Enterprise Resource Planning eli ERP-hankkeesta ja sen kehitystyöstä, jonka oli tarkoitus tulla koko A-konsernin hyväksi. Hankkeen kehitystyöstä vastasi B Oy, joka oli lisensoinut ulkopuoliselta toimittajalta järjestelmän, jonka toiminnalliset ominaisuudet B Oy oli määrittänyt A-konsernin tarpeita varten. B Oy vastasi muiden konserniyhtiöiden kanssa tekemiensä palvelusopimusten mukaisesti ERP-järjestelmän kehittämisestä, hankki tarvittavat ohjelmistolisenssit, laitteistot, toimisto- ja konsultointipalvelut sekä tarjosi muutoinkin räätälöityjä palveluja konserniyhtiöiden käyttöön. B Oy:lle oli kertynyt hankkeen myötä useita eri kuluja vuosien 2005-2009 varrella, kuten materiaalien ja palveluiden hankinnoista aiheutuneita kuluja, henkilöstö- ja korkokuluja sekä muita ku-

⁷¹ Verohallinto, ohjeet aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelusta (viitattu 10.11.2017).

luja. B Oy oli veloittanut hankkeesta aiheutuneita kuluja voittolisän kera muilta konserniyhtiöiltä vuodesta 2006 lähtien sitä mukaa, kun kyseessä olevat konserniyhtiöt olivat ottaneet ERP-järjestelmän käyttöönsä.

Verovuosilta 2005-2009 toimitetussa jälkiverotuksessa ja verotuksen oikaisussa, joka tapahtui verovelvollisen vahingoksi, katsottiin B Oy:n ERP-hankeen kehitystoiminnan kulojen olleen sellaisia, että toiminnanohjausjärjestelmään kohdistuvat kulut olisi pitänyt veloittaa hankkeeseen osallistuvilta konserniyhtiöiltä sitä mukaa, kun ne olivat syntyneet. B Oy:n verotettaviin tuloihin oli siirtohinnoitteluoikaisuna tällöin lisätty sanottuina verovuosina veloittamatta jääneeksi katsotut määrät, jotka olivat hyvin huomattavia. B Oy:n toiminta oli nimittäin hyvin suurelta osin pyörinyt konserniavustuksen avulla.

Korkein hallinto-oikeus kuitenkin katsoi, että ERP-hankkeen toteuttamistavaksi oli A-konsernissa valittu malli, jossa yksi konserniyhtiö on tarjonnut muille konserniyhtiöille ERP-järjestelmän kehittämis- ja muita palveluita ja jossa muut konserniyhtiöt ovat suorittaneet palvelumaksuja vastikkeena saamistaan palveluista. KHO katsoi, että B Oy:n ja muiden konserniyhtiöiden ei ollut katsottava tällöin sopineen ERP-hankkeen toteuttamistavan osalta sellaisista ehdoista, jotka olisivat poikenneet siitä mitä toisistaan riippumattomien yritysten eli etuyhteydettömien yritysten välillä olisi sovittu. Koska A-konsernin yhtiöt olivat ruvenneet ottamaan ERP-järjestelmiä käyttöön vasta vuodesta 2006 eteenpäin, KHO kumosi verovuoden 2005 osalta hallinto-oikeuden ja verotuksen oikaisulautakunnan päätökset ja B Oy:n jälkiverotuksen. Lisäksi verovuosien 2006-2009 osalta asia palautettiin Verohallinnolle B Oy:n veloittamien palvelumaksujen määrien markkinaehtoisuuden selvittämiseksi.

Kyseinen tapaus tuo hyvin esille sen, miten paljon markkinaehtoisuus ja sen noudattaminen tosiasiallisesti vaikuttavat kansallisessa verotuksessa ja etenkin sen käyttöä siirtohinnoitteluoikaisua koskevissa ratkaisuissa. Mikäli Verohallinto toteaa B Oy:n veloittamien palvelumaksujen olevan markkinaehtoisia, tullaan B Oy:n verotus korjaamaan myös verovuosien 2006-2009 osalta.

Yllämainitusta KHO ennakkotapauksesta voidaan myös todeta se mielenkiintoinen seikka, että aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelun kannalta on olennaisen tärkeää kyetä tunnistamaan tuottaako aineeton omaisuus liiketoiminnassa sellaista hyötyä, josta riippumaton osapuoli olisi valmis maksamaan. Kuten Verohallinto onkin ohjeistuksensa sanonut, on siirtohinnoittelun laaja näkökulma otettava aina huomioon yrityksen

siirtohintoja asetettaessa, jottei mikään osa aineettoman omaisuuden tuottamasta tulosta jäisi tarkastelun ulkopuolelle.⁷² Huomiota on annettava eritoten tarkasteltavan liiketoimen tyypille. Esimerkiksi luonnollisesti aineettoman omaisuuden lisensoinnilla ja kaupalla on täysin erilaiset vaikutukset ja liitännäiset siirtohintojen määrittelyn yhteydessä. Pääasiallisena pointtina on kuitenkin se, että markkinaehtoista hinnoittelua määritettäessä huomiota on kiinnitettävä erityisesti siihen, mitä liiketoimen osapuolten välillä on tosiasiallisesti sovittu.

3.3 Aineettoman omaisuuden siirtotyypit

Aineettoman omaisuuden perinteisimmät siirtotyypit ovat aineettoman omaisuuden luovuttaminen ja lisensointi. Etuyhteyssuhteiden välisissä transaktioissa myös aineettomien omaisuuksien siirtojen täytyy tapahtua markkinaehtoperiaatteen mukaisesti. Markkinaehtoisuuteen pääseminen, ja aineettoman omaisuuden arvostaminen muutoinkin on usein erittäin haasteellista aineettoman omaisuuden ainutlaatuisen luonteen johdosta, jolloin vertailukelpoisia muita vertailukohteita voi olla vaikea löytää.⁷³ Aineettoman omaisuuden arvo onkin miltei aina sidoksissa juurikin kyseisen omaisuuden uniikkiin luonteeseen, hyvänä esimerkkinä ovat patentit ja tavaramerkit. Esimerkiksi yksittäisen patentin arvo olisi huomattavasti pienempi, jos samankaltaisia patenteja olisi jo useita. Luovutuksen ja lisensoinnin lisäksi konserniyritykset voivat solmia aineettoman omaisuuden kehittämisestä kustannustenjakosopimuksen, jota käsitellään jäljempänä.

Aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelussa lähdetään aina ensimmäiseksi siitä, onko etuyhteyssuhteissa olevien yritysten välillä tosiasiallisesti siirretty yritykseltä toiselle yksinään tai toisen transaktion yhteydessä aineetonta omaisuutta markkinaehtoisuudesta poikkeavin ehdoin. Aineettoman omaisuuden luonteeseen kuuluu, että sen omistus- tai käyttöoikeus voi kuulua useammallekin eri taholle samanaikaisesti, jolloin pelkkä käyttöoikeudenkin siirto voidaan katsoa markkinaehtoisuuden vastaiseksi. Tämä luonnollisesti myös hankaloittaa omaisuuden identifiointia.⁷⁴

⁷² Verohallinto – Aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelun ohjeistukset.

⁷³ Karjalainen – Raunio, 2007, s. 161.

⁷⁴ Karjalainen – Raunio, 2007, s. 162.

Siirtohinnoittelun käytännön soveltamisessa on vakiintunut muutamia erityyppisiä aineettoman omaisuuden omistusmuotoja. Näitä ovat juridinen, taloudellinen, ja hyödyntämiseen perustuva omistaminen.

Juridisena omistajana aineettomalle omaisuudelle pidetään sellaista tahoa, jolla on lain nojalla omistusoikeus kyseessä olevaan aineettomaan omaisuuteen. Tällainen on esimerkiksi yhtiö, joka on rekisteröinyt tavaramerkin omakseen.

Hyödyntämiseen perustuva omistusoikeus on sellaisella taholla, jolla on oikeus aineettomasta omaisuudesta syntyneeseen tuottoon. Tällainen voi olla esimerkiksi juridisella omistajalla tai jollain muulla taholla, kuten lisenssinsaajalla. Tällöin lisenssinsaajalla täytyy kuitenkin olla lisenssiin perustuva oikeus edelleen lisensoida aineetonta omaisuutta eteenpäin, tai muutoin oikeus käyttää lisensoitua omaisuutta elinkeinotoiminnassaan siten, että tästä syntyy hänelle tuottoa.

Taloudelliseen omistukseen perustuva omistajuussuhde on siirtohinnoittelutilanteissa erittäin keskeinen tarkasteltava aspekti. Kyseessä on siis omistusoikeus, joka on syntynyt sillä perusteella, että taloudellinen omistaja on osallistunut jollain taloudellisella tavalla aineettoman omaisuuden syntyyn tai ylläpitoon ja tästä johtuen ottanut kantaakseen aineettoman omaisuuden kehityksestä ja ylläpidosta aiheutuneita riskejä ja riskitekijöitä ilman nimenomaista sopimusta.⁷⁵

BEPS-hankkeen myötä aineettoman omaisuuden omistukseen ja siten tuottoon liittyviä kysymyksiä tarkennettiin. Päivityksissä korostettiin nimenomaisesti aineettoman omaisuuden kehittämistä ja hyödyntämistä. Tästä johtuen pelkkä aineettoman omaisuuden juridinen omistusoikeus ei välttämättä oikeuta aineettoman omaisuudesta saatavaan taloudelliseen hyötyyn. Päivityksessä korostettiin DEMPE-toimintojen tärkeyttä arvioinnissa. Aineettomasta omaisuudesta saatu taloudellinen hyöty kuuluu päivitysten mukaan niille konserniyhtiöille, jotka kehittävät, parantavat, ylläpitävät, suojelevat ja käyttävät aineettomia omaisuuseriä. (Develop, Enhance, Maintain, Protect, Exploit = DEMPE)⁷⁶ Siten yhtiö, joka ainoastaan rahoittaa sellaisten aineettomien oikeuksien kehitystyötä joiden ju-

⁷⁵ Karjalainen – Raunio, 2007, s 163 - 164.

⁷⁶ Collin ym, 2017, s. 675, OECD Siirtohinnoitteluohjeet, kohta 6.32.

ridinen omistaja se on, ei ole oikeutettu aineettomien oikeuksien hallinnoimisesta aiheutuvia kustannuksia ja kohtuullista pääoman tuottoa korkeampaan tuottoon pelkän rahoitustoiminnan perusteella⁷⁷

Kuten yllä olevasta on pääteltävissä, voidaan aineettoman omaisuuden omistajuudelle erotella useita erityyppisiä omistusmuotoja. Jokainen omistajuustyyppi ratkaistaan tapauskohtaisella arvioinnilla. Etenkin taloudellisen omistuksen tilanteissa siirtohinnoittelussa on tärkeää saada kaikki relevantit tekijät veroviranomaisten ja asianomaisten tekijöiden tietoon.

3.3.1 Aineettoman omaisuuden luovutus

Aineettoman omaisuuden luovutukselle etuyhteisyriyten välillä voi olla hyvinkin monia syitä. Tällainen syy voi olla vaikkapa koko konsernin aineettoman omaisuuden omistusrakenteen uudelleenjärjesteleminen ja siten omistajuuksien siirtäminen ja keskittäminen yhteen ainoaan konserniyhtiöön.⁷⁸ Tämänkaltaisella järjestelyllä aineettoman omaisuuden kontrollointi ja hyödyntäminen saadaan toteutettua huomattavasti tehokkaammin kuin jos omaisuuden omistussuhteet ovat sirpaloituneet ja jakautuneet eri konserniyhtiöiden välillä. On myös olemassa monia eri syitä aineettoman omaisuuden omistusrakenteen muuntelulle, mutta nämä ovat usein hyvin tapauskohtaisia. Olennaista muuntelulle on kuitenkin liiketoiminnallinen peruste ja omaisuudesta hyötyminen jollain tavalla.

Luovutustapauksissa aineettoman omaisuuden osalta erityistä huomiota vaatii markkinaehtoperiaatteen mukaisuus, kuten aikaisemmin onkin mainittu. Lähtökohtaisesti markkinaehtoisuus määritellään käyttämällä OECD:n ohjeiden yleisiä periaatteita sekä siirtohinnoittelumenetelmiä. Liiketoimen osapuolten riskitekijät ja toiminnot vaikuttavat myös olennaisesti siirtohinnoittelumenetelmän valinnassa.⁷⁹ Useista ohjeista ja periaatteista huolimatta markkinaehtoinen arviointi on luovutustilanteissa usein hyvin hankalaa vertailukelpoisten transaktioiden vähäisyyden vuoksi. Tästä johtuen joudutaan usein käyttä-

⁷⁷ Collin ym, 2017, s. 678.

⁷⁸ Karjalainen – Raunio, 2007, s. 165.

⁷⁹ Collin ym, 2017, s. 675.

mään kahta eri hinnanmääritysmenetelmää, esimerkiksi kustannus- ja tuloperusteista hinnanmääritysmenetelmää. Luonnollisesti markkinaperusteinen määrittely eli CUP-menetelmä olisi luotettavin, mutta kaikissa tapauksissa menetelmää ei yksinkertaisesti pystytä käyttämään tapauksen vertailuun kelpaavan verrokin puuttumisesta johtuen. Liiketoimintomarginaalimenetelmä (TNMM) on sovellettavuudestaan johtuen yksi eniten käytetyistä menetelmistä aineettomien omaisuuserien luovutusten saralla.

3.3.2 Aineettoman omaisuuden lisensointi

Aineettoman omaisuuden lisensoinnissa on tarkkaan ottaen kyse omaisuuden käyttöoikeuden luovutuksesta. Lisensointi eroaa tavanomaisesta luovutuksesta useassa suhteessa, mutta eniten siinä miten laajalti lisensointia voidaan käyttää. Lisensoinnin avulla voidaan nimittäin aineettoman omaisuuden käyttöoikeus luovuttaa enemmän kuin yhdelle lisenssisaajalle samanaikaisesti. Siirtohinnoittelun kannalta lisensoinnin suurin ongelma on samankaltainen kuin tavanomaisen luovutuksenkin osalta. Kysymykseksi ja ongelmaksi tulee siis markkinaehtaisen lisenssimaksun suuruuden määrittely. Lisenssimaksun eli rojaltilin termi on avattu tarkemmin lähdeverolain⁸⁰ 3.3 §:ssä. Sen mukaisesti:

Rojaltilla tarkoitetaan korvausta kirjallisen, taiteellisen tai tieteellisen teoksen tekijänoikeuden, valokuvaan perustuvan oikeuden taikka patentin, tavaramerkin, mallin, muotin, piirustuksen, salaisen kaavan tai valmistuskaavan käyttämisestä tai käyttöoikeudesta taikka teollisia, kaupallisia tai tieteellisiä kokemuksia koskevista tiedoista.

Teoriassa lisenssimaksuille on voitu määritellä eräänlaiset teoreettiset minimi- ja maksimit. Minimimaksuna lisensoinnissa ja siten lisenssistä maksettavana vähimmäismääränä voidaan pitää lisensoijan vaatimaa minimituottoa. Asiaa voidaan tarkastella siis siten, että lisensointi ei ole millään perusteella rationaalista, mikäli lisenssistä ei makseta vähintään lisenssinantajan vaatimaa minimituottoa. Tällöin taloudellisesti järkevä henkilö ei myöntäisi lisenssiä aineettomaan omaisuuteensa. Maksimimaksuna lisensoinnissa puolestaan

⁸⁰ Laki rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta (11.8.1978/627).

voidaan pitää sitä määrää, joka olisi lisenssinsaajan seuraavaksi parhaan menettelyn vaatimat kustannukset.⁸¹ Tällöin lisenssinsaajalla ei ole taloudellista intressiä maksaa lisenssiä aineettomasta omaisuudesta, mikäli hänellä on mahdollisuus parempaan tuottoon jonkin muun menettelyn tai järjestelyn avulla. Käytännössä lisenssimaksujen markkinaehtoisuuden määrittely yllämainituin tavoin on kuitenkin osoittautunut suhteellisen hankalaksi. Tästä syystä lisenssimaksujen suuruuksia onkin määritelty vertailutietojen ja muiden menetelmien avulla. Vertailutietona voi esimerkiksi olla kolmansien osapuolten väliset lisenssijärjestelyt tai konserniyhtiön kolmannen osapuolen kanssa tekemät lisenssijärjestelyt.⁸²

Lisenssimaksun suuruuteen vaikuttavat myös muutkin tekijät, jotka vaihtelevat aina tilannekohtaisesti. Olennaisimpina vaikutustekijöinä voidaan pitää lisenssin yksinoikeutta, sen ajallista ulottuvuutta, suojan realistista vahvuutta ja lisenssinomaisen aineettoman omaisuuden elinkaarta sekä lisenssinsaajan oikeutta myöntää mahdollisia alalisensoijia.⁸³ Etenkin alalisensointioikeus puoltaa korkeampaa lisenssimaksua, sillä alilisensoinnilla alkuperäinen lisenssinsaaja pystyy teoriassa saamaan huomattavia lisätuloja. Lyhennettynä voidaan siis sanoa, että mitä laajempi, yksinomaisempi ja suojatumpi lisenssi on, sitä korkeampi lisenssimaksu tästä tulee maksaa.

Lisenssimaksun määrän lisäksi jokaisessa lisensointisopimuksessa lähtökohtaisesti sovietaan tapaukseen soveltuvin lisenssimaksun tyyppi. Karjalainen ja Raunio jakavat lisenssityypit lähtökohtaisesti kolmeen eri tyyppimuotoon.⁸⁴ Nämä ovat juokseva rojalti, etumaksun ja juoksevan rojaltin yhdistelmä sekä kertarojalti.

Juoksevassa rojaltissa rojaltia maksetaan sopimuksen mukaisesti jatkuvasti jonkin tietyn maksuperusteen pohjalta. Tämä on pääasiallisesti yleisin lisenssinmaksutyyppi, etenkin tietokoneohjelmistojen parissa. Esimerkiksi lisenssinsaajan myyntiin perustuvat prosentuaaliset lisenssimaksut luetaan juokseviksi rojalteiksi.

Etumaksun ja juoksevan rojaltin yhdistelmässä perinteisen juoksevan rojaltin lisäksi lisenssinsaaja maksaa tietynsuuruisen kiinteän etumaksun lisenssinantajalle. Etumaksua

⁸¹ Karjalainen – Raunio, 2007 s. 168.

⁸² Karjalainen – Raunio, 2007 s. 167-168.

⁸³ Karjalainen – Raunio, 2007, s. 169.

⁸⁴ Karjalainen – Raunio, 2007, s. 170.

käytetään etenkin niissä tilanteissa, joissa lisenssinsaajalle myönnetään alueellinen yksinoikeus lisensoitavaan omaisuuteen. Lisenssinantaja saa siis tällöin korvauksen kertamaksuna siitä, että tämä sitoutuu olemaan lisensoimatta kyseessä olevaa aineetonta omaisuutta kenellekään muulle sovitulla yksinoikeusalueella.

Kertarajaltissa koko lisenssisopimuksen aikaiset rojaltit maksetaan kaikki yhdessä erässä. Tällöin koko lisenssisopimuksen aikaiset maksut katetaan kerralla. Kertarajaltien tilanteissa riski lankeaa lisenssinsaajalle sen osalta, että lisenssinalainen omaisuus pitää arvonsa koko lisenssisopimuksen ajan, ja siten kerryttää odotetun tulon. Kertarajaltit ovat kuitenkin siinä mielessä kaksiteräinen miekka, että ne toimivat myös joissain tilanteissa lisenssinsaajan hyväksi. Tulo-odotusten ylitystilanteissa lisenssinsaaja on nimittäin oikeutettu koko lisenssisopimuksen ajalta syntyvään tuottoon, eikä lisenssinantajalla ole tähän mitään sanottavaa, ellei lisenssisopimuksessa ole nimenomaisesti jotain sovittu asiasta.⁸⁵

Lisenssitilanteisiin liittyy myös huomattavan usein lähde- ja arvonnäköverokysymyksiä. EU-alueella kuitenkin noudatetaan konserniyhtiöiden välisissä rojalteissa korko- ja rojaltidirektiivin (2003/49/EY) nojalla verovapautta lähdeveron osalta, joka helpottaa rojalteihin kohdistuvia verotuskysymyksiä jossain määrin. Tästä huolimatta lisenssijärjestelyjen suunnittelussa ja toimeenpanossa tulisi aina ottaa huomioon mahdolliset muut verokysymykset.⁸⁶

3.4 Kustannustenjakojärjestelyt

Aineettoman omaisuuden siirtohinnoitteluun liittyy myös usein omaisuuden kehittämiseen ja hyödyntämiseen sekä tämän kehityksen myötä syntyneen omaisuuden omistussuhteita koskevia kysymyksiä. Etenkin taloudellisen omistajuuden kysymykset ovat erittäin akuutteja aineettoman omaisuuden kehitykseen liittyvissä tilanteissa. Pääasiallisena lähtökohtana omaisuuden kehityksessä on se, että omistusoikeus kehityksen kohteena

⁸⁵ Karjalainen – Raunio, 2007, s. 171.

⁸⁶ Karjalainen – Raunio, 2007, s. 171.

olevaan aineettomaan omaisuuteen on sillä, joka vastaa kehitystyön kustannuksista. Tällöin omistavia tahoja voi joissain tilanteissa olla hyvinkin useita, jolloin omistusoikeus on jakautunut.

Aineettomien omaisuuserien kehitys tapahtuu yleisimmin joko omaan lukuun, sopimus-tuotekehityksenä tai kustannustenjakosopimuksena. Omaan lukuun tapahtuva kehitys, kuten nimestä voi päätellä, tapahtuu tuotekehitystä tekevän yrityksen omaan lukuun ja yritys vastaa siten itse tästä syntyvistä kustannuksista ja riskeistä. Sopimustuotekehityksessä puolestaan tuotekehitys tapahtuu erillisen tuotekehittäjän toimesta, jonka palvelut päämies on tilannut ja kustantanut. Siten tuotekehittäjä ei vastaa kehitystyön riskeistä. Omistusoikeus ja omaisuuden tuotot ovat täten molemmissa tapauksissa päämiehen yksinomistuksessa, ainoana erona on se, että omaan lukuun tapahtuvassa kehityksessä päämies on myös itse vastannut tuotekehityksestä.

Kustannustenjakosopimus (cost contribution arrangement eli CCA) on sopimus, jossa aineettoman omaisuuden kehittämiseen osallistuvat osapuolet sopivat omaisuuden yhteisestä kehitystyöstä ja tästä aiheutuvien kustannusten ja riskien jakamisesta sekä kehitystyön tuloksen hyödyntämisoikeuksista osapuolten välillä. Järjestelyn osapuolten omaisuudesta odotettavien hyötyjen kehitystyön jälkeen tulee olla suhteessa näiden ottamaan riskiin ja vastuuseen kehitystyön kustannuksista ja vastuista. Kustannustenjakosopimukselle onkin ominaista sopimuksen kohteena olevan omaisuuden yhteinen määräysvalta osapuolten kesken, kehityksen samalla tapahtuen kaikkien näiden hyväksi. Jokainen sopimuksen osapuoli on kuitenkin myös samalla oikeutettu käyttämään sopimuksen kohteena olevaa aineetonta omaisuutta täysin itsenäisesti, kunhan hyödyntäminen tapahtuu kustannustenjakosopimuksen määritellyissä rajoissa.⁸⁷ Kustannustenjakosopimuksen osapuolelta ei voida enää periä erikseen maksua tai korvausta kustannustenjakosopimuksen myötä syntyneiden lopputulosten käyttämisestä.⁸⁸ Sopimuksessa voidaan myös erikseen määritellä kehitystyön kohteen omistussuhteet, kunhan tämä tapahtuu markkinaehtoperiaatteen mukaisesti. Kiteytettynä sopimusjärjestelyn piiriin voidaan siis sanoa kuu-

⁸⁷ OECD Siirtohinnoitteluohjeet 8.3 – 8.6.

⁸⁸ Jaakkola ym., 2012, s. 168.

luvan vain sellainen toiminta, joka hyödyttää välittömästi tai välillisesti kaikkia järjestykseen osaa ottavia yhtiöitä. Kustannustenjakojärjestelyiden edellytyksenä on siis yhtiöiden todennäköinen hyöty toiminnan osana olemisesta.

Kustannustenjakojärjestelyiden luomiseen ja niiden markkinaehtoisuuden testaaminen rakentuu seuraaviin vaiheisiin. Ensinnäkin kustannustenjakosopimusten ja -järjestelyiden osalliset tulee määritellä. Toiseksi jokaisen sopimukseen osallisen panos on määriteltävä. Kolmanneksi kunkin osallisen sopimuksesta saatavat hyödyt on mitattava. Neljänneksi on maksettava tasausmaksut panosten ja hyötyjen saattamiseksi tasapainoon kaikkien osallisten välillä.⁸⁹ Sopimuksen panosten mittaaminen ratkaistaan aina tapauskohtaisella arvioinnilla. Vertailukohtana pidetään OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden mukaisesti sitä, miten toisistaan riippumattomat osapuolet olisivat ottaneet tapauksessa vaikuttavat tekijät ja sopimusjärjestelystä syntyvät hyödyt huomioon.⁹⁰ Lähtökohtaisesti kustannukset jaetaan järjestelyissä osapuolten odotettavissa olevan hyödyn mukaan. Tämä voi tapahtua OECD siirtohinnoitteluohjeiden mukaisesti esimerkiksi lisätuoton ja kustannussäästön perusteella tai käyttämällä allokaatioavainta. Tapauksiin soveltuvia allokaatioavaimia voivat olla esimerkiksi liikevaihto, myyntituotot, työntekijöiden määrä tai tuotettujen hyödykkeiden määrä.⁹¹

Käytännössä kustannustenjakosopimusten kustannukset ja panokset vastaavat järjestelystä saatua hyötyä vain harvoin. Tästä syystä sopimuksen osapuolten välisten tasausmaksujen voidaan katsoa olevan hyvinkin yleistä käytäntöä. Tasausmaksut luokitellaan maksajalleen liikekuluksi, eivätkä näitä siten pidetä rojalteina aineettoman omaisuudesta. Usein tasausmaksut myös suoritetaan jälkikäteen, jolloin jakoperusteena voidaan pitää tapauksessa saatua hyötyä odotetun hyödyn sijasta. Kustannustenjakosopimuksia pidetäänkin eräänä aineettomien oikeuksien toimivana hajauttamismuotona ja siten tapana välttää konserniyhtiön välisiä rojaltimeksuja.⁹²

⁸⁹ Karjalainen – Raunio, 2007 s. 176.

⁹⁰ OECD siirtohinnoitteluohjeet 8.25.

⁹¹ OECD Siirtohinnoitteluohjeet 8.10.

⁹² Karjalainen – Raunio, 2007, s. 177.

Siirtohinnoittelumenetelmien tarkastelussa, valinnassa ja soveltamisessa pidetään perusteenomaisena pohjana OECD:n siirtohinnoitteluohjeita. Näiden ohjeiden pohjalta konserniyhteydessä tehtyjä liiketoimia tarkastellaan transaktiokohtaisesti molempien liiketoimien osapuolten osalta. Markkinaehtoisuuden tulee täytyä siis molempien osapuolten kannalta, jolloin tarkastelu on eräänlaisesti kaksipuolista. Tarkasteltavan liiketoimen ja oikean hinnan tulee siis olla sellainen, mitä toisistaan riippumattomat osapuolet olisivat sopineet. Erityistä huomiota tulee antaa riippumattomien osapuolten välisten liiketoimien vertailukelpoisuudelle.

OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa on määritelty viisi vertailukelpoisuuteen vaikuttavia kriteereitä.⁹³ Nämä ovat liiketoimen sopimusehdot, liiketoimen osapuolten toimenpiteet sekä toimenpiteisiin liittyvä omaisuus ja riskit, siirretyn tuotteen tai palvelun ominaisuudet, osapuolten itsenäiset sekä liiketoimea koskevien markkinoiden taloudelliset olosuhteet ja osapuolten käyttämät liiketoimintastrategiat. Mikäli liiketoimi on ollut ainutlaatuinen eikä mitenkään verrattavissa muiden toimijoiden liiketoimiin, on transaktiota erittäin vaikea pitää vertailukelpoisena. Niin sanotun verrokin löytyminen jokaisessa tapauksessa on siis siirtohinnoittelun markkinaehtoisuutta roimasti helpottava tekijä, mutta markkinaehtoisuuden määrittäminen voidaan myös suorittaa ilman tätä.

OECD:n ohjeissa luetellaan myöskin useanlaisia hinnanmäärittelymetodeja käytettäväksi konsernin sisäisten transaktioiden markkinaehtoisuuden eli hyväksyttävän hinnan määrittelemiseksi. Menetelmien markkinaehtoisuuteen johtaminen onkin yksi tärkeimmistä metodien valintakriteereistä, luonnollisesti metodien omien vahvuuksien ja heikkouksien lisäksi. Näitä ovat esimerkiksi CUP -menetelmä, eli vertailukelpoisen riippumattoman hinnan menetelmä (The comparable uncontrolled price method), kustannusvoittolisämenetelmä (The cost plus method) ja jälleenmyyntihintamenetelmä (The resale price method). Nämä kolme metodia luokitellaankin niin sanottuihin ”perinteisiin menetelmiin”. Tämän kategorian ulkopuolelle jäävät niin sanotut ”liiketoimivoittomenetelmät”, johon muut kuin yllämainitut menetelmät kuuluvat. Näitä ovat esimerkiksi voi-

⁹³ OECD siirtohinnoitteluohjeet 2017, kohta 1.36.

tonjakamismenetelmä ja liiketoiminettomarginaalimenetelmä. Käytännössä eniten käytettyjä hinnanmäärittelymenetelmiä ovat kustannuslähtöiset ja markkinahintalähtöiset menetöt.⁹⁴

Yritysten ei kuitenkaan ole pakko käyttää mitään yllämainituista OECD:n suosittelemista menetelmistä siirtohintojen markkinaehtoisuuden määrittelemiseksi, vaan yritykset voivat käyttää myös omia menetelmiään, jos he kokevat tämän tuottavan paremman ratkaisun asiaan. Sallittuja ovat siis mitkä tahansa menetelmät, jotka johtavat markkinaehtoperiaatteen toteutumiseen. Tällöin yritysten tulee kuitenkin huomioida se, että transaktioiden markkinaehtoisuus tullaan kuitenkin määrittelemään OECD:n siirtohinnoittelumenetelmien perusteella, vaikka yritys olisikin konsernissaan päättänyt käyttämään jotain muuta menetelmää siirtohintojen asettamiseen. Tällöin on siis kuitenkin konsernin omien etujen mukaista toimia OECD:n siirtohinnoittelumenetelmien mukaisesti, välttämällä ylimääräisiä ongelmia kansallisten veroviranomaisten kanssa.⁹⁵

4.1 Markkinahintavertailu

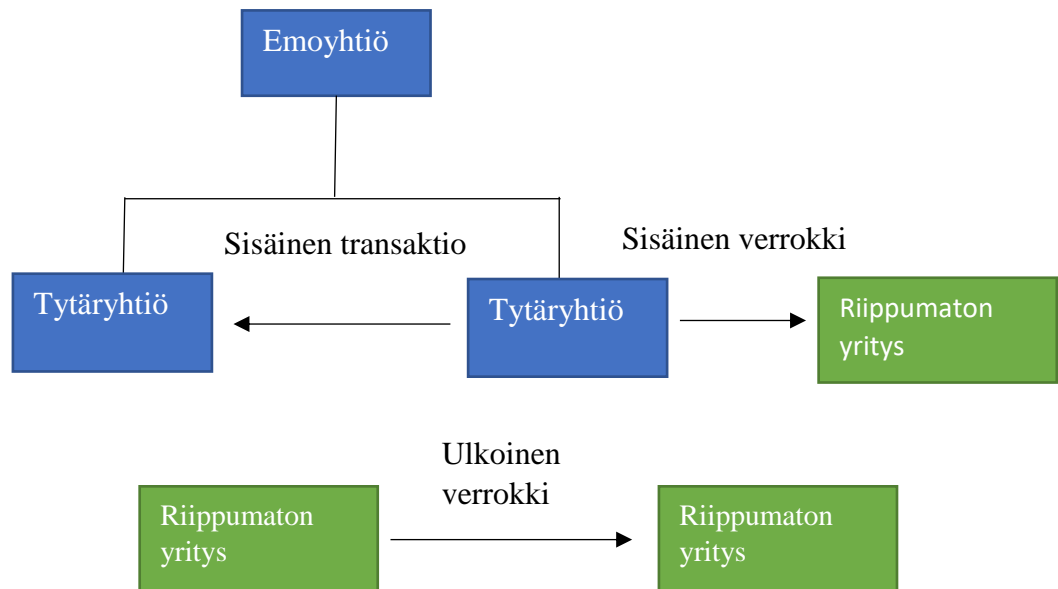
Markkinahintaan perustuvalla vertailumenetelmällä eli CUP-menetelmällä tarkoitetaan vertailukelpoisen riippumattoman hinnan menetelmää. Menetelmässä liiketoimen markkinaehtoinen hinta määritellään vertaamalla konserniyhtiöiden sisäisissä transaktioissa käyttämiä hintoja riippumattomien osapuolten hintoihin vastaavanlaisissa olosuhteissa riittävän vertailukelpoisissa transaktioissa käytettyihin hintoihin. Markkinaehtoperiaatteen mukaisesti konserniyhtiöiden sisäisissä transaktioissa käytetyn hinnan tulee vastata riippumattomien osapuolten transaktioissa käyttämää hintatasoa, olettaen että liiketoimet ovat olleet vertailukelpoisia. Vertailussa voidaan käyttää hyväksi joko saman yrityksen riippumattomien tahojen kanssa käyttämiä hintoja tai kahden täysin erillisen ja riippumattoman yrityksen välisiä hintoja.⁹⁶ Konsernin sisäisen transaktion vertailua konserniyhtiön ja ulkoisen riippumattoman yhtiön kanssa tehtyyn liiketoimeen kutsutaan si-

⁹⁴ Helminen, 2016, s. 266.

⁹⁵ Jaakkola ym, 2012, s. 73-74.

⁹⁶ Helminen, 2016 s. 266.

säiseksi verrokiksi, kun taas kahden toisistaan riippumattomien itsenäisten osapuolten välisiä liiketoimia tarkastellaan ulkoisena verrokkina.⁹⁷ Liikesuhteet ja transaktiot ovat yksinkertaistetussa visioidussa oheisessa kuvassa. (Kuva 1)

Kuva 1. CUP-menetelmän liikesuhteet

Markkinahintavertailumenetelmä on katsottu OECD siirtohinnoitteluohjeissa ensisijaiseksi ja suositeltavimmaksi menetelmäksi sen suorasta ja luotettavasta soveltamisesta johtuen.⁹⁸ Tämä kuitenkin edellyttää vertailukelpoisten ja riippumattomien transaktioiden löytymistä asian saralta. Usein onkin todettu, että vertailukelpoisten liiketoimien ja vertailutietojen puuttumisen johdosta markkinahintavertailua ei yksinkertaisesti ole voitu käyttää konserniyhtiöiden transaktion markkinaehtoisuuden määrittämisessä. Ongelmia aiheuttaa myös CUP-menetelmää käytettäessä liiketoimien samanlaisuuden vaatimus vertailukelpoisuutta arvioitaessa, sillä jo pienetkin eroavaisuudet voivat vaikuttaa liiketoimeen niin, etteivät transaktiot ole enää keskenään vertailukelpoisia. Vertailukelpoisuuteen vaikuttavat etenkin aineettomien oikeuksien kohdalla luovutuksen muoto, suosituksen kesto ja käytöstä oletettavat hyödyt.⁹⁹ Pienten eroavaisuuksien ei kuitenkaan tulisi poissulkea vielä CUP-menetelmän käyttöä tapauksen arvioinnista, kuten OECD:n

⁹⁷ Jaakkola ym, 2012 s. 76.

⁹⁸ OECD siirtohinnoitteluohjeet s. 102 kohta 2.15.

⁹⁹ Karjalainen – Raunio, 2007, s. 6.

siirtohinnoitteluohjeissa kerrotaan.¹⁰⁰ Selkeän soveltumattomuuden tapauksissa on kuitenkin jouduttu käyttämään jotain toista hinnanmäärittelymenetelmää.

Esimerkkitapauksena CUP-menetelmästä ja sen käytöstä voisi olla tilanne, jossa jokin riippumaton yritys myy samaa tuotetta, kuin etuyhteysuhteessa oleva yritys. Tapauksessa riippumaton täysin vertailukelpoinen yritys myy omistamansa ohjelmiston käyttölisenssejä 30.000 euron vuosimaksulla, kun taas etuyhteysuhteessa olevien yritysten välillä on miltei samankaltaisen ohjelmiston lisenssistä maksettu 50.000 euroa vuodessa. Tällöin markkinaehtoisuuden tutkinnassa tulisi ottaa huomioon ohjelmiston laatu, tyyppi ja käyttölaajuudet. Huomioon on myös tietyissä määrin otettava yritysten sen hetkinen tilanne ja se mitä lisenssisopimuksessa on sovittu. Mikäli lisenssimaksulle löytyy päteviä liiketoiminnallisia syitä, ja lisenssistä maksettu hinta on markkinaehtoisuuden vaihteluvälin sisäpuolella, voidaan etuyhteysyritysten välisen kaupan todeta olevan markkinaehtoinen. Jos näin ei kuitenkaan ole, voidaan siirtohintaa oikaista verotuksessa kansallisten siirtohinnoitteluoikaisusäännösten pohjalta. Yllä mainitussa tapauksessa oleva hinta ei olisi markkinaehtoinen, jos tavanomainen riippumattomien yritysten välinen hinta lisenssinnille on 30.000 euroa eikä mitään liiketoiminnallista tai ohjelmiston laadullista perustetta ole.

Lähtökohtaisesti CUP-menetelmän voidaan ajatella aina ensisijainen askel markkinaehtoisuuden määrittämisessä etuyhteysyritysten transaktioiden arvioinnissa, sillä menetelmällä päästään markkinaehtoperiaatetta vastaavaan hintaan parhaiten suhteellisen pienellä työmäärällä muihin menetelmiin verrattuna. Tämän lisäksi CUP-menetelmä on ainoa kyseessä olevista menetelmistä, jonka kaikki valtiot pääasiallisesti hyväksyvät. Esimerkiksi kustannusvoittolisä- ja jälleenmyyntihintamenetelmän käyttötapauksissa löytyy jo valtioita, jotka eivät näitä menetelmiä hyväksy.¹⁰¹ Aineettoman omaisuuden ollessa kyseessä tulee kuitenkin huomioida, että voi olla erittäin haasteellista löytää tapaukseen soveltuvia vertailukohteita. Tästäkin huolimatta CUP-menetelmää pidetään myöskin aineettoman omaisuuden osalta ensisijaisena menetelmänä, sillä mikäli vertailu pystytään suorittamaan vaikkapa mahdollisten korjausten avulla, antaa kyseinen menetelmä parhaiten markkinaehtoisin hinnan transaktiolle.

¹⁰⁰ OECD 2017 102, luku 2.17.

¹⁰¹ Helminen, 2016 s. 269.

4.2 Jälleenmyyntihintamenetelmä

Jälleenmyyntihintamenetelmällä (resale price method) lähtökohtana on, kuten nimestäkin voidaan päätellä, jälleenmyynnille asetettava hinta. Menetelmässä etupiiriyhteydessä toisiinsa olevien yritysten välillä on toiselta yritykseltä ostettu jokin tuote tai hyödyke, joka sittemmin myydään edelleen riippumattomalle ostajalle. Myyntihinnasta vähennetään jälleenmyyntimarginaali, eli suoritteeseen kohdistettavissa olevat kulut ja hyväksyttävä voittomarginaali, jonka jälkeen saadaan aikaan validi siirtohintaa, jonka teoriassa tulisi olla markkinaehtoinen.¹⁰²

Vertailukohteena voittomarginaalin määrittelyssä voidaan käyttää kyseessä olevalle jälleenmyyntiyritykselle riippumattomien osapuolten kanssa vastaavilla tuotteilla tehdyissä kaupoissa syntyneitä kateja. Tämänlaisten kauppojen puuttuessa vertailukohteeksi voidaan ottaa sen sijaan kahden riippumattoman osapuolen välillä vastaavien tuotteiden jälleenmyynnistä syntyvä kate.¹⁰³ Huomiota siis annetaan sille, miten markkinaehtoinen kate liiketoimella on.

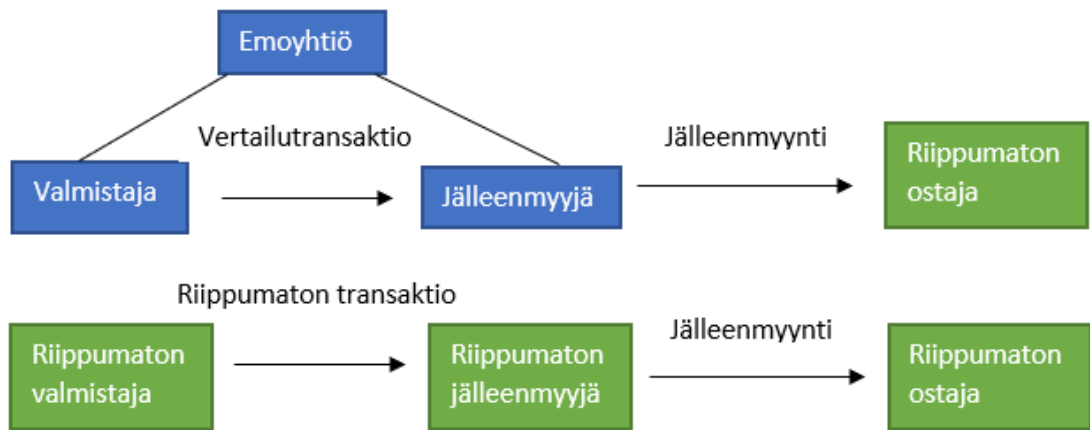
Katteiden vertailussa on kuitenkin aina otettava huomioon eroavaisuudet esimerkiksi yksittäisten yritysten sisäisissä ja ulkoisissa olosuhteissa. Samoin yritysten toimintatapojen ja tuotteiden eroavaisuudet voivat aiheuttaa vaikeuksia vertailun suorittamisessa. Katteen markkinaehtoisuutta arvioitaessa tulee myös ottaa huomioon se, kumpi liiketoimen osapuolista kantaa yleiset kustannukset, kuten rahti- ja varastointikulut.¹⁰⁴ Katteeseen vaikuttavien tekijöiden on siis lähtökohtaisesti pyrittävä olemaan identtisiä läheneviä, että vertailu on mahdollista. Pienet eroavaisuudet voidaan kuitenkin korjata laskennallisilla korjauksilla, mikäli eroavaisuudet ovat ylipäättään korjattavissa. Eroavaisuuksien ollessa korjaamattomia, ei vertailua voida tämän menetelmän pohjin suorittaa. Menetelmän voidaan siis katsoa etenkin niihin tilanteisiin, joissa jälleenmyyjä ei tuota tuotteelle juurikaan lisäarvoa ennen sen jälleenmyyntiä riippumattomalle osapuolelle.¹⁰⁵

¹⁰² Karjalainen – Raunio, 2007 s. 73.

¹⁰³ Helminen, 2016 s. 267.

¹⁰⁴ Jaakkola ym, 2012, s. 78.

¹⁰⁵ Jaakkola ym, 2012, s. 79.

Kuva 2. Jälleenmyyntimenetelmän vertailusuhteet.

Esimerkkinä aineettoman omaisuuden saralta jälleenmyyntihintamenetelmän käyttötilanteesta on aineettoman omaisuuden luovutus toisen tuotteen myynnin yhteydessä. Tällöin koko luovutuksen markkinaehtoisuutta tarkastellaan kokonaisuutena. Edellytyksenä on, että tuotteen jälleenmyynnin ja aineettoman omaisuuden luovutuksesta saatava myyntikate on vastaava kuin mitä riippumaton jälleenmyyjä saisi kustannustensa kattamiseksi realistisen voittomarginaalin lisäksi. Jälleenmyyntihintamenetelmän heikkoutena voidaan puolestaan pitää sitä, että etenkin yllämainituissa transaktiotyypeissä menetelmästä ei välttämättä voida päätellä suoraan itse myydyin tuotteen ja aineettoman omaisuuden arvoa.¹⁰⁶ Jälleenmyyntimenetelmää yksinomaan aineettoman omaisuuden siirtohinnoitteluun käytetään vain harvoin, jos laisinkaan omaisuuden luonteesta johtuen.

4.3 Kustannusvoittolisämenetelmä

Kustannusvoittolisämenetelmä (the cost plus method) perustuu markkinaehtoisen hinnan määrittelyyn tavaran, palvelun tai oikeuden tuottamisesta ja valmistuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin lisäämällä tähän oikeantasoinen voittolisä. Huomioon tulee myös ottaa näiden tuotannosta suoraan aiheutuneiden ”muuttuvien” kustannusten lisäksi yrityksen kiinteistä kustannuksista syntyvä tuotanto- eli laskentapaikalle kuuluva laskennallinen osa. Olennaista on siis kustannuspohjan sekä hyväksyttävän voittolisän oikeanlainen määrit-

¹⁰⁶ Linnanvirta – Repo, 2012, s. 299-300.

tely. Erityisesti kustannuspohja tulee määritellä mahdollisimman tarkasti vertailukelpoisuuden varmistamiseksi.¹⁰⁷ Koko tuotteen tuotannon kuluja lisättyä voittolisällä pidetään siis markkinaehtoisena siirtohintana tuotteelle. Kustannusvoittolisämenetelmä soveltuu siirtohinnoitteluohjeiden mukaan parhaiten puolivalmisteiden ja pitkäaikaisten toimitussopimusten sekä konsernin sisällä tapahtuvien palveluiden siirtohintojen arviointitapauksissa.¹⁰⁸ Liikesuhteiltaan kustannuslisämenetelmä on lähtökohtaisesti samankaltainen kuin markkinahintavertailu, ainoastaan vertailun perusta vaihtuu. Menetelmää sovelletaan käytännössä hyvin usein etenkin palvelujen hinnoittelussa, kuten konsernin hallintopalveluiden ja sopimustuotekehitystä koskevissa hinnoittelutilanteissa.¹⁰⁹

Voittolisän markkinaehtoisuuden arvioinnissa lähdetään siitä, että millaista voittolisää sama yritys saa käydessään kauppaa vastaavilla tuotteilla riippumattomien eli konsernin ulkopuolisten osapuolten kanssa. Tällaisten transaktioiden puuttuessa vertailu siirtyy siihen, minkälaista voittolisää muut riippumattomat ulkopuoliset yritykset saavuttavat itselleen vastaavanlaisissa kaupoissa muutoin. Vertailussa tulee ottaa huomioon sekä konserni- että verrokkiyhtiön omat olosuhteet, näiden riskitekijät, toiminnot, markkinatilanne ja itse transaktion laatu.¹¹⁰ Lähtökohtana verrokkien hierarkiassa voidaan pitää sitä, että sisäiset verrokkit ovat usein luotettavampia kuin ulkoiset verrokkit, sillä sisäisten verrokkien tapauksissa kustannuspohjasta ja kustannusrakenteesta on saatavilla huomattavasti paremmin informaatiota, joka helpottaa vertailukelpoisuuden varmistamista.¹¹¹

4.4 Liiketoimivoittomenetelmät

Kuten OECD:n siirtohinnoitteluohjeissakin mainitaan, eivät transaktiokohtaiset perinteiset hinnanmäärittelymenetelmät ole aina käyttökelpoisia. Tästä syystä on kehitetty ja siirtohinnoitteluohjeissa hyväksytyt liiketoimintavoittomenetelmiä, kuten voitonjakamismenetelmä ja nettokatemenetelmä, joilla transaktioiden markkinaehtoisuus saadaan tästä huolimatta selvitettyä.

¹⁰⁷ Jaakkola ym, 2012 s. 80.

¹⁰⁸ OECD Siirtohinnoitteluohjeet 2.45.

¹⁰⁹ Karjalainen & Raunio, 2007, s. 77.

¹¹⁰ Helminen, 2016 s. 266.

¹¹¹ Jaakkola ym, 2012, s. 81.

4.4.1 Voitonjakamismenetelmä

Voitonjakamismenetelmä (profit split method) perustuu määriteltävänä olevaan voitonjakautumissuhteeseen, jonka toisistaan riippumattomat yritykset olisivat odottaneet toteutuvan samankaltaisissa transaktioissa tarkasteltavana olevan kanssa. Kyseessä on siis eri osapuolille etuyhteyskaupan kautta syntyneen voiton määrittely. Määrittelyssä tulee ottaa huomioon kokonaisvoiton jakaminen osapuolten kesken oikeassa suhteessa liiketaloudellisesti hyväksyttävillä perusteilla, joka lähtökohtaisesti tarkoittaa voiton suhteuttamista siten, kuin transaktiosta syntyneet voitot olisi jaettu riippumattomien osapuolten välillä vastaavanlaisessa tilanteessa.¹¹² Kyseessä olevat voitonjako- ja suhteutusperusteiden tulee olla siis liiketaloudellisesti hyväksyttäviä molempien yritysten kannalta. Mahdollinen jakotapa voi esimerkiksi perustua osapuolten toimintojen arvojen keskinäiseen suhteeseen.

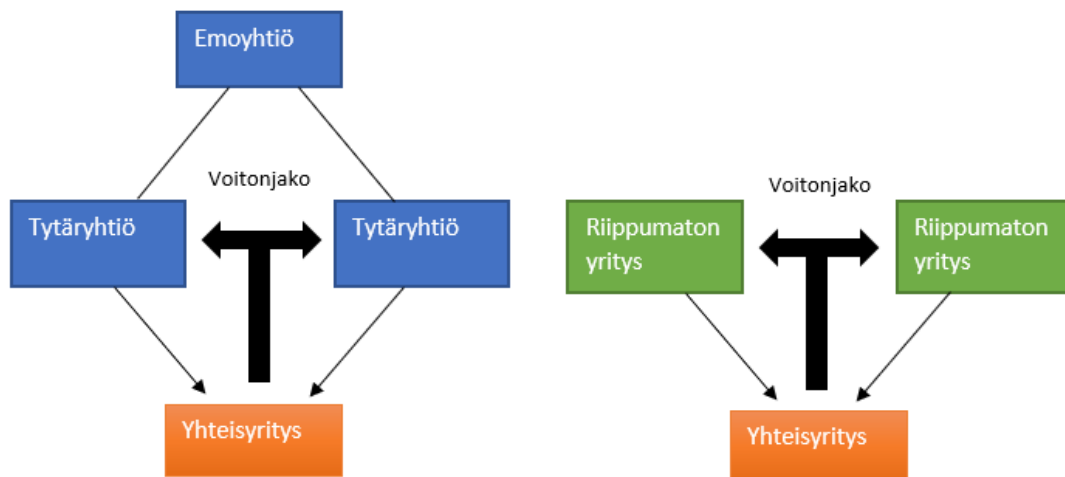
Menetelmän vahvuutena voidaan ajatella sitä, että menetelmä ei vaadi selkeitä tarkalleen vertailukelpoisia toimia, vaan menetelmää voidaan soveltaa useampaankin eri transaktioon tapausten näin vaatiessa. Heikkoutena puolestaan voidaan ajatella menetelmän soveltamisen työläyttä.¹¹³ Taloudellisten tietojen saaminen tarpeellisessa määrin kaikkien tarkastelun kohteena olevan transaktion osapuolilta voi olla hyvinkin haastavaa. Voitonjakamismenetelmän voidaan katsoa soveltuvan parhaiten tilanteeseen, jossa molemmat liiketapahtuman osapuolet suorittavat vaativia toimintoja, käyttävät liiketoimissa arvokkaita aineettomia oikeuksia tai kantavat oleellisia riskejä.¹¹⁴ Menetelmä on siis työläydestään huolimatta sangen toimiva aineettoman omaisuuden liittyvissä siirtohinnoittelutapauksissa, sillä Profit Split -menetelmä mahdollistaa eritysten ja ainutlaatuisten konsernin sisäisten transaktioiden markkinaehtoisuuden arvioinnin transaktion liiketoiminnallisten faktojen perusteella.¹¹⁵ Kuviossa alla (Kuva 3) on yksinkertaistettuna voitonjaon vertailun kohteena olevat osapuolet konsernin ja riippumattomien yritysten välillä. Tulee myös huomata, että voitonjakomenetelmää voidaan käyttää myös emoyhtiön ja tytäryhtiön välisen yhteisyrityksen markkinaehtoisuuden määrittämiseen.

¹¹² Helminen, 2016, s. 267.

¹¹³ Karjalainen – Raunio, 2007, s.86.

¹¹⁴ OECD:n siirtohinnoitteluohjeet, kohta 2.65.

¹¹⁵ Jaakkola ym, 2012, s. 91.

Kuva 3. Voitonjakomenetelmän vertailusuhteet

OECD on määritellyt siirtohinnoitteluohjeissaan kaksi erityyppistä lähestymistapaa etuyhteysuhteessa olevien osapuolten yhdistettyjen voittojen jakamiseen, osapuolten panoksiin perustuvan analyysin (panosanalyysi, contribution analysis) ja jäännösvoiton jakamiseen perustuvan analyysin (Jäännösarviointi, residual analysis).¹¹⁶ Panosanalyysissä liiketoimintaan liittyvät yhdistetyt voitot jaetaan toiminnan osapuolille suhteessa siihen, miten nämä ovat kantaneet analysoitavan liiketoimintaan liittyviä riskejä, suorittaneet liiketoimen toimintoja tai miten osapuolet ovat sijoittaneet toimintaan pääomaansa. Jäännösarvioinnissa puolestaan voittojen jakamisen analysointi tehdään kahdessa osassa. Ensimmäiseksi määritellään osapuolten rutiinotoiminnolle markkinaehtoinen kompensatio, jonka jälkeen mahdollinen ylijäämävoitto jaetaan osapuolille siinä suhteessa kuin osapuolet ovat osallistuneet liiketoiminnan ylläpitoon, eli siten kuin panosanalyysissäkin.¹¹⁷

4.4.2 Liiketoiminettomarginaalimenetelmä

Nettokatemenetelmä eli liiketoiminettomarginaalimenetelmä (traditional net margin method, TNMM) puolestaan perustuu riippumattomien osapuolien välillä tehtyyn vastaavan transaktion todennäköisesti synnyttämään nettovoittomarginaaliin, joka on suhteutettuna nimittäjään, eli useimmiten kustannuksiin, liikevaihtoon tai varoihin. Nimittäjä täytyy

¹¹⁶ OECD:n siirtohinnoitteluohjeet, kohdat 2.125-2.129.

¹¹⁷ Jaakkola ym, 2012, s.91.

määrittää yhtiön tarkan tarkastelun perusteella siten, että se kuvaa mahdollisimman tarkasti yhtiön tuottaman lisäarvon.¹¹⁸ Nettovoittomarginaalin ja nimittäjän suhteutettuun tulokseen verrataan sittemmin etuyhteyskaupassa syntynyttä voittoa samoihin tekijöihin. Vertailussa tulee priorisoida yrityksen vertailukelpoisissa riippumattomissa suhteissa saavuttamaa voittomarginaalia, jota kutsutaan sisäiseksi verrokiksi, sekä toissijaisesti täysin ulkopuolisille yrityksille vertailukelpoisissa liikesuhteissa syntynyttä marginaalia, jota kutsutaan ulkoiseksi verrokiksi. Usein on hyvin todennäköistä, että mikäli sisäinen verrokki transaktioon löytyy, ei ulkoisia verrokkeja edes tarvita tarkasteltavaksi.¹¹⁹

Nettokatemenetelmässä keskeinen merkitys on riskien jakautumisella liiketoimen osapuolten kesken. Riskit luonnollisesti vaikuttavat yrityksen mahdolliseen ja todelliseen tuloon, mutta niiden tarkkaa vaikutusta on vaikea määrittää yksittäistapauksissa. Menetelmän voidaan katsoa soveltuvan parhaiten konsernin sisäisiin tilanteisiin, joissa liiketoimen toinen osapuoli tuottaa rutiininomaisia tavaroita tai palveluita toiselle osapuolelle, joka vastaa oleellisista riskeistä tai käyttää liiketoimessa aineettomia oikeuksia.¹²⁰ Siten menetelmä toimii etenkin liiketoimen yksinkertaisemman osapuolen saaman voiton markkinaehtoisuuden selvittämiseen. Eräs vahvuus on myös se, että menetelmässä käytettävää informaatiota on saatavilla huomattavasti helpommin kuin esimerkiksi markkinahintavertailumenetelmää käytettäessä. Liikevoittotason tietoja on nimittäin lähtökohtaisesti melko helppo vertailla tietopankeista löytyvien vertailukelpoisten yritysten tunnuslukuja käyttämällä. Tästä johtuen menetelmä onkin tällä hetkellä eniten käytetty siirtohinnoittelumenetelmä.¹²¹ Menetelmän heikkoutena voidaan pitää esimerkiksi sitä, että yhtiöiden poikkeuksellisen korkealle tai matalalle kannattavuudelle voi löytyä syitä muualta kuin markkinaehtoperiaatteen mukaisesta hintatasosta tai myyntikatteesta poikkeaminen. Eroavaisuudet yritysten toiminnan tehokkuudessa tai tietotaidossa ovat esimerkiksi tähän kannattavuuteen vaikuttavia seikkoja. Nettokatemenetelmän käytössä yrityksiä ei välttämättä palkita kustannustehokkaasta menettelystä.¹²² Liikesuhteiltaan nettokatemenetelmä on lähtökohtaisesti hyvin samanlainen kuin markkinahintavertailussa ja

¹¹⁸ Jaakkola ym, 2012, s. 86.

¹¹⁹ OECD Siirtohinnoitteluohjeet, kohta 3.32.

¹²⁰ Jaakkola ym, 2012, s. 83.

¹²¹ Jaakkola ym, 2012 s. 84.

¹²² Karjalainen – Raunio, 2007, s. 83-84.

kustannusvoittomenetelmässä, ainoastaan vertailun kohde vaihtuu nettovoittomarginaalin ja nimittäjän suhteutukseen.

Nettokatemenetelmää on sovellettu käytännössä esimerkiksi tapauksessa KHO 2013/36, jossa tavanomaisesta sopimusvalmistuksesta johtuva markkinaehtoperusteinen siirtohintavoihin määritellä käyttämällä hyväksi vertailukelpoisten riippumattomien yhtiöiden voittomarginaaleja. Tapauksessa tuotiin selkeästi esille se, että voittomarginaalien määrittämisessä on otettava huomioon myös yrityksillä arvioitu neuvotteluvoima, jos ne olisivat toisistaan riippumattomia yrityksiä. Voittomarginaalin laskennassa tulee ainoastaan ottaa huomioon vain sellaiset tuotot ja kulut, jotka liittyvät konsernin sisäiseen liiketapahtumaan välittömästi tai välillisesti. Mikäli muiden liiketoimien tuotot tai kulut vaikuttavat vertailtavuuteen, tulee ne vähentää laskennasta pois.¹²³

4.5 Menetelmien yhteenveto

Kuten yllämainitusta voidaan päätellä, on konserninsisäisen markkinaehtoisuuden määrittämiseen useita erilaisia menetelmiä, joista parhaiten soveltuva menetelmä valitaan tilannekohtaisesti. Eri menetelmillä voidaan päästä yllättävänkin erilaisiin lopputulemiin, josta johtuen jokaisessa transaktiossa täytyykin valita parhaiten markkinaehtoiseen lopputulokseen johtava menetelmä. Karjalainen ja Raunio ovat luokitelleet menetelmät tuloslaskelman eri tasoilla tapahtuvan tarkastelun perusteella. Heidän mukaansa CUP-menetelmässä tarkastelu tapahtuu liikevaihdon tasolla, kun taas jälleenmyyntihintamenetelmän ja kustannusvoittolisämenetelmän tarkastelu tapahtuu myyntikatteen tasolla. Voittopohjaiset menetelmiä koskeva markkinaehtoisuuden tarkastelu puolestaan tapahtuu liikevoiton tai muuta vastaavaa kannattavuutta osoittavaa tunnuslukua hyväksi käyttäen.¹²⁴ Kyseinen luokittelu on mielestäni edelleenkin ajankohtainen.

Menetelmien soveltamisessa voidaan ensisijaisena pitää markkinahintavertailumenetelmää eli CUP-menetelmää, kuten OECD:n siirtohinnoitteluohjeissakin mainitaan.¹²⁵ Tämä johtuu siitä, että kyseistä menetelmää käyttäen transaktion markkinaehtoinen hinta on

¹²³ Jaakkola ym, 2012, s. 86.

¹²⁴ Karjalainen – Raunio, 2007, s. 89.

¹²⁵ OECD siirtohinnoitteluohjeet kohta 2.15.

parhaiten määriteltävissä, kunhan riittävästä samankaltaisia vertailukohteita löytyy. Samankaltaisuutta edellytetään sekä tuotteilta että transaktioihin liittyviltä toiminnoilta ja markkinaolosuhteilta.¹²⁶ Etenkin aineettomia oikeuksia koskevissa siirtohinnoittelutilanteissa joissa CUP-menetelmältä vaadittava vertailukelpoisuuden vaatimus ei täyty, on liiketoimintomarginaalimenetelmän käyttö käytännössä hyvin yleistä. Menetelmät kuitenkin eroavat toisistaan esimerkiksi jo sen perusteella, että toisessa tarkasteltavana on riippumattomien yritysten välisen transaktion hinta (CUP), kun taas toisessa kyse on karrikoidusti yleiseen nimittäjään, esimerkiksi kustannuksiin, suhteutetusta riippumattomasta transaktiohinnasta.

OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa kirjoitetuista siirtohinnoittelumenetelmistä voidaan yllä selostamani pohjalta esittää oheinen laatimani kaavio (Taulukko 1), joka kiteyttää jokaisen menetelmän vahvuudet ja heikkoudet pääpiirteissään sekä soveltumisen aineetoman omaisuuden siirtohinnoittelutilanteissa.

¹²⁶ Karjalainen – Raunio, 2007, s. 90.

Taulukko 1, Siirtohinnoittelumenetelmien vertailu.

	Menetelmän vahvuudet	Menetelmän heikkoudet	Soveltuvuus aineettoman siirtohinnoittelussa
CUP-menetelmä	Tarkin markkinaehtoinen hinta verrokkien löytyessä.	Verrokkien löytyminen voi olla todella haasteellista, joka hankaloittaa soveltamista.	Lähtökohtaisesti aina ensisijainen menetelmä, soveltuu loistavasti verrokkien löytyessä.
Jälleenmyyntihintamenetelmä	Soveltamisen helppous etenkin tilanteissa, joissa tuotteelle ei tuoteta lisäarvoa jälleenmyyjän toimesta.	Menetelmästä ei välttämättä voida päätellä suoraan itse aineettoman omaisuuden arvoa.	Lähinnä vain aineellisen luovutuksen yhteydessä tapahtuvassa aineettoman oikeuden siirtohinnoittelussa.
Kustannusvoittolisämenetelmä	Soveltuu etenkin palveluiden ja puolivalmisteiden siirtohinnoittelussa.	Vertailukohteilta edellytetään riittävää samankaltaisuutta, joten eroavaisuudet vaikeuttavat vertailua.	Soveltaminen aineettoman siirtohinnoittelussa on suhteellisen harvinaista.
Voitonjakomenetelmä	Ei vaadi tarkalleen vertailukelpoisia transaktioita, voidaan soveltaa hyvinkin laajaan transaktioskaalaan.	Todella työläs menetelmä muihin menetelmiin verrattuna.	Soveltuu hyvin aineettoman omaisuuden siirtohinnoitteluun, menetelmä mahdollistaa ainutlaatuisten transaktioiden markkinaehtoisuuden arvioinnin.
TNMM	Menetelmässä käytettävä informaatio huomattavasti helpommin saatavilla kuin muissa menetelmissä.	Menetelmässä tulee ottaa huomioon myös vertailuyhtiöiden toiminnan tehokkuuden tai tietotaidon erot.	Yleisesti eniten käytetty menetelmä vertailukelpoisuutensa johdosta.

5 SIIRTOHINNOITTELUMENETELMÄT OIKEUSKÄYTÄNNÖSSÄ

Siirtohinnoittelua koskevat oikeustapaukset ovat yleistyneet kiihtyvällä tahdilla kansainvälisten konserniyritysten ja valtioiden välillä. Siirtohinnoittelun voidaankin katsoa nousseen yhdeksi verotuksen keskeiseksi alueeksi, ei pelkästään Suomessa, vaan kyse on maailmanlaajuisesta yritysten kansainvälistymisestä seuranneesta trendistä.¹²⁷ Seuraavaksi tarkastelen muutamia kotimaisessa ja ulkomaisessa oikeuskäytännössä käytyjä ratkaisuja ja näiden ratkaisussa käytettyjä siirtohinnoittelumenetelmiä.

5.1 Kotimaisessa oikeuskäytännössä

Kotimaisessa oikeuskäytännössämme on vuosien saatossa esiintynyt useita siirtohinnoittelua koskevia oikeustapauksia. Hyvin suuressa osassa tapauksista, etenkin ulkomaisissa oikeustapauksissa, ovat myös aineettomat omaisuuserät olleet erittäin laajassa asemassa. Seuraavaksi tarkastelen muutamia kansallisessa oikeuskäytännössämme ratkaistuja tapauksia, jotka koskivat aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelua ja näiden tapausten siirtohinnoittelumenetelmien käyttöä.

KHO 2013:36 – Location savings -edut ja markkinaehtoinen veloitus:

Tapauksessa KHO 2013:36 oli kyse kahden etuyhteyssuhteessa olleen yrityksen välisestä valmistuspalveluiden ostosta. Kyseisistä yrityksistä A Oyj toimi emoyhtiönä Suomessa ja B AS puolestaan tytäryhtiönä Virossa. A Oyj ostanut B AS:ltä valmistuspalveluita ja näiden siirtohinnoittelu oli määritelty liiketoimintanettomarginaalimenetelmän eli nettokatemenetelmän avulla. Toteutuneiden kustannusten lisäksi B AS:n laskentapohjaan oli sisällytetty niin sanottuja ”location savings” säästöjä tuotteiden valmistuksen siirryttyä edullisimpien kustannusten maahan. Verohallinto oli kuitenkin hyväksynyt verotuksessa ja jälkiverotuksessa A Oyj:n vähennyskelpoisiksi menoiksi vain B AS:lle syntyneet todelliset kustannukset ja näille lasketun voittomarginaalin.

¹²⁷ Penttilä, 2015, s. 120.

Tapauksen käsittelyssä korkeimmassa hallinto-oikeudessa todettiin, että tapaukseen ei voitu soveltaa OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa kuvattua ”location savings” -tilannetta, sillä A Oyj:llä ei ollut ollut Suomessa sen laatuista valmistustoimintaa, kuin jota B AS oli harjoittanut käsiteltävinä verovuosina Virossa. B AS:n tuotteiden valmistustoiminta siis erosi tehdasmaisuudellaan ja siten olennaisilta osiltaan merkittävässä määrin A Oyj:n Suomessa aikaisemmin käsityönä harjoittamasta valmistustoiminnasta. Kuten KHO ratkaisustakin voidaan lukea, oli suurin osa Virossa käytetyistä ja kehitetyistä uusista työmenetelmistä ja työvaiheista ollut käytössä ainoastaan Virossa. Tästä syystä tilanne ei ollut OECD:n ”location savings” -tilanteen mukainen, joten hinnoittelua ei ollut syytä myöskään arvioida tätä koskevien periaatteiden mukaisesti. Veloituksen laskentapohjaan ei siis voitu sisällyttää tytäryhtiölle syntyvää matalamman tuotantokustannustason valtiossa toimimisesta syntyvää laskennallista hyötyä suhteessa niihin arvioituihin kustannuksiin, jotka syntyisivät valmistustoiminnan tekemisestä yhtiön omana työnä Suomessa.

Tapauksen markkinaehtoisuuden arviointi ei ollut täysin selkeää, sillä esimerkiksi markkinahintavertailua eli CUP-menetelmää ei tapauksessa voitu käyttää sen soveltumattomuudesta johtuen. Tämä johtui siitä, että A Oyj oli vastaselityksessään ottanut esille vain yhden, C Oy:n tekemän tarjouksen, Suomessa tapahtuvasta kokoonpanosta ja viimeistelystä valmistuksen saralta. Vaikka tarjous viittaakin siihen, että vastaavien palveluiden ostamisen Suomesta näyttäisi olevan selkeästi B AS:lta ostettuja palveluita kalliimpaa, ei tätä sanottua tarjousta voida pitää riittävänä osoituksena B AS:n A Oyj:lle suorittamien palveluiden markkinaehtoisuudesta. Asiassa ei ollut osoitettu muutamaakaan vertailukelpoista markkinahintaa, joten tästä syystä markkinahintavertailua ei tapauksen markkinaehtoisuuden ratkaisemiseen voitu käyttää. Samoin Suomessa tai Virossa toimivien saman alan valmistus- ja myyntiyhtiöiden kannattavuuteen perustuvaa vertailua B AS:n ja A Oyj:n suhteen ei myöskään voitu suorittaa siitä syystä, ettei asiassa ollut esitetty yksityiskohtaista selvitystä kyseisten yhtiöiden liiketoimintamallista tai kulurakenteesta.¹²⁸

Markkinaehtoinen sopimusvalmistuksesta johtuva siirtohintaa määritettiin kyseisessä tapauksessa liiketoimintanettomarginaalimenetelmän avulla, käyttämällä hyväksi tosiasiallisesti vertailukelpoisten yritysten voittomarginaaleja. Huomioon täytyi ottaa vertailukelpoisuutta arvioitaessa muiden tekijöiden lisäksi B AS:n sijainti matalien kustannusten

¹²⁸ KHO 2013:36 Perustelut.

maassa ja tästä aiheutuva korkeamman katteen veloittamiseen, kuin korkeampien kustannusten maissa sijaitsevilla verrokkiyhtiöillä on mahdollista. Tämän lisäksi marginaalien määrittämisessä oli otettava huomioon etuyhteisyriyksillä A Oyj ja B AS oleva neuvotteluvoima, joka yhtiöillä olisi arvioitava kyseisillä markkinoilla olevan, jos yhtiöt olisivat toisistaan riippumattomia yrityksiä. Tämä huomioon ottaen katsottiin, ettei B AS:llä ollut hallussaan sellaista erityistä aineetonta omaisuutta, joka olisi puoltanut korkeaa voittomarginaalia. Toiminnan kehittämisen myötä tuotantotoimintaa oli kuitenkin kehitetty suurille tuotantomäärille sopivaksi ja siten merkitykselliseksi luokiteltavaa osaamista tuotannon saralta. Näiden kahden tekijän johdosta B AS:lle voitiin kohdistaa useimpia A Oyj:n vertailukohteina olleita yrityksiä korkeampi voittomarginaali. Siirtohinnoittelumenetelmän mukaisen markkinaehtoisuuden tarkastelun myötä tapauksessa A Oyj:n ja B AS:n välistä hyväksyttävän veloituksen määrää korotettiin siitä, mitä hallinto-oikeus ja konserniverokeskus olivat katsoneet oikeaksi.

Kuten tapauksen perusteluista ilmenee, korkein hallinto-oikeus joutui kyseisessä tapauksessa markkinaehtoisuuden määrittämiseksi käyttämään liiketoimintanettomarginaalimenetelmää vertailukelpoisen riippumattoman hinnan menetelmän soveltumattomuuden johdosta, sillä esiin ei ollut tuotu riittävästi vertailukelpoisia markkinahintoja menetelmän käyttämiseksi luotettavalla tasolla. Täten soveltuvin menetelmä oli liiketoimintanettomarginaalimenetelmä, sillä tosiasiallisesti vertailukelpoisten yritysten nettovoittoihin vertaaminen oli kyseisessä tapauksessa mahdollista. Vertailukohteena olevien yritysten tulee kuitenkin olla verrattavan yrityksen kanssa samanlaisia monella eri tasolla, jotta voittomarginaaleja voitaisiin pitää vertailukelpoisina. Esimerkiksi eri talussektoreilla tai markkinoilla toimivaa yritystä ei voida pitää suoraan vertailukelpoisena voittomarginaalin suhteen. Kyseisessä tapauksessa vertailukohteet kuitenkin toimivat samoilla markkinoilla, joten sopimusvalmistuksen tavanomainen markkinahinta tapaukselle voitiin määrittää. Tapauksesta voidaan luoda johtopäätöksiä siitä, että vaikka lähtökohtaisesti oikeuskäytännössämme ja OECD:n siirtohinnoitteluohjeistuksessa CUP-menetelmää eli vertailukelpoista riippumattoman hinnan menetelmää pidetään lähtökohtaisesti ensisijaisena kaikissa tapauksissa sen tarkkuuden ja käyttöhelppouden johdosta, ei menetelmää voida kaikissa tapauksissa soveltaa vertailukelpoisten kohteiden puuttuessa. Tällöin joudutaan käyttämään seuraavaksi lähintä menetelmää, joka etenkin aineettomien omaisuuserien ollessa kyseessä on usein liiketoimintanettomarginaalimenetelmä. Tämän lisäksi voidaan myös käyttää muita siirtohinnoittelumenetelmiä markkinaehtoisuuden tutkimiseksi, sillä

yhden menetelmän käyttö ei poissulje toisten käyttöä. Usean menetelmän käyttöä pikeminkin suositellaan tarkemman määrittelyn suorittamiseksi. Perusteluista voidaan myös tehdä se erittäin oleellinen johtopäätös, että verovelvollinen ei voi perustaa siirtohinnoittelua siten, että se käyttää osia eri siirtohinnoittelumenetelmistä saadakseen itselleen edullisimman lopputuloksen. Tietyn siirtohinnoittelumenetelmän valinnan jälkeen menetelmää tulee noudattaa johdonmukaisesti.¹²⁹ Esimerkiksi liiketoimintanettomarginaalimenetelmä, jota on korjattu location savings -erällä ei tee menettelystä OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden mukaista voitonjakomenetelmää.

KHO:n viimeisimmät aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelua koskevat ratkaisut, KHO 2017 145 ja 146, ovat koskeneet palvelumaksujen ja kustannustenjakosopimusten markkinaehtoisuutta.

KHO 2017:145 – Toiminnanohjausjärjestelmä ja palvelumaksut

Kyseistä tapausta on käsitelty jo ylempänä kohdassa 3.2. Tapauksessa lähtökohtana oli A-konsernissa käynnistetty toiminnanohjausjärjestelmä, jota varten oli perustettu uusi yhtiö B oy, joka oli lisensoinut ja hankkinut itselleen kaikki toiminnanohjausjärjestelmän käytön edellyttävät vaatimukset. Yritys oli sittemmin veloittanut hankkeesta aiheutuvia kustannuksia muilta konserniyhtiöiltä palvelumaksuina sitä mukaa, kun nämä olivat ottaneet toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönsä.

Ongelmakohtana tapauksessa oli ollut näiden palvelumaksujen markkinaehtoisuus ja maksujen ajankohta, sillä verovelvollisen vahingoksi oli katsottu, että riippumaton yritys olisi veloittanut palvelumaksut sitä mukaa kuin niitä olisi syntynyt, eikä vasta muiden konserniyritysten käyttöönoton myötä. Tällöin B Oy ei siis ollut saanut suurta osaa kustannuksistaan veloittettua lyhyen ajan sisään. Korkein hallinto-oikeus kuitenkin tuli siihen tulokseen, että B Oy:n ja muiden konserniyhtiöiden välillä ei ollut poikettu siitä, mitä riippumattomien osapuolten välillä olisi sovittu. Konserniyhtiöt olivat nimittäin vastikkeena saamistaan palveluista maksaneet B Oy:lle markkinaehtoisia palvelumaksuja heti toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotosta alkaen. Tilannetta ei tullut arvioida toisin sen perusteella, että B Oy oli rahoittanut toimintansa ennen palvelumaksuja emoyhtiöltään ja toiselta konserniyhtiöltä saamallaan varoilla ja konserniavustuksella.

¹²⁹ KHO 2013:36, Käsittely korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Huomionarvoista tapauksessa oli se, että tapauksen palvelumaksujen hinnoittelussa itsessään oli noudatettu hyvinkin markkinaehtoista, kymmenen prosentin voittolisää. Toinen erittäin huomionarvoinen seikka oli se, että korkein hallinto-oikeus myöskin velvoitti Verohallinnon korvaamaan kyseisen yrityksen oikeudenkäyntikulut, joka osoittaa huomattavaa poikkeusta osapuolten omien oikeudenkäyntikustannusten korvaamisesta korkeimmassa hallinto-oikeudessa.¹³⁰ Palvelumaksujen markkinaehtoisuus oli määritetty kustannusvoittolisämenetelmällä, joka selkeästi johti oikeaan hintaan ottaen huomioon B Oy:n toiminnasta aiheutuvat kustannukset ja tähän lisätyn markkinaehtoisen voittolisän.

KHO 2017:146 – Kustannustenjakosopimus ja palvelumaksut

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2017:146 oli kyse emoyhtiön A Oyj:n tuottamien palveluiden kustannusten veloittamisesta. A Oyj oli tehnyt konserniyhtiöidensä kanssa kustannustenjako- ja palvelusopimuksia ja näiden myötä tuottanut toimitusketjuja koskevia palveluita, henkilöstö- ja ATK-palveluja sekä markkinointi- ja tuotemerkkien hallinnointipalveluita tytäryhtiöilleen, joiden myynnistä saaduista palvelumaksuista A Oyj:n liikevaihto oli lähes yksinomaan koostunut. A Oyj oli myöskin omistanut ja hallinnoinut liiketoimiin liittyvää arvokkaita aineettomia omaisuususeriä. Veloituksena A Oyj oli ottanut ainoastaan palveluiden tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia vastaavan määrän, eikä siis minkäänlaista voittolisää. Tarjotut palvelut olivat käsittäneet pääosin etuyhteysyritysten toimintojen koordinoimista ja yhdenmukaistusta.

A Oyj:n toiminnasta johtuen verohallinto oli jälkiverotuksessa ja verotuksen oikaisuiilla lisännyt A Oyj:n vahingoksi verotettavaan tuloihin seitsemän prosentin voittolisiä vastaavat määrät. Voittolisien määrät oli vahvistettu verotarkastuksen yhteydessä tehdyn vertailuhauin perusteella, jossa vertailuyhtiöinä oli ollut yhdeksän vastaavaa itsenäistä konsultointia harjoittavaa yhtiötä.

Korkein hallinto-oikeus kuitenkin katsoi, että A Oyj:n olisi pitänyt veloittaa tytäryhtiöiltään palveluiden tuottamisesta aiheutuneiden kustannuksien määrän lisäksi relevantti voittolisiä markkinaehtoisuuden toteutumiseksi. Voittolisän puuttuminen johtaa selkeään etuun tytäryhtiöiden osalta, eikä tällaista käytäntöä sovellettaisi toisistaan riippumatto-

¹³⁰ Nuotio, 2018

mien yhtiöiden välillä. Verohallinnon käsityksestä poiketen A Oyj:n veloittamien palvelumaksuihin suhteutettua voittolisää ei kuitenkaan voida määrittää ulkopolisten vertailuyritysten voittotason perusteella, sillä konsernien emoyhtiöiden ja itsenäisesti toimivien konsultointiyhtiöiden tarjoamat palvelut eroavat toisistaan hyvin olennaisesti siten, että kyseiset erot vaikuttavat voittolisän määrään vapailla markkinoilla. KHO:n mukaan myöskään näitä emoyhtiön ja itsenäisen konsultointiyrityksen välisiä eroja ei myöskään ole mahdollista eliminoida edes kohtuullisen tarkkoilla korjauksilla. Korkein hallinto-oikeus määritteli markkinaehtoisen voittolisän sen sijaan ottamalla huomioon sen hyödyn, jota A Oyj:n tarjoamat hallintopalvelut olivat voineet konserniyhtiölle tuottaa. Tämän ja A Oyj:n tarjoamien selvitysten nojalla yhtiön verotettavaan tuloihin lisättyjen voittolisien määrät alennettiin vastaamaan kolmen prosentin voittolisää verovuosilta 2005-2007.

Korkeimman hallinto-oikeuden käsittelyssä markkinaehtoisen siirtohinnan määrittelymistä varten tapauksessa noudatettiin ensisijaisesti kustannusvoittolisämenetelmää (cost plus method), sillä tapauksessa palvelumaksujen määrä määriteltiin palveluiden tuottamisen kustannuksia vastaavan määrän ja voittolisän perusteella. Kustannusvoittolisämenetelmän käytössä voittolisä määritellään ulkopuolisten vertailukohtien avulla, jolloin siirtohinnoitteluohjeiden mukaan riippumattomien osapuolten välinen transaktio on validi vertailukohde etuyhteydessä toisiinsa olevien osapuolten välisen transaktion kanssa silloin, jos mikään vertailussa olevien yritysten tai liiketoimien välisistä eroavaisuuksista ei vaikuta materiaalisesti voittolisän määrään vapailla markkinoilla. Transaktiota voidaan pitää vertailukelpoisena myös silloin, jos mahdolliset erojen materiaaliset vaikutukset pystytään poistamaan kohtuullisen tarkkoilla korjauksilla.¹³¹

Asian käsittelyssä kuitenkin todettiin, että A Oyj:n konserniyhtiöilleen tarjoamat palvelut ovat käsittäneet pääosin konserniyhtiöiden toimintojen koordinoitua ja yhdenmukaistamista. Vertailukohteina käytetyt itsenäiset konsulttiyritykset ja muut konsernin ulkopuoliset yritykset puolestaan eivät tarjoa yhtä laajoja ja sisällöltään vastaavia palveluita kuin A Oy, vaan keskittyvät pikemminkin yksittäisiin toiminnanaloihin. Tällöin vertailuyhtiöiden ja A Oyj:n tarjoamat palvelut eroavat toisistaan siinä määrin, että palvelujen erot vaikuttavat voittolisän määrään vapailla markkinoilla hyvinkin merkittävässä määrin. Kyseisiä eroja ei korkeimman hallinto-oikeuden mukaan ole myöskään mahdollista poistaa

¹³¹ OECD siirtohinnoitteluohjeet 2017 2.47.

siirtohinnoitteluohjeiden mukaisilla kohtuullisen tarkoilla korjauksilla, eikä palvelumaksujen markkinaehtoista voittolisää voitu siten tapauksessa määrittää ulkoisten vertailuyri- tysten voittolisien perusteella. KHO katsoi, että markkinaehtoisen voittolisän määrittä- miseksi on sen sijaan otettava huomioon se konserniyhtiöiden saama hyöty, jonka A Oyj:n tarjoamat hallintopalvelut ovat voineet tuottaa. Siten A Oyj:n palveluiden luon- teesta saatu selvitys huomioon ottaen voidaan katsoa, että yhtiö olisi jo perinyt markki- naehtoisen palvelumaksun, jos palveluiden tuotantokustannuksia vastaavaan määrään olisi lisätty vähäinen voittolisä. Siten KHO katsoi kolmen prosentin voittolisän olevan markkinaehtoinen.¹³² Kuten tapauksesta huomataan ja OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa korostetaan, ei siirtohinnoittelu ole koskaan täysin eksaktia tiedettä.¹³³

Kuten yllä todettiin, oli kustannusvoittolisämenetelmä tapauksessa ensisijaisesti käytetty siirtohinnoittelumenetelmä palvelusuoritteen hinnan määrittämiselle, jota myös korkein hallinto-oikeus käytti perusteluissaan. Verohallinnon suorittaman siirtohinnoittelutarkas- tuskertomuksen mukaan markkinaehtoinen voittolisä oli puolestaan määritetty liiketoi- minettomarginaalimenetelmällä, josta sittemmin poikettiin. Siirtohinnoittelumenetelmien tilanteeseen soveltuvuutta tulee aina tarkastella tapaus- ja tilannekohtaisesti, ottaen sa- malla OECD:n siirtohinnoitteluohjeet huomioon mahdollisimman tarkasti, kuten kysei- nen oikeustapauskin osoittaa.

5.2 Ulkomaisessa oikeuskäytännössä

Ulkomaisessa oikeuskäytännössä, etenkin Yhdysvaltoja ja EU:ta koskien, on myös löy- dettävässä erittäin laajoja siirtohinnoittelua koskevia oikeustapauksia. Kyseiset oikeusta- paukset koskevat kaikki rahalliselta arvoltaan hyvin suuria valtioiden rajat ylittäviä jär- jestelyitä, ja tulevat todennäköisesti vaikuttamaan asiaa koskeviin samakaltaisiin tuleviin oikeustapauksiin kyseisissä valtioissa.

¹³² KHO 2017:146, KHO perustelut.

¹³³ OECD Siirtohinnoitteluohjeet 2017 1.13.

5.2.1 Yhdysvallat

Yhdysvaltoja koskevissa oikeustapauksissa huomionarvoista on se, että vaikka hekin lähtökohtaisesti noudattavat OECD:n siirtohinnoitteluohjeita yhtenä tulkintalähteenään kuten muutkin valtiot, noudattavat he myös erittäin laajalti omaa verolainsäädäntöään (U.S. Internal Revenue Code, IRC) sekä oikeuskäytäntöään ja siten antavat erittäin suurta painoa ennakkotapauksilleen oikeustapausten ratkaisussa. Tämä on huomattavissa esimerkiksi vuoden 2017 Amazonia koskevassa ratkaisussa, jonka pohjana oli tapaus Veritas Software VS. Commissioner vuodelta 2009. Ennakkotietona Yhdysvaltoja koskevasta termistöstä tulee kertoa se, että Yhdysvallat käyttävät lähtökohtaisesti aineettomia omaisuuksia koskevissa tapauksissa CUP -menetelmästä termiä CUT, eli Comparable Uncontrolled Transaction, mutta pääperiaate on silti täysin sama, vertailu tapahtuu riippumattomaan kyseiseen tapaukseen vertailukelpoiseen transaktioon. Samoin liikenettomarginaalimenetelmälle (Traditional Net Margin Method, TNMM) vastaavasta menetelmästä käytetään Yhdysvaltojen omassa lainsäädännössä termiä CPM, Comparable Profit Method. Yhdysvaltojen siirtohinnoitteluoikaisua vastaavat säädökset puolestaan löytyvät IRC Sec. 1.482-1(a)(1):stä. Käsittelen yllämainittuja tapauksia seuraavaksi.

Veritas Software Co. & Subsidiaries v. Commissioner of internal revenue, US Tax Court 2009, Docket No. 12075-06.

Kyseisessä tapauksessa Veritas US, (vastaisuudessa A Co.) solmi ulkomaisen tytäryhtiönsä Veritas Irelandin, (vastaisuudessa B Co.) kustannustenjakosopimuksen tietojenhallintaa koskevien IT ohjelmien kehittämisestä ja valmistamisesta. Kyseisen kustannustenjakosopimuksen mukaisesti A Co. myönsi B Co:lle oikeuden käyttää hyväkseen eräitä jo olemassa olleita aineettomia oikeuksia Euroopassa, Lähi-idässä, Afrikassa ja Aasiassa. Vastineena kyseisien aineettomien oikeuksien käyttöoikeudesta B Co. maksoi A Co:lle 166 miljoonaa dollaria, määrän laskemiseen ja markkinaehtoisuuden määrittämiseen A Co. oli käyttänyt CUT-menetelmää (Comparable Uncontrolled Transaction). Yhdysvaltain veroviranomainen oli kuitenkin ilmoituksessaan A Co:lle todennut sen laskeman markkinaehtoisen hinnan kyseiselle transaktiolle olleen 2.5 miljardia dollaria, ja tehnyt summaa vastaavan oikaisun A Co:n tuloihin kyseiseltä vuodelta, jota valituksesta pudotettiin sittemmin 1.675 miljardiin dollariin. Yhdysvaltain veroviranomainen oli laskenut

markkinaehtoisen hinnan (Temp. Regs. Sec. 1.482-7T(g)(4))¹³⁴ mukaisella ”income methodilla”, eli laskemalla kustannustenjakosopimuksen mukaisen transaktion toiselle osapuolelle syntyvät todennäköiset tulot oikeudet myöntävän osapuolen parhaasta realistisesta vaihtoehdosta. Oikeudenkäynnissä oli siis kyse siitä, oliko A Co:n ja B Co:n välinen kustannustenjakosopimuksen mukainen aineettomien oikeuksien käyttöoikeudesta maksettu korvaus markkinaehtoperiaatteen mukainen.

Käsitellessään tapausta US Tax Court päätyi siihen tulokseen, että A Co:n käyttämä CUT menetelmällä laskettu hinta aineettomien oikeuksien käyttöoikeuksista oli todellisuudessa ollut markkinaehtoinen. Oikeus myös totesi, että Yhdysvaltojen veroviranomaisen menettely asian suhteen oli ollut mielivaltaista, arvaamatonta ja kohtuutonta. Yhdysvaltain veroviranomainen oli myös virheellisesti mielestään oikean markkinaehtoisen hinnan arvioinnissa arvostanut A Co:n aineettomien oikeuksien vaikutusajan ja keston ikuisiksi, etenkin IT-sovelluksia koskien, toisin kuin asia todellisuudessa on. Oikeus hyväksyi A Co:n CUT menetelmän mukaisen aineettomien oikeuksien käyttöoikeuden markkinaehtoisen hinnan luovutuksen B Co:lle pienten korjausten kautta. Tarkistuskorjaukset koskivat A Co:n CUT-analyysin rojalTIMaksujen määrää, rojalTIEN arvollista alenemista ajan saatossa sekä A Co:n tavaramerkin arvostamista.

Kyseisessä tapauksessa CUT menetelmän markkinaehtoisuuden arvioinnissa otettiin huomioon A Co:n aikaisempien konsernin ulkopuolisten riippumattomien yhtiöiden kanssa tehtyjä sopimuksia ja näiden ehtoja. Tarkasteltavana oli muun muassa näiden sopimusten aineettomien omaisuuserien siirtymiset ja käyttöoikeudet. Oikeus totesi, että kyseisen tapauksen markkinaehtoisuuden määrittämiseen CUT menetelmällä on ollut selkeästi riittävät edellytykset; suhteessa käsillä olevaan tapaukseen vertailukelpoisia riippumattomia transaktioita on ollut useita. Lisäksi kaikki vertailukohteet huomioon ottaen, transaktioissa siirretyt aineettomat omaisuudet ovat olleet riittävän samankaltaisia. Verrattaessa Yhdysvaltain veroviranomaisen tapauksessa käyttämään siirtohinnoittelumenetelmään (income method), voidaan todeta CUT menetelmän olevan selkeästi tapauksessa relevantimpi menetelmä, etenkin veroviranomaisen puutteellisen hinnanmäärittämisen ja aineettomia oikeuksia koskevien väärin olettamien johdosta. Yleisesti voidaan muutenkin todeta, että vaikka siirtohinnoittelumenetelmillä ei ole keskenään mitään lakiin kirjoitettua

¹³⁴ US IRC, Code of Federal Regulations, Title 26, Chapter I, Subchapter A, Part 1, Section 1.482-7. <https://www.law.cornell.edu/cfr/text/26/1.482-7>

hierarkiajärjestystä, ovat CUT ja CUP -menetelmät lähtökohtaisesti aina soveltuessaan jokaisessa tapauksessa ensisijaisia muihin siirtohinnoittelumenetelmiin nähden, kuten OECD:n ohjeissakin todetaan.¹³⁵ Income method puolestaan ei ole OECD:n ohjeista löytyvä siirtohinnoittelumenetelmä, mutta siirtohinnoitteluohjeissa hyväksytään myös epätavanomaisemmat menetelmät, jos nämä tosiasiallisesti johtavat markkinaehtoiseen lopputulokseen.¹³⁶

US Tax Court 2017, Docket No. 31197-12. – Amazon.com, INC. & Subsidiaries, v. Commissioner of Internal Revenue

Kyseinen tapaus on siinä mielessä mielenkiintoinen, että ratkaisun perusteluina käytettiin osittain aikaisemmin esittelemääni Veritas Software:n tapausta vuodelta 2009, etenkin siirtohinnoittelumenetelmän oikeellisuuden ja markkinaehtoisuuden määrittelyn osalta. Tässä tapauksessa Amazon.com eli A Inc. solmi myöskin kustannustenjakosopimuksen Luxemburgilaisen tytäryhtiönsä B Inc. kanssa. Kyseisen kustannustenjakosopimuksen nojalla A Inc. myönsi tytäryhtiölleen oikeudet käyttää tiettyjä jo olemassa olleita aineettomia oikeuksia ja etuja, mukaan lukien tarvittavat aineettomat oikeudet A Inc:in Euroopan verkkosivuston operoimiseen ja sen kautta tapahtuvan liiketoiminnan pyörittämiseen. Kyseisen järjestely edellytti sitä, että B Inc. suorittaa A Inc:lle etukäteisen ”Sisäänostomaksun (Buy-in Payment)”, eli vastikkeen kustannustenjakosopimuksen myötä saamista aineettomista omaisuuseristä sekä näiden käyttöoikeuksista. Tämän lisäksi tytäryhtiön tuli sopimuksen myötä maksaa vuosittaisia kustannustenjakomaksuja sopimuksen mukaisesti aineettomien oikeuksien jatkuvasta kehittämisestä ja tästä syntyvistä kustannuksista¹³⁷ A Inc:lle siinä suhteessa, kun tämä aineettoman omaisuuden kehittäminen hyödytti tytäryhtiötä. Etukäteisenä sisäänostomaksuna tapauksessa tytäryhtiö maksoi A Inc:lle 254.5 miljoonaa dollaria. Yhdysvaltojen veroviranomainen kuitenkin omien laskelmiensa mukaan arvosti kyseiset aineettomat omaisuudet huomioon ottaen näiden arvoksi 3.6 miljardia dollaria. A Inc. väitti, että kyseiset laskelmat ovat täysin vääristyneitä

¹³⁵ OECD siirtohinnoitteluohjeet s. 102 kohta 2.15.

¹³⁶ *Helminen*, 2016, s. 266.

¹³⁷ Intangible Development Costs, IDC.

ja perustuvat Veritas Softwaren tapauksessa sovellettuihin virheellisiin laskentamenetelmiin, eivätkä siten ole markkinaehtoisia. Kyse tässäkin tapauksessa oli siis aineettoman omaisuuden markkinaehtoisesta hinnan todellisuudenmukaisesta tarkasta määrittämisestä.

Tapauksen käsittelyssä US Tax Court totesi, että Yhdysvaltain veroviranomaisen käyttämä aineettoman omaisuuden arvostusmenetelmä oli osaltaan mielivaltainen, arvaamaton ja kohtuuton ottaen huomioon ajanhetkiset kustannustenjakosopimuksia koskevan säätelyn. Yhdysvaltain veroviranomaiset olivat ottaneet arvonmääritykseen mukaan sellaisia omaisuuseriä, joita ei tosiasiallisesti ollut edes siirretty tytäryhtiölle, sekä arvioineet aineettomien omaisuuserien, kuten IT-aineettomat, tavaramerkin ja asiakaskunnan keston olevan ikuisia, toisin kuin tosiasiallisesti on. Tapauksessa osoitettiin, että todennäköinen elinikä IT-aineettomille eli tapauksessa verkkosivustoja koskeville aineettomille on noin seitsemän vuotta,¹³⁸ asiakaskunnalle kymmenen vuotta ja tavaramerkille kaksikymmentä vuotta,¹³⁹ joten mahdolliset kustannustenjakomaksut ja omaisuuden arvostus tulee jaksoittaa ja laskea näiden ajanjaksojen perusteella. Siirtohinnoittelumenetelmiä tarkasteltaessa todettiin se, että veroviranomaisen käyttämä DCF-menetelmä¹⁴⁰, jonka nojalla A Inc:n verovuosien 2005 ja 2006 verotettavaa tuloa olisi lisätty 8.4 ja 225.7 miljoonalla dollarilla, ei ollut aineettoman omaisuuden kestoja koskevan virheellisyytensä vuoksi käyttökelpoinen. Laskennan pohjaksi oli muun muassa otettu myös kustannustenjakosopimuksen nojalla tulevaisuudessa kehitetyt aineettomat oikeudet, joista kyseisen tapauksen siirtohinnoittelussa ei ollut kyse. Nämä oli otettu konsernin osapuolten välillä jo huomioon kustannustenjakosopimuksessa tytäryhtiön vuosittaisilla aineettoman omaisuuden kehityskustannusmaksuilla. Oikeus katsoi, että Amazonin käyttämä CUT-menetelmä oli kyseiseen tapaukseen parhaiten soveltuva kustannustenjakosopimuksia koskeva arvonmääritys- ja siirtohinnoittelumenetelmä. Oikeus nimenomaan totesi ratkaisuisaan, että veroviranomaisen käyttämä DCF-menetelmät olivat samankaltaiset kuin Veritas Softwaren tapauksessa käytetyt siirtohinnoittelumenetelmät, jotka oikeus oli jo kyseisessä tapauksessa hylännyt. Perusteluissaan US Tax Court toteaa, että Amazonin markkinaehtoisesta hinnan määrittämisessä käyttämä CUT-menetelmä olleen tarkoituksensa paras, jonka se

¹³⁸ US Tax Court, Docket No. 31197-12. Perustelut, s. 107.

¹³⁹ US Tax Court, Docket No. 31197-12. Perustelut, s. 142.

¹⁴⁰ Discounted Cash Flow

sittemmin hyväksyikin pienten muutosten kautta tarkoitukseensa sopivaksi sekä sisäänostohinnan ja vuosittaisten kehityskustannusten osalta.

Kyseisestä tapauksesta voidaan siis tehdä se johtopäätös, että etenkin aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelua koskevissa tapauksissa ja näiden markkinaehtoisen arvon määrittämisessä tulee jo olemassa oleviin aineettomien oikeuksien ollessa kyseessä ottaa aina huomioon kyseisen omaisuuden todennäköinen vaikutusaika erittäin tarkasti, sillä väärin laskettuna tämä saattaa johtaa hyvinkin suureen varianssiin markkinaehtoisen hinnan osalta, kuten Amazoninkin tapauksesta voidaan huomata. Samoin voidaan todeta se, että CUP tai CUT-menetelmien käyttöä pidetään selkeästi ensimmäisenä lähtökohtana myös Yhdysvalloissa suoritettavalle siirtohinnoittelun markkinahintaisuuden määrittämiselle, joka on myös yhdenmukaista OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden kanssa.

5.2.2 EU:n oikeuskäytännössä

Euroopan unionin oikeuskäytännössä oli vuonna 2017 erityisesti kaksi hyvin korkean profiilin siirtohinnoittelutapausta, jotka olivat myös julkisesti esillä mediassa ja saivat siten yleistä huomiota. Tapaukset eivät suoranaisesti koskeneet teemanaan siirtohinnoittelua, vaan kyse oli Alankomaiden ja Irlannin myöntämistä EU:n perussopimuksen vastaisesta sisämarkkinoiden kilpailua vääristävästä valtiontuesta Starbucksille ja Appllelle. Tapauksen käsittelyssä otettiin kuitenkin erittäin laajalti esiin kyseisten kansainvälisten konsernien harjoittama siirtohinnoittelu, joista tapauksissa oli myöskin epäsuorasti kyse. Suorasta liittynästä puuttumisen johdosta käsittelen tapauksen yksityiskohtia suhteellisen pintapuolisesti, keskittyen enemmänkin tapauksissa käytettyihin aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelumenetelmiin. Molemmissa tapauksissa asian eteenpäin ajamista myöskin jatkettiin konserniyhtiöiden puolesta, joten tapauksen lopputulema saattaa vielä tulevaisuudessa muuttua.

Komission päätös (EU) 2017/502

Kyseisessä tapauksessa oli lähtökohtaisesti kyse Alankomaiden Starbucksille myöntämän valtiontuen laillisuudesta EU-oikeuden nojalla. Tapauksessa Starbucks Corporationin, joka on Starbucks -konsernin emoyhtiö, eräs Alankomaalainen tytäryhtiö SMBV ja Alankomaiden verohallinto olivat solmineet ennakkohinnoittelusopimuksen (APA:n). Kysei-

sessä ennakkohinnoittelusopimuksessa oli sovittu verolakien soveltamisesta tuleviin liiketoimiin ja siten sovittu konsernin sisäisille liiketoimille etukäteiset asianmukaiset perusteet ja menetelmät markkinaehtoisten hintojen määrittämiseksi konsernisuhteessa ennakkohinnoittelusopimuksen keston ajalle.

Kyseisen APA:n nojalla SMBV oli siten sopinut Alankomaiden verohallinnon kanssa sen konsernin sisäisten liiketoimien, mukaan lukien lisensoinnista maksettavien rojaltien markkinaehtoisuudesta hyväksytysti.¹⁴¹ Kyseisen APA:n nojalla Starbucks oli sittemmin hinnoitellut konsernin sisäisissä transaktioissaan liiketoiminettomarginaalimenetelmällä, jonka se totesi parhaiten tapaukseen soveltuvaksi, muun muassa sen lisensoimat kahvinpaahtoprosessit ja näistä maksettavat rojalit.

Komissio toteaa päätöksessään sen, että ennakkohinnoittelusopimuksessa Starbucks oli soveltanut liiketoiminettomarginaalia virheellisesti. Menetelmän käytössä arvioitavaksi osapuoleksi oli valittu SMBV eli Starbucks eli tässä tapauksessa niin sanotusti ”monimutkaisempi” osapuoli, vaikkakin yleissääntönä kyseisen siirtohinnoittelumenetelmän soveltamisessa on se, että arvioitavaksi osapuoleksi valitaan aina se liiketoimen osapuoli, josta laadittava analyysi on vähiten monimutkainen ja menetelmää voidaan siten soveltaa luotettavimmin.¹⁴² Tämä ei kuitenkaan poissulje sitä, etteikö kyseinen menetelmä oikein sovellettuna olisi johtanut markkinaehtoiseen lopputulokseen. OECD:n ohjeita tarkemmin tarkasteltuna voidaan kuitenkin huomata, että tapaukseen olisi soveltunut tässäkin tapauksessa markkinaehtovertailu eli CUP-menetelmä, sillä raakakahvi ja paahdettu kahvi on yksi eniten maailmassa myydyistä tuotteista, joten ulkoisia verrokkeja löytyisi varmasti. Tapauksessa komissio kuitenkin päätyi siihen lopputulokseen, että tapauksen siirtohinnoittelumenetelmän perusteena olleet tiedot ja toimintamenojen käyttämisen voittotason indikaattorina liiketoiminettomarginaalimenetelmää sovellettaessa olivat virheellisiä.¹⁴³ Tästä johtuen myöskin hyväksytyyn ennakkohinnoittelusopimuksen avulla Starbucks oli saanut menettelystään perusteetonta etua, maksamiensa rojaltilmaksujen muodossa Starbucksin Alankomaissa sijaitsevasta kahvinpaahtamisoperaatiosta maksettavat verotulot olivat tosiasiaassa siirtyneet rojaltilmaksujen kautta pois Alankomaista

¹⁴¹ Komission päätös (EU) 2017/502, kohta 42.

¹⁴² Komission päätös (EU) 2017/502, kohdat 365-367 ja OECD Siirtohinnoitteluohjeet 3.18.

¹⁴³ Komission Päätös (EU) 2017/502, kappale 9.2.3.5.

Isoon-Britanniaan. Kyse oli ollut komission mielestä EU-oikeuden vastaisesta sisämarkkinoille soveltumattomasta tuesta, joka vääristi sisämarkkinoiden kilpailua. Starbucks velvoitettiin maksamaan vältetyt verot kokonaisuudessaan korkoineen Alankomaille kyseisen APA:n soveltamisajalta.

Kyseisen tapauksen nojalla voidaan huomata liiketoimintomarginaalimenetelmän, eli TNMM:n, olevan lähtökohtaisesti hyvin suosittu liiketoimen voittotasoa testaava menetelmä. Menetelmän lähtökohtaisena miinuksena voidaan ajatella olevan sen oikeaoppinen käyttö monimutkaisuudesta ja siten mahdollisista inhimillisistä virheistä johtuen. Menetelmän avulla voidaan kuitenkin erittäin usein saada erittäin tarkasti totuutta lähenevästi tietoon transaktion markkinaehtoinen hinta, etenkin aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelun tapauksissa joissa esimerkiksi markkinahintavertailua ei ole mahdollista käyttää esimerkiksi vertailukelpoisen verrokin puuttuessa. Tästä johtuen TNMM onkin yksi eniten käytetyistä siirtohinnoittelumenetelmistä käytännössä.

Komission päätös (EU) 2017/1283

Tässä Euroopan Komission päätöksessä, joka annettiin 30. elokuuta 2016, oli kyse Irlannin Apple -konsernin hyväksi tekemistä veropäätöksistä myöskin ennakkohinnoittelusopimusten kautta. Kyseisten veropäätöksien avulla Applen tytäryhtiöt ja siten Apple Inc. itse saivat hyväksynnän Irlannissa perustettujen tytäryhtiöidensä, Apple Operations Europe(AOE) ja Apple Sales International (ASI), vuosittaisten yhtiöverovelvollisuuksiensa määrittämiselle Irlannissa, käyttämällä hyväksi Irlannin veroviranomaisten hyväksymiä voittojen kohdentamismetodeita. Euroopan Komissio pohti, oliko kyseessä olevalla järjestelyllä myönnetty Applelle EU:n perustamissopimuksen vastaista laitonta valtiontukea, joka siten mahdollisesti vääristi sisämarkkinoiden kilpailua Euroopan Unionissa. Pohdittavana ja tarkastelun alla olivat siis myös kyseisten veropäätösten alaiset transaktiot, jotka koskivat hyvin suurilta osin aineetonta omaisuutta, sekä näiden markkinaehtoisuus. Veropäätökset olivat voimassa aikaväleillä 1991-2007, sekä 2007-2014.

Veropäätösten myötä Applen tytäryhtiön ASI:n irlantilaiselle sivuliikkeelle kohdennettava nettovoitto suhteutettiin sen toimintakustannuksiin siten, että nettovoitto olisi 12,5 prosenttia sen kaikista toimintakustannuksista jälleenmyyntimateriaalia lukuun ottamatta. Vuonna 2007 solmitun uuden veropäätöksen nojalla tämä nettovoitto kohdennettaisiin vastaisuudessa siten, että se olisi 10-15 prosenttia sivuliikkeen toimintakustannuksista, joihin ei lueta konserniyhtiöiden maksujen tai materiaalikulujen tapaisia kustannuksia.

Samoja periaatteita muutamien lisäyksin käytettiin myös AOE:n nettovoiton määrittämiseen vuodesta 2007 eteenpäin. Lisäyksissä rajoitettiin AOE:n nettovoiton määrittelyä rajaamalla tämän ulkopuolelle teollis- ja tekijänoikeuksista saatava tuotto sekä poistoihin perustuvat vähennykset rakennusten osalta.¹⁴⁴

Veropäätöksissä hyväksyttävä markkinaehtoisen siirtohinnan määrittämiseen käytettiin yksipuolisia voitonkohdentamismenetelmiä, joiden soveltaminen on lähimpänä OECD:n ohjeista liiketoimintomarginaalimenetelmää, eli TNMM-menetelmää. Menetelmässä siis arvioidaan yksittäisen liiketoimen sijasta kokonaisesta toiminnosta saatavia voittoja, jotka ovat suhteutettuna johonkin yrityksen tunnuslukuun, esimerkiksi kustannuksiin tai liikevaihtoon. Tätä voittosuhdetta kutsutaan menetelmän käytössä voittoindikaattoriksi.

Kyseisessä tapauksessa siirtohinnot olivat määritetty Applen veroneuvojan mukaisesti pitämällä irlantilaisia sivuliikkeitä transaktioiden ”yksinkertaisempina osapuolina” ja siten kohdistuen voitonkohdentamismenetelmät näihin sivutoimipaikkoihin päätoimipaikkojen sijasta. Menetelmiä verrattaessa komissio otti perusteluissaan esiin CUP-menetelmän, joka olisi ottanut huomioon liiketoimen molemmat osapuolet, toisin kuin käytetty voitonkohdistusmenetelmä, joka ottaa huomioon vain testattavan osapuolen toimet. Useimpien TNMM-menetelmää ja tapauksessa käytetyn voitonkohdistusmenetelmän kaltaisia menetelmiä käytettäessä monimutkaisemmaksi osapuoleksi katsotaan se yhteisö, joka omistaa aineetonta omaisuutta tai muutoin on alttiimpi riskeille.¹⁴⁵ Komissio päätyi päätöksessään kuitenkin siihen, että tosiasiallisesti irlantilaisten sivuliikkeiden päätoimipaikoilla oli ollut huomattavan rajoitetut valmiudet riskienhallintaan sivuliikkeisiin verrattuna, jolloin sivuliikkeiden valinta yksinkertaisimmiksi osapuoliksi oli ollut väärä. Menettelyllä oli siten poikettu markkinaehtoperiaatteen mukaisesta luotettavasta arviosta, joka samalla johti ASI:n ja AOE:n vuosittain maksaman Irlannin yhteisöveron alenemiseen muihin riippumattomiin yhteisöihin verrattuna.¹⁴⁶

Komissio otti myös huomioon verotuspäätöksissä käytetyn voittoindikaattorin, jonka se katsoi johtavan markkinaehtoperiaatteesta poikkeamiseen. Komissio katsoi, että kyseisessä tapauksessa toimintakustannusten käyttö voittoindikaattorina ei johda markkinaehtoiseen lopputulemaan. ASI:n osalta toimintakustannusten sijasta olisi tullut valita indikaattoriksi

¹⁴⁴ EU Komission päätös (EU) 2017/1283, kohdat 59-62.

¹⁴⁵ OECD Siirtohinnoitteluohjeet 3.18.

¹⁴⁶ EU Komission päätös (EU) 2017/1283, kohta 333.

myynti, sillä kiistanalaisten verotuspäätösten aikana ASI:n myynti lisääntyi huomattavassa määrin toimintakustannusten pysyessä suhteellisen samana. AOE:n osalta puolestaan todettiin, että koska AOE:n päätoimipaikka ei pysty kantamaan muun muassa varastoinnista johtuvaa riskiä siksi, ettei tällä ole tosiasiallisesti työntekijöitä tai fyysistä toimipaikkaa, täytyy sivuliikkeenä toimivan irlantilaisen toimipaikan kantaa suurin osa vastuista ja varastoriskeistä tältä saralta. Siten kokonaiskustannusten katsottiin olevan toimintakustannuksia soveliaampi voittoindikaattori.¹⁴⁷ Voittoindikaattorin valinnan ”virheellisyydestä” johtuen siis hyvin suuri osa maksettavasta verosta vältettiin molemmissa Applen Irlannin kyseessä olevista sivuliikkeistä. Tilanne poikkeaa siis siitä, mitä integroimaton yritys tilanteessa olisi joutunut maksamaan veroa.

Tapauksen käsittelystä ja siinä käytettyjen siirtohinnoittelumenetelmien soveltamisesta voidaan todeta esimerkiksi liiketoimintomarginaalimenetelmän osalta se, että tapauksissa joissa tarkasteltavana pidetään vain toista liiketoimen osapuolista, on markkinaehtoperiaatteen toteutumisen kannalta elintärkeää valita kyseisistä osapuolista se, joka tosiasiallisesti on liiketoimen ”yksinkertaisempi osapuoli”. Muutoin menettely saattaa johtaa olennaisesti väärään siirtohinnaan, kuten Applen tapauksesta voidaan huomata. Mikäli vain mahdollista, tulee siis vertailukohteina tarkastella kumpaakin liiketoimen osapuolta todellisen ja mahdollisimman tarkan kuvan ja käsityksen saamiseksi liiketoimesta ja markkinaehtoperiaatteen mukaisesta hinnoittelusta.

Komissio päätyi tapauksen ratkaisussa siihen, että kiistanalaisilla verotuspäätöksillä oli tosiasiallisesti myönnetty Applelle sellaista valtiontukea ja tosiasiallista etua, joka oli Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valikoivaa etua ja siten sisämarkkinoiden toiminnalle haitallista. Kyseinen tilanne oli siis osittain johtunut komission markkinaehtoisen käsityksen vastaisesta toiminnasta. Tapausta käsitellään myöhemmänä ajankohtana uudelleen EU tuomioistuimessa, sillä sekä Apple että Irlanti ovat valittaneet päätöksestä.

5.3 Vertailua

Yllämainituissa tapauksissa oli kyse aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelutilanteissa erittäin keskeisistä esimerkeistä, jotka tulee aina tapauskohtaisesti ottaa huomioon. Näitä

¹⁴⁷ EU Komission päätös (EU) 2017/1283, kohta 343-344.

olivat muun muassa kustannustenjakosopimukset, lisensointi sekä tästä maksettavat rojalit, location savings -edut, sekä oikean siirtohinnoittelumenetelmän valinta.

Hyvin useissa tapauksissa korkein hallinto-oikeus, US Tax Court tai Euroopan komissio aloitti tilanteen tarkastelun tilannekatsauksen luomisella ja olosuhteiden tarkastella, jonka jälkeen tehtiin alustava valinta soveltuvimman siirtohinnoittelumenetelmän suhteen. Lähes jokaisessa tapauksessa menetelmän valinta suoritettiin OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden mukaisesti aloittamalla vertailu selvityksellä markkinahintavertailun ensisijaisesta soveltumisesta tilanteeseen. Valtaosassa tapauksissa myöskin todettiin markkinahintavertailun eli CUP/CUT -menetelmän olleen parhaiten soveltuva. Muutamassa tapauksessa kuitenkin tämän vertailumenetelmän käytöstä jouduttiin tapauksen yksityiskohdista ja mahdollisista menetelmän käyttövaikeuksista johtuen siirtymään johonkin toiseen siirtohinnoittelumenetelmään markkinaehtoisen siirtohinnan määrittämiseksi. Näin tapahtui etenkin tapauksessa KHO 2013:36, jossa esiin ei ollut tuotu riittävää määrää vertailukelpoisia sisäisiä tai ulkoisia verrokkeja, jolloin markkinahintavertailumenetelmän käyttö ei ollut mahdollista riittävän tarkasti. Täten tapauksessa käytettiin seuraavaksi parhaaseen markkinaehtoiseen lopputulemaan johtavaa menetelmää, joka kyseisessä tapauksessa oli liiketoimintomarginaalimenetelmä. Markkinahintavertailumenetelmän eräänä heikkoutena voidaankin pitää juuri suurta vertailukelpoisuuden vaatimusta. KHO tapauksissa 2017:145 ja 2017:146 puolestaan päädyttiin kustannusvoittolisämenetelmän käyttöön tapauksen osapuolten kustannukset ja voittolisän käyttö sekä tapauksen olosuhteet huomioon ottaen.

Yhdysvaltoja koskevissa molemmissa oikeustapauksissa päädyttiin molemmissa ratkaisussa CUT-menetelmän ensisijaiseen valintaan tuomioistuimen puolelta sekä siihen, että kyseinen menetelmä myöskin tuottaa parhaiten markkinaehtoisen lopputuleman verrattuna muihin siirtohinnoittelumenetelmiin. Yhdysvaltoja koskevissa tapauksissa erityistä mielenkiintoa tuo se, että US Tax Court on pitänyt ratkaisuisaan Yhdysvaltain veroviranomaisen omia markkinaehtoisen siirtohinnan arvonmäärittystä aineettoman omaisuuden osalta mielivaltaisina, arvaamattomina ja kohtuuttomina, ottaen huomioon ajanhetkiset kustannustenjakosopimuksia koskevan säätelyn. Tuomioistuin on siis pitänyt Yhdysvaltojen veroviranomaisen käsitystä markkinaehtoisesta siirtohinnoittelumenetelmästä tapauksissa virheellisenä ja väärään lopputulemaan johtavana, etenkin Amazonia koskevassa ratkaisussaan. Tuomioistuin ei kuitenkaan kummassakaan tapauksessa myöskään hyväksynyt ve-

roviranomaisen vastapuolena olleen yhtiön omaa selvitystä markkinaehtoisesta siirtohinnasta suoraan, vaan hyväksyttävään lopputulemaan päästiin vasta muutamien tuomioistuimissa hyväksytyjen korjausten jälkeen. Yhdysvaltojen oikeuskäytännöstä aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelua koskien voidaan todeta myöskin se, että Yhdysvaltain oikeuskäytäntö perustuu huomattavasti enemmän sen omaan lainsäädäntöön ja etenkin omaan aikaisempaan oikeuskäytäntöön, kuin OECD:n siirtohinnoitteluohjeistukseen. Lopputulema on kuitenkin tällöin usein miltei sama, kuin että jos tapauksessa olisi noudatettu OECD:n siirtohinnoitteluohjeita. Aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelua ja siirtohinnoittelua ylipäänsä koskevan ohjeistuksen ja käytännön voidaan siis katsoa olevan lähtökohtaisesti erittäin samankaltaista kaikkialla länsimaissa. Luonnollisesti poikkeuksia kuitenkin on.

Euroopan Komission oikeustapauksissa kyse oli puolestaan alustavasti jäsenvaltioiden eräille konserneille myöntämästä laittomasta valtiontuesta. Kyse ei siis näissä tapauksissa suoranaisesti ollut aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelusta. Tämä tematiikka oli kuitenkin tapauksissa eräänlaisena peruskivenä, sillä kyseiset Euroopan Komission ratkaisutapaukset perustuivat täysin asianosaisten jäsenvaltioiden ja konsernien välillä sovitun ennakkohinnoittelusopimuksien (APA), nojalla konsernin saamiin etuihin ja etulyöntiasemiin muihin samoilla markkinoilla toimiviin kilpailijoihin verrattuna. Siten Euroopan Komission mielestä kyseisillä ennakkosopimusmenettelyillä oli myönnetty laitonta valtiontukea tapauksissa asianomaisille konserniyrityksille ja konserneille itselleen. Molemmissa tapauksissa asianosaiset konsernit olivat sopineet jäsenvaltioidensa (Hollanti ja Irlanti) ennakkohinnoittelusopimuksesta, jonka nojalla yritykset hinnoittelisivat konsernisisäiset transaktionsa tapauksissa, joissa kyseinen jäsenvaltio oli toinen transaktioon liittyvistä valtioista. APA:n nojalla hinnoiteltiin etenkin molemmissa tapauksissa lisenssiin perustuvia konsernin sisäisiä liiketoimia useamman vuoden ajan.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kansainvälisten konsernien yritysten sisäinen siirtohinnoittelu etenkin aineettoman omaisuuden osalta on ollut jatkuvasti tarkentuvan tarkastelun ja tarkkailun alla eri valtioiden veroviranomaisten toimesta. Osasyynä tähän on varmastikin ollut viranomaisten tilanteeseen ”herääminen” lainsäädännön kehittymisen ja informaation saatavuuden kasvun myötä. Siirtohinnoitteluun valveutuminen on myöskin toiminut toisin päin, sillä valtiot ovat jatkuvasti kehittäneet ja uudistaneet omaa lainsäädäntöään säädellympään suuntaan, etenkin siirtohinnoitteludokumentaation osalta. Tilanteeseen on vaikuttanut myös OECD:n jatkuva kehitystyö siirtohinnoittelua koskevan ohjeistuksen päivityksen saralla, josta viimeisimpänä harppauksena eteenpäin on ollut BEPS-hankkeen, joka koski jäsenvaltioiden veropohjan eroosiota ja voittojen siirtämistä, myötä tapahtuneet siirtohinnoitteluohjeiden muutokset.

Aineettoman omaisuuden merkitys kansainvälisten konserniyritysten liiketoiminnassa on todella suuri. Kyse on erittäin arvokkaista ja merkittävistä omaisuususeristä, joita on sangen hankala karakterisoida ja arvostaa. Aineettoman omaisuuden luonteesta ja laajuudesta johtuen voidaan katsoa, että konserniyhtiöiden sisäisten liiketoimien siirtohinnoittelu on kansainvälisestäikin erittäin olennainen asia, jotta verovaltioiden verotulot voitaisiin turvata mahdollisimman tehokkaasti ja markkinaehtoisesti, kuitenkin konserniyhtiöitä syrjimättä. Ihmisluonteelle on ominaista koittaa löytää itselleen edullisin toimintamuoto, joka onkin johtanut esimerkiksi liiketoiminnan ja verotuksen saralla siihen, että verotuloja on yritetty optimoida siirtämällä toimintaa alemman verotuksen maihin.

Kansallisessa lainsäädännössämme siirtohinnoittelusta on säädetty verotusmenettelystä annetun lain 14a-e § ja 31 §:issä. Kyseisten pykälien mukaan etuyhteyssuhteissa tehdyissä liiketoimissa on pysyttävä markkinaehtoperiaatteen rajoissa siten, että liiketoimissa käytetään sellaisia hintoja, kuin riippumattomien yritysten välisissä suhteissa olisi käytetty. Kansallisen siirtohinnoittelusääntelymme päivitykset, etenkin BEPS-hankkeen myötä ja tulevaisuudessa veronkiertodirektiivin myötä, ovatkin erittäin ajankohtaisia ja huomiota tuovia seikkoja. Sääntelymme ajantasainen päivittäminen vastaamaan siirtohinnoittelukentän jatkuvia muutoksia onkin elintärkeää sekä meidän, että muiden maiden veropohjien säilyvyydelle. Markkinaehtoisuuden määrittely puolestaan perustuu lähtökohtaisesti OECD:n siirtohinnoitteluohjeisiin, jotka ovat kansallisessa oikeuskäytännössämme ”soft

law:n” asemassa, eli käytettävänä tulkinta-apuna. Oikeuskäytännössä on katsottu, että ohjeiden painoarvo on hyvinkin suuri markkinaehtoisuudesta koskevissa päätöksissä.

Kaikilla menetelmillä pyritään kuitenkin aina samaan lopputulemaan, eli markkinaehtoisuuden hinnan määrittämiseen. Tämä on siten kaikille menetelmille yhteistä. Todellisuudessa ja käytännössä käy kuitenkin joskus niin, ettei jollain OECD:n ohjeissa ilmaistuista siirtohinnoittelumenetelmistä voidakaan päästä riittävän markkinaehtoiseen lopputulemaan. Näin on mahdollista käydä esimerkiksi markkinahintavertailun saralla riittävän vertailukelpoisten verrokkien puuttuessa, tai vaikkapa kustannuslisämenetelmän saralla silloin, kun riittäviä oikaisuja vertailukohteiden kustannuspohjiin ei kaikki mahdollisuudet huomioon ottaen ole mahdollista tehdä. Siten joissain tilanteissa on parempi käyttää esimerkiksi kahta menetelmää markkinaehtoisuuden varmistamiseksi, esimerkiksi liiketoimintomarginaali- ja kustannuslisämenetelmää saman liiketoimen arviointiin. Täten on mahdollista saada eräänlainen markkinaehtoinen liikkumavara transaktiolle, olettaen että menetelmiä on käytetty oikein ja totuudenmukaisesti. Menetelmiä sovellettaessa tulee kuitenkin muistaa, ettei siirtohinnoittelumenetelmillä ole virallista ”arvojärjestystä”, vaan jokaiseen liiketoimeen, oli se sitten materiaallinen tai aineeton, tulee valita parhaiten soveltuvin siirtohinnoittelumenetelmä. Kyseinen menetelmä voi myös olla OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa mainitsematon, kunhan sen käyttö tosiasiallisesti johtaa markkinaehtoiseen lopputulokseen.

Muiden maiden siirtohinnoittelukäytäntöä sekä omaamme tarkasteltaessa ja vertailtaessa voidaan todeta, että menettelytavat ja siirtohinnoittelumenetelmät ovat lähtökohtaisesti erittäin samankaltaisia. Tämä johtuu osittain siitä, että lähtökohtaisesti kaikkialla maailmassa siirtohinnoittelun lainsäädäntöpohja ja maiden väliset verosopimukset, joissa asiasta mahdollisesti myöskin säädetään, perustuu suuressa määrin OECD:n siirtohinnoitteluohjeisiin sekä OECD:n malliverosopimukseen. Toki poikkeuksiakin tähän on, kuten esimerkiksi Yhdysvaltain oikeuskäytännöstä yllä voidaan huomata, jossa siirtohinnoittelusääntely pohjautuu erittäin suuressa määrin aikaisempaan oikeuskäytäntöön sekä Yhdysvaltojen omaan verolainsäädäntöön, IRC:iin. Käytössä voi myös olla eri siirtohinnoittelumenetelmiä ylipäätään, kuten Yhdysvalloissa income method tai DCF-menetelmät. Painoarvot ja kynnys soveltamiselle saattavat siten heitellä huomattavasti eri maissa. Lisäksi menetelmiä saatetaan soveltaa eri lailla ja kriteerit menetelmien valinnalle saattavat

poiketa omassa oikeuskäytännössämme käytetyistä.¹⁴⁸ Pääperiaatteena kuitenkin kaikilla on se, että yritykset voivat soveltaa markkinaehtoisuuden määrittämiseksi lähtökohdaisesti muitakin menetelmiä kuin OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa on mainittu, kunhan menetelmä johtaa markkinaehtoiseen lopputulokseen. Tällaisia muita menetelmiä sovellettaessa tulisi kuitenkin pystyä perustelevaan se, miksi siirtohinnoitteluohjeissa käytetyt menetelmät eivät tapaukseen sovellu sekä miksi tapauksessa käytetty menetelmä antaa todennäköisemmin markkinaehtoisen lopputuloksen.¹⁴⁹

Väärin sovellettuna tai erittäin monimutkaisissa tilanteissa siirtohinnoittelumenetelmät voivat johtaa hyvinkin laajoihin ja ennustamattomiin tilanteisiin, johtuen juurikin siirtohinnoittelun ja siirtohinnoittelumenetelmien laajasta varianssista eri liiketoimien välillä. Hyvänä esimerkkinä ovatkin EU:n komission päätökset koskien Applea ja Starbucksia sekä laittomia valtiontukia. Mielipiteitä on siis monia, eikä jokaiseen transaktioon välttämättä ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa siirtohintaa. OECD onkin todennut siirtohinnoitteluohjeissaan, ettei siirtohinnoittelu ole eksaktia tiedettä. Tämä pitää paikkansa etenkin aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelun saralla sen ainutlaatuisesta luonteesta johtuen.

Tässä tutkielmassa ei ole oikeustapausten osalta ollut tavoitteena yleinen kattavuus vaan pikemminkin tuoda esiin eräitä esimerkkitapauksia aineettoman omaisuuden siirtohinnoittelumenetelmiin liittyen. Tämä on huomioitava tulosten yleistettävyyttä mietittäessä ja liittyy sekä nyt alueellisesti valittujen esimerkkien kattavuuteen että puuttuviin maantieteellisiin alueisiin. Erityisen kiinnostava olisi ollut esimerkiksi Kiinan oikeuskäytännön syventyminen, mutta tätä rajoitti tutkielman tematiikkaan soveltuvan oikeuskäytännön haasteellinen löydettävyys jopa englannin kielellä. Tutkielmassa tarkasteltujen oikeustapausten valinta on perustunut tapausten ajankohtaisuuteen, näkyvyyteen ja soveltuvuuteen tutkielman tematiikkaan liittyen. Eräs mahdollinen kehitysidea tulevaa katsoen olisikin laajentaa tutkielma globaalimmaksi.

Jatkotutkimuksen osalta etenkin etuyhteyssuhteen rajauksen tuleva tarkentuminen EU:n veronkiertodirektiivin implementoinnin myötä ja tästä johtuvat vaikutukset siirtohinnoittelumenetelmiin ja -tapauksiin varsinkin käytännössä, on erittäin mielenkiintoinen aihe,

¹⁴⁸ Jaakkola ym, 2012, s.261.

¹⁴⁹ OECD:n siirtohinnoitteluohjeet, kohta 2.9.

jota tullaan varmastikin tutkimaan läheisemmin vastaisuudessa. On äärimmäisen todennäköistä, että tiukentuva etuyhteysuhteen rajanveto aiheuttaa uusia siirtohinnoitteluun liittyviä haasteita etenkin hajaomisteisissa konserniyrityksissä.